

**MONIALAISET
AMMATTIKIRJOITTAJAT**

Kokemuksia ammatti- ja kirjoittajaidentiteeteistä

Anniina Nirhamo
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikin, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos & Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Kirjallisuus & journalistiikka
Syksy 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos ja Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Anniina Nirhamo	
Työn nimi – Title Monialaiset ammattikirjoittajat. Kokemuksia ammatti- ja kirjoittajaidentiteeteistä.	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus ja journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu
Aika – Month and year Syksy 2018	Sivumäärä – Number of pages 81 + 4 liitesivua + taiteellinen osuus 35 sivua
Tiivistelmä – Abstract <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millainen ammatti- ja kirjoittajaidentiteetti on monialaisilla ammattikirjoittajilla, jotka työskentelevät samanaikaisesti eri tekstigenrejen parissa ja eri ammattialoilla, kuten toimittajina, kirjailijoina ja kaupallisen sisällöntuotannon parissa.</p> <p>Tutkimuksen teoriaosuudessa perehdyttiin kirjailijoiden ja journalistien ammatti-identiteettien kehittymiseen ja ammattien historiaan. Kirjailijan työhön liittyvää keskustelua on perinteisesti leimannut romanttinen taitelijamyytti. Journalismia taas on kuvattu professioksi, jota määrittävät tietyt arvot. Lisäksi tutkimuksessa tehdään katsaus siihen, millainen on media-ala ja yleisemmin työelämä juuri nyt.</p> <p>Tutkimusaineisto koostui seitsemästä teemahaastattelusta. Haastateltavat olivat kirjoittajia, joilla oli työkokemusta vähintään kolmelta eri ammattialalta. Analyysimenetelmä oli teoriasidonnainen sisällönanalyysi.</p> <p>Haastatteluaineistosta tehdyn analyysin perusteella kirjoittaminen itsessään oli monialaisille ammattikirjoittajille kaiken työn keskiössä. Alalle päättymisen motiivit liittyvät heillä ennen kaikkea kirjoittamiseen ja itseilmaisuun perinteisten journalististen arvojen sijaan. Haastateltavien ammattikirjoittajien identiteetit olivat joustavia, vaihtuvia ja jatkuvan neuvottelun kohteena.</p> <p>Analyysin perusteella kirjoittajille ei synny rooliristiriitoja kaupallisen sisällöntuotannon ja journalismin tekemisen välillä. Sen sijaan journalistisissa teksteissä saatetaan käyttää kaunokirjallisia keinoja.</p>	
Asiasanat – Keywords ammatti-identiteetti, kirjailijan työ, kirjoittaja, media-ala, toimittajat, työelämä	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Kuka on kirjoittaja?	6
2.1 Kaikki kirjoittaminen on luovaa ja muuta käsitteenmäärittelyä.....	6
2.2 Kirjailijat ja romanttinen taiteilijamyytti.....	11
2.3 Journalistit ja objektiivisuuden harha.....	15
3 Kirjoittajat media-alan myllerryksissä	20
3.1 Media-ala nyt.....	20
3.2 Sielut markkinoilla	25
3.3 Identiteetti ja työelämä	29
4 Tutkimuksen toteutus	35
4.1 Tutkimuskysymykset.....	35
4.2 Identiteettien tutkiminen.....	35
4.3 Aineisto: laaja-alaisia ammattikirjoittajia	38
4.4 Tutkimuksen eettiset valinnat.....	41
5 Tulokset: ”Parasta on keittää kahvia ja juoda sitä kahvia ja kirjoittaa, siinä se on”	43
5.1 Kirjoittajaksi kasvaminen.....	43
5.1.1 Kirjoittaminen intohimona	43
5.1.2 Työ ja luovuus	47
5.2 Kirjailija etsii kysymyksiä, toimittaja vastauksia.....	50
5.2.1 Korkealle arvostettu kirjailijuus	50
5.2.2 Toimittajan työ mahdollistajana.....	53
5.2.3 Menevätkö fakta ja fiktio sekaisin?.....	55
5.3 Kirjoittajat työssä	57
5.3.1 Haahuilijan ammatti-identiteetti.....	57
5.3.2 Miksi freelancer? Arvot työn taustalla	61
5.3.3 Monialaisen ammattikirjoittajan työelämätaidot.....	65
6 Päättäntö	70
6.1 Pohdinta.....	70
6.2 Arviointi	72
Kirjallisuus	75
Liitteet (3).....	82

1 Johdanto

Toimittajan ja kirjailijan ammatit ovat ristenneet aina. Molemmissa keskeisenä välineenä on kirjoittaminen ja tehtävänä jossain määrin tarinoiden kertominen, olivat ne tarinat sitten faktaa tai fiktiota. 1800-luvulla uutisia väritettiin niin paljon, että ne lähestyvät nykynäkökulmasta jo fiktiota. Kirjailijat taas ovat kirjoittaneet lehtiin aina: jatkokertomuksia, kolumneja ja erilaisia artikkeleita; ja toimittajat ovat aina kirjoittaneet kirjoja (Ks. esim. Niemi 1991, 61).

Lehtiin kirjoittaminen on kirjailijoille sekä yksi julkaisukanava muiden joukossa että tulonlähde. Monelle toimittajalle taas kirjan kirjoittaminen on elinikäinen haave. Romaani on tekstigenrejen ”kuningaslaji”, toisaalta tietokirjan tekeminen voi olla luontevasti yksi muoto tehdä toimittajan työtä. Sekä toimittajilla että kirjailijoilla on perinteisesti ollut voimakas ammatti-identiteetti, ja molemmat koetaan usein intohimo- ja kutsumusammattaina.

Kirjoittamisammatteja on toki muitakin. 2010-luvulla erilainen kaupallinen sisällöntuotanto on lisääntynyt voimakkaasti mainostustapojen muuttumisen myötä. Perinteisen median ansaintalogiikka ei enää päde ja mediatalot kärvistelevät talousvaikeuksissa. Journalismi on monella tapaa kriisissä ja ”vuotaa” kaupallisen viestinnän puolelle. Samoin kirjailijala tuskastelee kirjojen laskevien myyntilukujen kanssa. Kirjat käyvät hurjaa kamppailua ihmisten ajankäytöstä sosiaalisen median ja esimerkiksi suoratoistopalveluiden kanssa (Ks. esim. Sirén, Leino, Nissinen 2015, 5).

Toimittajat tekevät myös kaupallista sisällöntuotantoa joko vaihtamalla selkeästi työpaikkaa tai työskentelemällä sekä freelancetoimittajana että -copywriterina tai bloggaajana samanaikaisesti. Kiinnostavan kuviosta tekee se, että journalismin ja kaupallisen viestinnän välillä on perinteisesti ollut voimakas vastakkainasettelu. Kaupallinen viestintä ei vastaa toimittajien pyrkimyksiä objektiivisuuteen ja riippumattomuuteen, vaan sen on koettu uhkaavan näitä arvoja (Ks. esim. Herkman 2009, 32).

Samaan aikaan kun media-alalla myllertää, työelämä ylipäätään on muuttunut 2000-luvun kuluessa. ”Työura on tikapuiden sijaan kuin kiipeilyteline,” kuvasi Suomen Nuorkauppakamarit ry:n Ellimajja Ahonen kesäkuussa 2018 Työeläkevakuuttajien, Howtomon, Nuorkauppakamarin ja Kelan *Työ on uusi musta* -keskustelutilaisuudessa. Työn tekeminen on sirpaloitunut, pätkätyöt ja alanvaihdot ovat arkipäivää. Media-alalla freelancetyö on lisääntynyt.

Tässä tutkimuksessa keskityn kirjoittajiin, joiden työ ja tulot koostuvat monenlaisista sirpaleista. Tutkin monialaisia ammattikirjoittajia, jotka työskentelevät enemmän tai vähemmän samanaikaisesti sekä journalismin, kirjallisuuden että kaupallisten sisältöjen parissa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen ammatti- ja kirjoittajaidentiteetti näillä kirjoittajilla on. Mikä heille on kirjoittamisessa ensisijaista? Miten he sukkuloivat eri tekstigenrestä toiseen? Millainen ammattikirjoittajien työnkuva on tänä päivänä?

Käytän kuvaamistani monella eri alalla ja yrittäjämäisesti toimivista henkilöistä nimitystä *ammattikirjoittaja*. Ammattikirjoittajat voivat työskennellä esimerkiksi toimittajina, kirjailijoina, sisällöntuottajina, tiedottajina ja bloggaajina. Toinen pyrkimykseni on tutkia ja kuvata niitä harmaita alueita, joita syntyy esimerkiksi journalismin ja markkinointiviestinnän tai fiktion välille muuttuvassa mediakentässä.

Tutkimusaihe nousee suoraan omasta kokemuspöydästäni. Miten voisin työllistää itseni kirjoittamalla? Miksi kirjoitan? Mitä kaikkea voisin kirjoittaa? Miksi olen toimittaja? Millainen toimittaja olen? Olenko toimittaja, jos kirjoitan jutun asiakkaalle?

Aloitin journalistiikan opinnot syksyllä 2016, joka oli myös viides syksyni kirjallisuuden opiskelijana. Samaan aikaan aloin suunnitella ja tehdä molempiin oppiaineisiin gradua, joka valmistuu nyt tasan kahden vuoden päästä. Tutkielman tekoprosessi on edennyt samalla tavoin kuin yleensä juoksulenkkini. Lähdän liikkeelle innoissani, juoksen kovaa mutta hyydyn nopeasti. Kun korvanapeista lähtee hyvä biisi, saan energiapuuskan ja spurttaan taas hetken. Tämä toistuu muutaman kerran ja löntystelen välillä pitkiä pätkiä, kunnes huomaan, että olen pian jo kotona ja juoksen loppumatkan täysillä.

Tutkielman tekeminen on siis kestänyt jonkin aikaa, ja samalla ajoittunut jaksoon, jolloin olen myös muodostanut itse ammatti-identiteettiäni voimakkaammin kuin koskaan aiemmin. Parin vuoden ajan olen tutkiskellut aihetta ja yllättäen löytänyt itsestäni paljon enemmän ”toimittajaa” kuin kuvittelin. Journalistiikan maisteriopinnot sekä pro gradu -tutkielman tekemisen aloittaessani olin tehnyt sekalaisia freelancetöitä sekä toimittajana että kaupallisen sisällöntuotannon parissa. Tätä aiemmin taustani oli ollut vahvasti kaunokirjallisessa kirjoittamisessa, ja lähtökohtani työn tekemiseen olivat hyvin käytännölliset, eivät ideologiset. Etsin keinoja elättää itseni kirjoittamalla, genrellä ei ollut niin väliä.

Sama ajatus on taustalla edelleen, mutta sitä mukaa kun työkokemusta on vähitellen tullut lisää ja opintojen päätyminen alkanut hämöttää, olen alkanut miettiä enemmän, millä tavalla oikeasti tahtoisin elää ja tehdä töitä. On syttynyt haave siitä, että omaan työhön voisi vaikuttaa yhä enemmän, että voisi tehdä omien arvojen mukaista ja itselle merkityksellistä työtä. Sitä kautta olen löytänyt itsestäni pienen maailmanparantajan, joka kytkeytyy myös perinteiseen toimittajaeetokseen. Uskon, että työssä jaksamisen takia täytyy työskennellä sellaisten asioiden parissa, joita pitää tärkeinä. Kaipuu oman arvojen mukaisen työn tekemiseen nousee esiin myös tämän tutkimuksen tuloksissa.

Tätä tutkielmaa viimeistellessäni elän ajanjaksoa kahden naistenlehdessä tekemäni päätjän välillä. Tulevaisuus näyttää, jatkanko aikakauslehtien ja verkkomedioiden parissa tai ylipäätään toimittajana. En pidä mahdollisena sitä, että löydän itseni viestintä- tai markkinointiosastolta, toteutan haaveeni kirjojen kirjoittamisesta tai *plan b*:ni ja ryhdyn leipurikondiittoriksi. No, kirjoittaminen todennäköisesti pysyy, mutta uskon työnkuvien muuttuvan niin paljon, että saatan viiden vuoden päästä tehdä jotain, mitä nyt en osaa edes kuvitella.

Kirjoittamisen alan ammatti-identiteettejä ei ole tutkittu aiemmin näin laajasti. Erikseen kirjailijan työtä tai toimittajan työtä on tutkittu ja niistä on kirjoitettu paljon. Yksi esimerkki kirjailijan työn kuvauksesta on usealla eri vuosikymmenellä ilmestynyt, Ritva Haavikon toimittama *Miten kirjani ovat syntyneet?* -sarja (Haavikko 1980, 1991, 2000). Lisäksi aihetta käsitellään useissa artikkelikokoelmissa (ks. esim. Joensuu, Ekström, Lahdelma & Niemi-Pynttari 2008; Karjula 2014 ja Levola 2007).

Toimittajan työtä on tutkittu erityisesti suhteessa median murrokseen. Esimerkiksi Reeta Pöyhkäri, Jari Väliaverronen ja Laura Ahava (2016) ovat selvittäneet journalistien käsityksiä työstään ja siihen liittyvistä muutoksista artikkelissaan *Suomalaisen journalistin itseyttä muutosten keskellä*. Vuodelta 2008 löytyy Jyrki Jyrkiäisen tutkimus samasta aiheesta otsikolla *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Nuorten journalistien urakehitystä ja ammatti-identiteettiä käsittelevät Pauliina Lehtonen (2013) tutkimuksessaan *Itsensä markkinoijat* sekä Jenni Mäenpää (2015) tutkimuksessaan *Tulevaisuuden toimittajat. Journalistiopiskelijoille suunnatun surveyn tuloksia Suomesta*.

Pro gradu -tasolla Kaarina Palletvuori (2004) on selvittänyt viestintätoimistoissa työskentelevien toimittajien ammattiroolia ja -identiteettiä. Palletvuori on tutkielmassaan kiinnostunut ammatista journalismin ja viestinnän välissä, ja tätä kuvausta pyrin myös omassa tutkimuksessani päivittämään. Myös Elina Vääntönen (2015) on tutkinut gradussaan viestintäpuolelle siirtyneiden toimittajien ammatti-identiteettejä, Pauliina Jokinen (2017) taas lifestyletoimittajien ammatti-identiteettejä uutistoimituksissa.

Kirjailija-toimittajien ammatti-identiteettiä ei siis tietääkseni ole aiemmin tutkittu yhdessä. Omassa tutkimuksessani yhdistän sekä kirjailijan, journalistin että viestinnän ammattilaisen työn ja identiteettien tutkimuksen. Mielestäni kirjailijan ja journalistin ammatteissa on paljon samaa. Molemmat perustuvat kirjoittamiseen, vaikka toimittajan työ on erityisesti nykyään myös paljon muuta kuin juttujen kirjoittamista, kuten videoiden tekemistä tai juttujen markkinointia sosiaalisessa mediassa. Molemmat ovat luovia ammatteja ja niitä pidetään jossain määrin kutsumusammatteina, joihin suhtaudutaan intohimoisesti. Molempien ammattikuntien tehtävä on jollain tavalla kuvata ja selittää maailmaa tarinoiden kautta. Molemmat voivat olla yhteiskunnallisia toimijoita ja pyrkiä työllään vaikuttamaan.

Tutkielman toisessa luvussa pohjustan tutkimuksen taustoja ja avaan enemmän sitä, miksi niputan kirjailijat ja toimittajat samaan tutkimukseen. Avaan tämän tutkielman käsitystä luovuudesta, mikä myös perustelee näiden kahden ammattialan yhdistämistä samaan tutkimukseen. Luovuuskäsitykseni perustuu muun muassa Nora Ekströmin väitöskirjan ajatuksiin. Toisessa luvussa määrittelen myös muut tutkimuksen käsitteet: *kokonaisvaltainen kirjoittaminen*, *kirjoittajaidentiteetti*, *kirjoittaja* sekä *ammattikirjoittaja*. Kokonaisvaltainen kirjoittaminen on Kimmo Svinhufvudin käsite, ja ammattikirjoittajien kohdalla

tukeudun Elina Jokisen väitöskirjassaan tekemään jaotteluun nykykirjailijoiden kirjoittajaidentiteeteistä.

Alaluvuissa 2.2 ja 2.3 kuvaan kirjailijan ja journalistin ammatteihin perinteisesti liittyvää ammattietosta. Tutkielman kolmannessa luvussa kartoitan media-alan nykytilannetta 2010-luvun Suomessa, erittelen syitä, jonka vuoksi media on murroksessa ja minkä vuoksi viestintä-, markkinointi- ja pr-töiden tarve kasvaa siinä missä perinteinen journalismi ei enää työllistä samalla tavalla kuin ennen. Alaluvussa 3.3 kuvaan myös laajemmin työelämän muutoksia 2010-luvulla ja sitä, miten ne vaikuttavat ammatillisiin identiteetteihin.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimusongelman ja -kysymykset ja kerron, miten tutkielman teko eteni. Esittelen aineistonhankintamenetelmäni, haastatteluaineistoni ja tutkimuksen informantit. Luvun lopussa pohdin lyhyesti tutkimuksen eettisiä valintoja. Viidennessä luvussa esittelen lopulta tutkimuksen tulokset.

2 Kuka on kirjoittaja?

2.1 Kaikki kirjoittaminen on luovaa ja muuta käsitteenmäärittelyä

Monet ensimmäisistä suomenkielisistä kirjailijoista ovat olleet lehtimiehiä- tai naisia, kuten Juhani Aho, Maiju Lassila, Mika Waltari ja Minna Canth. Kirjailijat olivat toimittajia hankkiakseen elantonsa – kuten nykyisinkin. Kirjailijan toimeentulo on aina perustunut pitkälti jonkin muun ammatin harjoittamiseen (Niemi 1991, 65). Suurin osa kirjailijoista siis tekee henkensä pitimiksi muitakin kirjoitustöitä kuin kirjoja.

Usein kirjailijat kirjoittavatkin lehtiin. Lehtityö on kirjailija yksi kanava saada tekstejä julki. Lisäksi kirjailijat muun muassa esiintyvät, opettavat, tekevät käännöstöitä ja toimivat kulttuurin ja hyvinvoinnin alalla. Verkkosisältöjen tekemisen myötä toimittaja on yhä useammin sisällöntuottaja. Voisiko kirjailijakin olla jonkinlainen sisällöntuottaja? Tulevaisuuden kirjoittajat työskentelevät joka tapauksessa entistä enemmän kirjoittamalla erilaisia tekstejä yli genererajojen.

Kirjan kirjoittaminen on monen suomalaisen unelma ja erityisen usein toimittajat kirjoittavat kirjoja. Kirjailijoiksi siirtyneitä journalisteja ovat esimerkiksi Juha Itkonen, Sinikka Nopola, Hannele Huovi ja Anu Silfverberg. Tuula-Liina Varis (2007, 240) toteaaakin: ”Journalismista sikiää maailmassa kirjailijoita enemmän kuin mistään muusta ammattikunnasta.” Kirjailijan ammattia on perinteisesti arvostettu korkealle ja kirjojen kirjoittaminen saattaakin näyttäytyä ylellisenä elämänvalintana (Ks. Esim. Varis 2007, 249; Repo 2014, 253).

Keskiaikainen kirjailija oli ensisijaisesti kirjuri, kokoaja tai kommentaattori. Kirjailijaksi kutsuttiin henkilöä, joka sekä kopioi toisten tekstejä että kirjoitti omia ajatuksiaan. (Bennett 2005, 38–39.) Teksti ei kuitenkaan syntynyt ihmisen, vaan Jumalan luovuudesta ja alkuperästä. Tekijä oli Jumalan hengen tulkitsija ja välittäjä, siis kirjallisen alan käsityöläinen. Kirjailijat olivat media-tekijöitä (media ’välissä olemisena’), jotka kuljettivat ylhäältä päin saatua inspiraatiota. (Kurikka 2006, 19.) Jollain tapaa olemme palaamassa tähän keskiaikaiseen ajatukseen kirjoittajasta käsityöläisenä, mediatyöläisenä, kirjallisen alan ”duunarina”.

Olisi helppoa ja selkeää lajitella eri kirjoittamisen lajit luovaan kirjoittamiseen ja asiakirjoittamiseen, jolloin luovan kirjoittamisen piiriin kuuluisivat kaunokirjalliset tekstit ja asiakirjoittamiseen muun muassa lehtitekstit ja tieteellinen kirjoittaminen. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan käytä käsitettä *luova kirjoittaminen*, sillä haluan painottaa enemmänkin rationaalista käsitystä luovuudesta romanttisen käsityksen sijaan. Rationaalisessa luovuuskäsityksessä ajatellaan, että luovuus syntyy tietoisien työn tuloksena. Romanttinen luovuuskäsitys taas korostaa luovan prosessin alitajuista vaihetta ja järkipäristä ajattelua pidetään suorastaan haitallisena luovuudelle. (Ekström 2011, 195.)

Nora Ekströmin (2011, 195) mukaan luovuus on jotain, joka on uudenlaista ja käyttökelpoista suhteessa alansa traditioon. Tästä näkökulmasta kaikkien lajien tekijät voivat olla luovia, kirjoittaja on *luova kirjoittaja* genrestä riippumatta. Eihän puhuta luovasta säveltämisestä tai luovasta piirtämisestäkään. Sama periaate on myös Jyväskylän yliopiston ja avoimen yliopiston kirjoittamisen oppiaineen nimen taustalla, kuten Ekström (2011, 70) kertoo väitöskirjassaan: ”sana luova on jätetty pois, jotta periaatteellinen tavoite korostaa kaikkien kirjallisten lajien lähtökohtaista luovuutta tulisi paremmin esille; ei ole olemassa ei-luovia kirjoittamisen alueita, vaikka joillakin alueilla lajiin kuuluu voimakkaampi pyrkimys luovuuteen.”

Luovuuden myyttisen alkuperän korostaminen liittyy myös taiteenlajien ja tekstilajien arvostukseen. Ikään kuin korkeakulttuuri olisi luovempaa kuin käyttötaide tai ”matala kulttuuri” (Ekström 2011, 195). Luovuuden arvostamiseen liittyy myös naisten tuotosten vähäisempi arvostus. Länsimaiseen luovuuskäsitykseen on vaikuttanut voimakkaasti ajatus siitä, että naiset olisivat vähemmän luovia kuin miehet. Naisten luovuus on usein arkista ja siksi ”vähäpätöisempää”. Miksi esimerkiksi sisustamista tai puutarhanhoitoa, jotka olivat pitkään yhteiskunnallisten olojen vuoksi naisten alueita, ei pidetä taiteenlajeina? (Ekström 2011, 198.) Mielestäni tämä kytkeytyy kiinteästi myös esimerkiksi lifestylejournalismin tai viihdekirjallisuuden arvostukseen, jotka ovat myös tyypillisesti kuuluneet naisten kirjoittamisen piiriin.

Toki arvostukseen kytkeytyy myös tuotoksen kaupallisuus. Mitä populaarimpaa ja myyvämpää jokin teos on, sitä enemmän sitä katsotaan alan piireissä alaspäin. Lassila-Merisalonen (2009, 13) mukaan journalismin tutkimuksen ja kirjallisuustieteen välinen kuilu

kytkeytyy laajemmin yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen tutkimusperinteiden eroihin. Myös amerikkalaisessa akateemisessa politiikassa journalismin ja englannin kielen ja kirjallisuuden välissä on ollut perinteisesti selkeä kuilu, jossa journalismi on jotain alempiarvoista kaunokirjallisuuteen nähden.

Monien tutkijoiden mukaan luova työ kuitenkin ymmärretään usein liian kapeasti ja romantisoituna. Seppänen ja Väliaverron (2012, 157) esittelevät kolme tapaa jäsentää luovuuden ja kaupallisuuden suhdetta. Ensimmäinen on romanttinen käsitys luovuudesta, joka perustuu myyttiseen taiteilijaneroon. Ajattelutavan mukaan on mahdotonta yhdistää luovuus ja liiketoiminnan tavoitteet. Toinen ja edelliselle vastakkainen ajattelutapa on markkinaliberaali käsitys luovuudesta. Sen mukaan markkinoiden tehokas toiminta ja yleisön huomioonottaminen on luovuuden kukoistamisen edellytys. Kolmas ajattelutapa on sosiologinen näkemys, jossa ajatellaan, että luovuus ja kaupallisuus kietoutuvat mediateollisuudessa erottamattomasti yhteen.

Kimmo Svinhufvud (2016) on kehittänyt käsitteen *kokonaisvaltainen kirjoittaminen*, joka kuvaa myös tämän tutkimuksen käsitystä kirjoittamisesta. Kokonaisvaltaiseen kirjoittamiseen kuuluu ajatus kirjoittamisen *taidosta*, johon sisältyy niin kielitaito, ymmärrys kirjoitusprosessista, tekstilajeista ja kirjoittamista ympäröivistä sosiaalisista rakenteista, prosessin ja työskentelytapojen hallinta, kuin yhteys omaan luovuuteen. (Svinhufvud 2016, 17–18).

Samalla tavalla kuin kaikki kirjoittaminen on luovaa, jokainen, joka kirjoittaa, on *kirjoittaja*. Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä *ammattikirjoittaja*, joka voi olla paitsi kirjailija, myös esimerkiksi toimittaja, tiedottaja tai sisällöntuottaja. Ammattikirjoittaja on siis henkilö, joka ansaitsee elantonsa kirjoittamalla. Kirjoittaja on monihahmotteinen ja -käyttöinen käsite, jolla voidaan viitata monenlaisiin rooleihin ja toimintoihin. Käsitteen sisällöt vaihtuvat jopa yksittäisen kirjoittajan kohdalla. Kuten Juri Joensuu (2008, 11) kirjoittaa: kirjoittaja voi liikkua eri lajeissa, medioissa ja genreissä, julkaistuna tai yksityisenä sekä eri kirjoittajaidentiteeteissä tai -funktioissa.

Termillä 'kirjoittaja' korostetaan usein ammattimaista suhtautumista kirjoittamiseen sekä kirjoittamista arkipäiväisenä työnä. Tuomo Lahdelman (2008, 192) mukaan kirjaili-

joiden ammattikunnan piirissäkin on alettu suosia nimitystä ’kirjoittaja’ erotuksena elitistiseen ’kirjailijaan’. Ammattinimikettä kirjailija ei voi käyttää kuka vain. Esimerkiksi Kirjailijaliiton jäseneksi pääseminen ”edellyttää pyrkijän julkaisseen vähintään kaksi selalaista, itsenäisesti luotua alkuperäistä suomenkielistä kaunokirjallista teosta, että häntä tuotantonsa taiteellisen ja ammatillisen tason perusteella voi pitää kirjailijana” (Kirjailijaliitto 2018a). Kirjoittajaksi itseään voivat kutsua myös kirjoittamisen harrastajat. Lahdelman mukaan monet kirjoittajat tahtovat käsitettä käyttämällä myös hälventää eroa taiteen ja palkkatyön välillä. (Lahdelma 2008, 192.)

Kirjoittajaidentiteetin käsitettä määritellään harvoin kirjoittamista ja kirjailijoita käsittelevissä teksteissä. Useammin kirjailijatutkimuksissa on keskitytty kirjailijoiden ongelmallisten identiteettien tutkimiseen kirjoittajaidentiteetin sijaan. Kirjoittajaidentiteetti on nähty erityisesti opiskelu- ja tutkimuskirjoittamisen kontekstissa tekstissä ilmenevänä ominaisuutena, jonka kautta kirjoittaja ilmaisee auktoriteettiaan, kokemuksiaan, näkemyksiään ja läsnäoloaan teksteissä. Tässä tutkimuksessa tarkoitan kirjoittajaidentiteetillä ihmisen käsitystä siitä, että hän on kaikista tarjolla olevista tehtävistä nimenomaan kirjoittaja. (Vanhatalo 2008, 20–21.)

Elina Jokinen (2010) on tehnyt väitöskirjatutkimuksensa pohjalta kattavan luokittelun nykykirjailijoiden kirjoittajaidentiteeteistä. Kyselytutkimuksensa aineiston Jokinen (2010, 143) määrittelee identiteetikertomuksiksi, tutkimustilanteessa muotoutuneeksi minäainesta välittäväksi kerronnaksi. Hän jakaa kirjailijat viimeisiin romantikkoihin, moderneihin kirjailijatyyppeihin, postmoderneihin ammattikirjoittajiin sekä näiden alaluokkiin.

Viimeiset romantikot eivät ole kiinnostuneita pohtimaan kirjailijakuvaansa eivätkä työnsä päämääriä. He pitävät työnsä tavoitteita itsestään selvinä, sillä kirjailijuus on heille sisäsyntyistä ja ylhäältä päin annettua. Viimeiset romantikot hellivät taiteilijalegendoja ja samaistuvat romanttiseen kirjailijakuvaan. Vaikka myyttiin ei välttämättä täysillä uskottaisikaan, se elää voimakkaasti mukana ja he nostavat taiteilijat tavallisten ihmisten yläpuolelle. Taiteilijuus on viimeisten romantikkojen identiteetti. He puhuvat luomistyön sisäisestä pakosta ja kirjoittamisen vimhasta. Tällainen suhtautumistapa kirjailijantyöhön oli Jokisen tutkimuksessa marginaalinen, mutta olemassa oleva. (Jokinen 2010, 146–148.)

Myös moderniin puhetapaan liittyy käsitys taiteen sisäsyntyisyydestä. Kirjailija ajatellaan jollain tapaa erityislahjakkaaksi ja kirjailijan työtä pidetään kutsumuksena. Modernit kirjailijatyypit eroavat viimeisistä romantikoista siinä, että he ovat erittäin kiinnostuneita pohtimaan omaa kirjoittajaidentiteettiään ja myös rakentavat sitä kirjoittamalla. Modernin kirjailijatyypin tavoitteet ovat muuttuvia, ja Jokinen onkin luokitellut tämän tyypin kolmeen alatyyppeihin: tutkimusmatkailijat, sivulliset ja herättäjät. (Jokinen 2010, 151–154.)

Herättäjille tärkeintä kirjoitustyössä on lukijoiden opettaminen, kasvattaminen ja kaikenlainen vaikuttaminen (Jokinen 2010, 156–157). Tutkimusmatkailijat korostavat työssään itsensä ja maailman tutkimusta, elämän peruskysymysten ja ihmisen olemuksen pohtimista (Jokinen 2010, 161). Sivulliset ovat ”neutraaleja kirjureita”, joille olennaista on asioiden ja havaintojen muistiinpaneminen. Sivullisille kirjoittamisessa tärkeää on kielellä kommunikointi ja ilmaisutarve. (Jokinen 2010, 162–163.)

Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin erityisen kiinnostunut Jokisen käsitteestä postmoderni ammattikirjoittaja. Postmodernia kirjailijapuhetta leimaa päämäärättömyys ja alati vaihtuvat identiteetit. Jokisen tutkimuksessa myös kirjailijat itse tekevät eron uuden ja vanhan suhtautumistavan välille. ”Uuskirjailijoiden” kirjoittamisessa ei ole tiettyä päämäärää eikä kirjailijalla ole erityisasemaa suhteessa lukijoihinsa. Postmodernin kirjailijayrittäjän ensisijainen tavoite on elannon hankkiminen. Postmoderni kirjailija lähestyykin keskiaikaista käsityöläiskirjailijaa, joka kirjoitti tekstejä tilauksesta. (Jokinen 2010, 164–165).

Ammattikirjoittajat painottavat kutsumuksellisuuden sijaan kirjailijan roolia omanlaisenaan yksityisyrittäjänä. He pyrkivät hälventämään eroa taiteen ja palkkatyön välillä. Kirjoittamiseen suhtaudutaan käytännöllisesti ja arkisesti, yhtenä ammattina muiden joukossa. Tästä seuraa ajatus siitä, että kuka tahansa voisi ryhtyä kirjailijaksi, lopettaa ammatin harjoittamisen tai vaihtaa ammattia. (Jokinen 2010, 166–168.)

Postmodernit ammattikirjoittajat ovat hyvin kiinnostuneita ammatillisesta itsereflektiosta. Ihanteena on olla muuntautumiskykyinen ammattikirjailija: ”[S]ama kirjailija voi luontevasti kirjoittaa kokeilevaa runoutta, saippuaopperaa televisioon ja satuja lapsille sekä suomentaa tietokirjallisuutta. Kirjailijan työn päämäärät tai tavoitteet sopeutetaan

kuninkhetkiseen tilanteeseen tai kirjoitusprojektiin.” (Jokinen 2010, 167.) Postmoderni ammattikirjoittaja on ”kirjallisuuden duunari” (Jokinen 2010, 184).

Jokinen jakaa postmodernit ammattikirjoittajat tarinankertajiin, oppineisiin esteetikoihin sekä instituution uudistajiin. Tarinankertoja ei välitä elitistisistä taidekäsityksistä tai matalan ja korkean välisistä rajoista. Hänen tavoitteensa on koskettaa lukijaa, ja sanataiteilijana hän on myös sielunhoitaja. Tarinoita on kerrottu iät ja ajat, ja tarinankertojat ovatkin ottaneet muinaisten perinteen kantajien roolin. Tarinankertojat suhtautuvat kriittisesti romanttisesti myyttiseen kirjailijakuvaan ja siihen perustuvaan taiteen tukemisen malliin. Tarinankertojien ammattitaitoon kuuluukin taito saada teoksilleen myös lukijoita. (Jokinen 2010, 170–173.)

Oppineiden esteetikkojen työskentely perustuu ensisijaisesti esteettisiin kriteereihin. He kirjoittavat pienelle kirjallisuuden asiantuntijoiden ja harrastajien ryhmälle ja haluavat käydä aitoa kirjallisuuskeskustelua ”kirjallisuuden rakastajien” kesken. Instituution uudistajat taas pyrkivät vaikuttamaan kirjallisuusinstituutioon, suomalaiseen kirjallisuuteen ja kirjallisuushistoriaan. He ovat hyvin tietoisia kirjallisuuden tilasta ja tahtovat kohentaa sitä. (Jokinen 2010, 173–178.)

Oletukseni on, että postmoderneja ammattikirjoittajia ovat kaikki kirjoittamisen sekatyölläiset, joita käsitelen tässä tutkimuksessa. Kirjoittamiseen asennoidutaan käytännöllisesti, hypitään genrestä genreen ja suhtaudutaan kriittisesti romanttiseen taiteilijamyttiin. Tarinat ovat alue, joka on nousussa sekä journalismissa että yritysmaailmassa. Postmodernit tarinankertoajat edustavat samaan aikaan sekä kilpailutaloutta että vuosituhantista tarinankerronnan traditiota (Jokinen 2010, 186).

2.2 Kirjailijat ja romanttinen taiteilijamytti

Kirjailijan ammatti modernissa mielessä kehittyi 1700-luvulla, kun alkoi syntyä maksukykyistä yleisöä, jonka ansiosta kirjoittamisella saattoi vähitellen elää. Gutenbergin painotekniikan ja kirjapainokulttuurin myötä kirjasta oli tullut tuote, jolla oli valmistaja. Käsitys tekijänoikeudesta, ”sanojen omistamisesta” alkoi muodostua ja 1700-luvulla synty-

vät tekijänoikeuslait, joilla turvattiin kirjailijan omistusoikeus teoksiinsa. Vähitellen nykyaikaiset kirjamarckinat alkoivat syntyä ja kirjailijan ammatillinen ja taloudellinen asema kohentua. Kuitenkin vasta 1800-luvulla lukutaito yleistyi Euroopassa niin, että kirjailijat pystyivät saavuttamaan suurempia yleisöjä. (Niemi 1991, 63–64; Kurikka 2006, 18.)

Kirjailijan ammattia on perinteisesti leimannut romanttinen taiteilijamytti, joka syntyi 1700–1800-lukujen taitteessa. Painotekniikka oli synnyttänyt näkemykset tekijän alkuperäisyydestä ja erityisyydestä, jolla yksittäinen teos ja sen tekijä erotettiin muista. Tekijä alettiin nähdä tekstin alkuperäisenä lähteenä, suorastaan tekijänerona. Kirjailija on muun muassa poikkeusyksilö, nero, originaali, erilainen ja edelläkävijä. Romanttinen tekijäkäsitys on leimannut kirjallisuusteoreettista keskustelua 1900-luvulta eteenpäin. (Bennet 2005, 55–59; Ekström 2008, 209; Kurikka 2006, 18–25.)

Usein kirjailijoista kerrotaan ja he kertovat itse itsestään tarinaa, jossa olennaisena tekijänä kirjailijaksi ryhtymisessä on jokin raskas vaihe elämässä, ulkopuolisuuden tunne tai lapsena koettu trauma, joka ajaa kirjoittamaan. Ongelmallista identiteettiä on pidetty lähes välttämättömänä perustana kirjailijan työlle. (Ks. Esim. Repo 2014, 252; Jokinen 2010, 72; Haavikko, *Miten kirjani ovat syntyneet* -sarja.) Moni myös kuvaa kirjailijuutta jonkinlaisena sisäsyntyisenä ominaisuutena. Esimerkiksi Laila Hirvisaari (2007, 21) kirjoittaa teoksessa *Kirjailijan työmaat*:

Käsitykseni kirjailijaksi tulemisesta on tämä: kirjailijaksi synnyttään, kirjailijaksi ei ryhdytä. Olen kokenut sen todeksi näiden vuosien aikana.

Jo vuonna 1986 Matti Kuusi on jakanut kirjailijat neljään perustyyppiin, joita ovat kuningas, kauppias, kirjuri ja irtolainen. Kuningaskirjailija on ”sanan mahtaja”, joka ”vaihtaa foorumia kirjasta puhujalavalle tai sanomalehden palstoille.” (Niemi 1991, 61.) Kirjailijat ovat siis aina harjoittaneet ammattia monin tavoin kirjojen kirjoittamisen lisäksi.

Ensin mainitsen, että kirjailijan työ ei ole pelkästään kirjoittamista eikä kirjoittaminenkaan ole pelkkää kirjojen tekemistä. Jos kirjailija elää tässä maassa ammattinsa harjoittamisesta, siihen täytyy kuulua myös monenlaista muuta kirjoittamista. [...] Kyse ei kuitenkaan ole lehtityöstä, journalismista. Kirjailija on sika, joka syö kaiken kirjallisuudeksi. [...] Kirjailijalle lehteen tehty reportaasikin on eräs proosan laji, kirjallisuutta, joka vain

luontevimmin ilmestyy kirjan sijasta toisessa painotuotteessa. Toimittajalle reportaasi on tietysti journalismia. (Raittila 2006, 5.)

Näin alkaa Hannu Raittilan teos *Kirjailijaelämää*. Myös Niina Repo (2014, 249–250) kuvaa kirjailijan ammattia: ”Kirjailija siis toteuttaa kirjailijan kutsumusta oli laji tai julkaisupaikka mikä tahansa. Proosaa se on lehtitekstikin.” Kun kirjoittaja identifioi itsensä kirjailijaksi, voisi siis kuvitella, että kaikki genret ovat ensisijaisesti keino ilmaista itseä. Oma taiteellinen työ on ensisijaista ja kaikki muu on oheistoimintaa.

Yleensä kirjailijan on tehtävä tätä oheistoimintaa taloudellisista syistä. Elanto haalitaan monesta eri lähteestä. Mari Mörö (2007, 120) toteaa, että ”Kirjailijalle tarjoutuu yleensä luontevasti mahdollisuuksia moneen suuntaan, siis jos sellainen kiinnostaa ja on valmis tekemään tilaustöitä. Voi viljellä sanaa eri välineissä, opetella tekemään uusia asioita.” Mörön (2007, 125) mukaan ”[t]oinen ammatti ei ole pahasta, niin sitten voi kirjoittaa kirjansa liikennevaloissa niin kuin Haavikko on kertonut tekevänsä.” Tästä sitaatista heijastuu ajatus siitä, että *todellinen* kirjailija kirjoittaa teoksensa vaikka mikä olisi: yöunien kustannuksella, lounastauoilla tai niissä liikennevaloissa.

Kirjailijaliiton teettämässä tulotutkimuksessa tarkasteltiin sekä kaunokirjalliseen työhön perustuvia että muita kirjailijoiden työhön liittyviä tuloja. Kaunokirjallisen työn tuloja ovat liiton mukaan kustantajilta saadut kirjan myynnin mukaiset tilitykset, tulot ulkomailta, lainauskorvaukset, tulot kirjoista tehdyistä dramatisoinneista, erilaisista käsikirjoitustöistä sekä erilaiset tekijänoikeuskorvaukset. Muita tuloja ovat muun muassa kirjailijana saadut tulot esiintymistä, lehtityöstä ja kirjoittamisen opettamisesta. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös apurahojen osuutta kirjailijoiden tuloista. (Kirjailijaliitto 2018b.)

Tutkimuksen mukaan kirjailijoiden kaunokirjallisesta ja muusta kirjailijan työhön liittyvästä työstä saamien tulojen mediaani oli vuonna 2017 yhteensä 4800 euroa. Muusta kirjailijan työhön liittyvästä työstä saatujen bruttotulojen mediaani oli 840 euroa. Apurahat muodostivat merkittävän osan kirjailijoiden tuloista. Kyselyyn vastanneiden vuonna 2017 saamien apurahojen kokonaismäärä oli 28 % kokonaistuloista. Tulotutkimuksessa selvitettiin myös sitä, kuinka moni kirjailija tekee muuta työtä. Vastaajista 39 % kertoi tekevänsä kirjailijan työn ohella jotain muuta työtä ja 18 % oli jatkuva työsuhde. (Kirjailijaliitto 2018b.)

Myös Taija Tuomisen (1998, 34) esikoiskirjailijatutkimuksessa ”*Heillä on jo kasvotkin*” esikoiskirjailijoilla on ollut useita ammatteja ja töitä. Esikoiskirjan julkaisemisen jälkeen palkkatyö on ollut suurimman osan (40 %) pääasiallinen tulonlähde. Sekalaisilla töillä on elänyt 11 % ja apurahalla 13 %. Suuren joukon muodostivat myös työttömyyskorvauksilla elävät kirjailijat. Vapaana kirjailijana eli tutkimuksessa ja elää edelleen harva. Vaikka Tuomisen tutkimuksella on jo ikää, luvut kuvannevat edelleen kirjailijoiden tulonmuodostusta melko hyvin.

Tuomisen tutkimuksessa muuta kirjallista toimintaa kuin kirjan kirjoittamista oli tehnyt 81 %. Näistä muista kirjallisista tehtävistä yleisimpiä olivat lehtiartikkelit, kirja-arvostelut sekä kirjoittaminen radioon ja televisioon. Lisäksi useampia mainintoja saivat pakinat, kolumnit, esseet, viihdenovellit, käännöstyöt ja draamatekstit. (Tuominen 1998, 35.) Tämäkin kuvanee edelleen melko hyvin sitä alaa, jolla kirjoittajat operoivat. Lisäksi mukaan on tullut verkkoon kirjoittaminen. Moni perustaa oman blogin, verkkomedian tai sivuston ja mahdollisesti saa sen kautta myös tuloja.

Millaista sitten oman taiteellisen työn ja muiden töiden välillä sukkulointi on? Sami Parkkinen (2007, 148) kuvaa töiden välillä liikkumisen ongelmia: ”[K]un muita töitä on liikaa, oma kertojajääneni puhuu sitä harvemmin ja hiljaisemmin, mitä enemmän tuo liikaraja ylittyy.” Oma taiteellinen työ on se olennaisin, jota muut työt häiritsevät. Parkkinen (2007, 150) näkee töiden yhteensovittamisen vaativan joustavuutta ja sopeutumiskykyä.

Eri tekstilajien parissa työskentely ei ole aina täysin ongelmatonta. Myynnin ja lukijoiden löytämisen kannalta olisi järkevää rakentaa brändiä ja pysytellä saman genren parissa. Tätä kuvaa Hannele Huovi (2007, 30):

Taloudelliselta kannalta olisi kuitenkin viisaampaa olla hämäämättä kriitikoita ja lukijoitaan. Kirjailijan kannattaisi keskittyä takuuarmaan laatu-tuotteeseen, mielellään sarjaan, jota viidennen kirjan kohdalla jo osattaisiin odottaa ja kirjoittaminen alkaisi tuottaa rahaakin eikä pelkkää mielihyvää.

Suomen Kirjailijaliiton (Kirjailijaliitto 2018b) teettämän tulotutkimuksen mukaan yli puolet kyselyyn vastanneista kirjailijoista oli kuitenkin julkaissut vähintään kolmea eri kirjallisuudenlajia. Hannele Huovi on myös sanonut, että hän voi kirjoittaa lapsille siksi,

koska on jo todistanut osaavansa kirjoittaa myös aikuisille. Eri lajit nauttivat erilaista arvostusta, esimerkiksi lasten- tai nuortenkirjallisuus, dekkarit tai muu ”viihdekirjallisuus” eivät ole yhtä korkealle arvostettuja kuin monet muut kirjallisuudenlajit. Niina Repo (2007, 263) kirjoittaa:

Ei ole aivan samantekevää, millä kohderyhmällä tai lajilla kirjoittajanuransa aloittaa. ”Kerran nuortenkirjailija, aina nuortenkirjailija.” ”Jos haluat olla uskottava, pysy erossa lastenkulttuurista.” ”Oletko sä sellainen runotyttö?” ”Eikös se kirjoita aika viihteellistä?” Kaikki lainaukset ovat todellisesta elämästä, kirjallisen kentän toimijoilta kuultuja. Kerran saadusta leimasta irtipyristeleminen voi olla vaikeaa.

Monella kirjailijalla on toimittajatausta, joka koetaan usein etappina tai kouluna matkalla kirjailijuuteen. Esimerkiksi Tuula-Liina Varis (2007, 248) kuvaa: ”Tulin kirjailijanammattiin ’liukumalla’, ikään kuin luonnollista tietä, jatkamalla ja monipuolistamalla sitä kirjoittamista, minkä olin nuorena aloittanut ja mihin oli syttynyt palo jo lapsuudessa.” Variksen mukaan toimittajan työ on ollut hänen tärkein kirjoittajakoulunsa. Toimittajan työssä oppii kirjoittamaan julkisuuteen, kirjoittamaan ilman fiilistä, olemaan ilmaisusaan täsmällinen ja taloudellinen sekä ottamaan vastaan kritiikkiä. (Varis 2007, 238.)

2.3 Journalistit ja objektiivisuuden harha

Michael Schudsonin (1995, 66–67) mukaan journalistien ammatillinen identiteetti alkoi kehittyä 1800-luvun loppupuolella, kun toimittajat tulivat enemmän tietoisiksi itsestään ja autonomisemmiksi työssään. Kun sanomalehdistä tuli bisnestä ja julkaisijat alkoivat kiinnostua enemmän taloudellisesta menestyksestä kuin puoluepolitiikasta, toimittajat alkoivat tarkastella itseään ensimmäistä kertaa jonkin alan ammattilaisina. Poliittisten puolueiden sijaan alettiin identifioitua enemmän ammattiin ja ammattiyhdistykset syntyivät.

Maarit Jaakkolan (2013, 25–26) mukaan toimittajan työ on professionalisoitunut, mikä tarkoittaa, että ammatille on kehittynyt institutionaalinen rakenne sekä arvot. Professioksi kutsutaan ammatteja, jotka palvelevat itsenäisesti yhteistä etua. Tällaisia ammatteja ovat esimerkiksi lääkärit, juristit ja papit. (Ks. myös Koljonen 2013, 92.) Jaakkola (2013, 16–18) kuvaa journalismia ammatilliseksi ”ismiksi”, ideologiaksi, joka perustuu ammatti-

kunnan yhteisesti hyväksymiin periaatteisiin. Journalismi perustuu erityistietoon ja -taitoon, mutta sen harjoittamiseen ei kuitenkaan vaadita toimilupaa tai tutkintoa. Sillä perusteella se ei ole klassinen säädelty professio samalla tavalla kuin esimerkiksi lääkärin ammatti. (Pöyhtäri, Väliverronen & Ahva 2016, 2–3.)

Journalismin ammatillista rakentumista määrittävät kuitenkin ammattikunnan järjestäytyminen, itsesääntely, lait, oppilaitoksissa annettava koulutus sekä tutkimus (Pöyhtäri, Väliverronen & Ahva 2016, 2). Journalismia voikin kutsua semiprofessioksi ja verrata lääkärin ammatin sijaan esimerkiksi opettajan ammattiin (Väliverronen 2009, 28; Koljonen 2013, 93). Erja Kolarin (2011, 53) mukaan ammatin professiomaisuudesta kertoo myös se, että Suomessa Journalistiliiton jäsenyys on ollut toimittajille melkein pä itsensänselvyys.

Mark Deuzen (2005, 444) mukaan journalismi on ensisijaisesta ideologia, vaikka sitä on kuvattu myös muun muassa kirjallisena genrenä. Journalismin ideologia on uskomusten järjestelmä, joka on jatkuvasti neuvottelun alaisena. Toimittajat tekevät työtään tiettyjen arvojen ohjaamina, jotka tuottavat yhtenäistä ammatillisuutta, vaikka käytännössä niitä sovelletaankin eri tavoin eri konteksteissa. Länsimäisen journalismin keskeisimmät arvot ovat Mark Deuzen mukaan julkinen palvelu, autonomisuus, eettisyys, objektiivisuus ja ajankohtaisuus. Monet näistä arvoista ovat yhteisiä muiden professioiden kanssa, mutta objektiivisuus ja ajankohtaisuus ovat erityisesti journalismille olennaisia. (Deuze 2005, 445–450; Deuze 2007, 163–168; Pöyhtäri, Väliverronen & Ahva 2016.)

Reeta Pöyhtäri, Jari Väliverronen ja Laura Ahva (2016) käsittelevät professionalismin diskursiivista rakentumista artikkelissaan *Suomalaisen journalistin itseymmärrys muu-
tosten keskellä*. He korostavat sitä, että ammatillisuus rakentuu diskursiivissa käytännöissä. Toimittajat siis omalla toiminnallaan ja puheellaan muokkaavat sitä, millainen toimiala ja ammatti journalismi on. Diskurssit ovat myös jatkuvasti muutoksessa ja neuvottelunalaisia.

Toimittajan työn tehtävä on välittää tietoa ja nimenomaan ”oikeaa” ja oleellista tietoa yhteiskunnasta (Huovila 2004, 42). Pyrkimys objektiivisuuteen ei kuitenkaan takaa, että tieto olisi ”totta”, ”oikein” tai vapaa erilaisista tulkinnoista tai asenteista (Ginneken 1998,

82). Ammatillisten arvojen lisäksi toimittajan työtä ohjaavat hänen henkilökohtaiset arvonsa: toimittajan oma maailmankuva sekä yhteiskunnan ja työyhteisön tärkeinä pitämät asiat. Näiden pohjalta toimittajaideoita ja kirjoittaa juttuja. Toimittajien haasteena onkin osata katsoa maailmaa oman arvomaailmansa ylitse ja ottaa huomioon myös muunlaiset mielipiteet. (Huovila 2004, 42–43.) Ginnekenin (1998, 71) mukaan toimittajat ovat useimmiten taustaltaan keskiluokkaisia, länsimaisia ja poliittisesti liberaaleja ja/tai vasemmalla. Tämä saattaa näkyä juttu- ja näkökulmavalinnoissa.

Viime vuosina on puhuttu paljon yhteiskunnallisista kuplista, joista käsin katsomme maailmaa kykenemättä ymmärtämään ”kuplan” ulkopuolella olevia. Puhutaan totuudenjälkeisestä ajasta, jossa ei ole enää yhtä totuutta, vaan aikaamme määrittävät perustavanlaatuiset näkemuserot. (Tutkijaliitto.fi.) Tällaisessa ilmapiirissa pyrkimys objektiivisuuteen on entistä suuremman haasteen edessä. Viime vuosina mediatutkimuksessa on ehdotettu, että läpinäkyvyys olisi uusi objektiivisuus.

Risto Kunelius (2000) on kuvannut journalismia nelijalkaiseksi otukseksi. Hänen mukaansa journalismin tehtävät (eli otuksen neljä jalkaa) ovat tiedon välittäminen, tarinoiden kertominen, julkisen keskustelun ylläpito sekä kansalaisten julkisen toiminnan resursseina oleminen. Kuneliuksen mukaan nelijalkaisen otuksen tarinajalka on vahvistunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Journalismi ei ole pelkästään tiedonvälitystä, vaan myös tarinoiden kertomista. (Kunelius 2000, 4–9.) Kari Koljosen (2013, 42) mukaan myös otuksen ”tiedonvälitysalku” eli kyky ja halu välittää olennaista ja hyödyllistä tietoa on nyttemmin asetettu kyseenalaiseksi.

Journalistin eettisten itsesääntelyohjeiden mukaan journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen ja yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selkeänä sekä piilomainonta torjuttava. (Journalistin ohjeet 2017.) Väliiverrosen, Pöyhtärin ja Ahvan (2016) artikkelin mukaan voimme vielä melko vaivattomasti tunnistaa journalismin sitä kohdatessamme ja samoin tunnistamme toimittajien ammattikunnan. Media-alan ammatit ja toimenkuvat ovat kuitenkin viime aikoina lähentyneet toisiaan ja esimerkiksi journalismin, yhteisöviestinnän ja mainonnan rajat ovat liudentuneet. Tästä lisää luvussa 3.3.

Journalismin selkeän ideologian vuoksi journalisteilla on myös perinteisesti ollut niihin nojaava, vahva ammatti-identiteetti. Anu Kantola (2011, 140) jakaa toimittajat kahteen luokkaan ammatillisen eetoksen perusteella. Kantolan mukaan monien toimittajien vahva ammatti-identiteetti on rakentunut 1980-luvulla, jolloin monet mediat itsenäistyivät, vapautuivat ja vahvistuivat. Sen jälkeen tapahtuneet muutokset mediakentällä, kuten kiristynyt kilpailu ja verkkomediat ovat aiheuttaneet sen, ettei vanha identiteetti enää toimi. Tässä tilanteessa eetosta rakennetaan kahdella tavalla. *Korkean modernin journalistit* pitävät yllä vanhoja laatukriteereitä, kun taas *notkistuvan modernin journalistit* elävät laadun ja taloudellisen kilpailun ristipaineessa.

Kun on tutkittu toimittajaopiskelijoiden motiiveja hakeutua alalle, suosituimpiin syihin kuuluvat mahdollisuus työskennellä luovasti ja nauttia kirjoittamisesta. Sen jälkeen tulee yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvät tekijät, kuten mahdollisuus taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Alalle hakeutumisen motivaatiossa korostuvat siis selkeimmin yksilöllisyyteen ja itseilmaisuuksiin liittyvät tekijät. Myös ammattijournalisteille tehdyissä kyselyissä on havaittu, että itsensä ilmaiseminen on ollut jo pitkään tärkeä motivaatiotekijä. Kuitenkin itseilmaisua arvostavat erityisesti nuoremman polven toimittajat. Toisaalta työkokemus saattaa tuoda esiin sen, että toimitustyössä mahdollisuus luovaan työkentelyyn on melko rajoitettua. (Mäenpää 2015, 14–15.)

Kirjoittaminen on toimittajille keskeinen työn osa-alue, mutta myös taito jota arvostetaan. Esimerkiksi Jyrki Jyrkiäisen toimittajien työtä käsittelevässä tutkimuksessa kirjoittaminen nostettiin useimmiten esiin omien vahvuuksien kohdalla. Toimittajat myös toivoivat voivansa kirjoittaa erilaisia, myös pitkiä juttuja ja toteuttaa monipuolisesti ideoita, jottei luovuus kärsisi. (Jyrkiäinen 2008, 20–26.) Toimittajat näkevät siis kirjoittamisen ja luovuuden työnsä ytimenä kaikista reunaehdoista huolimatta.

Perinteisessä uutisjournalismissa kirjoittaminen ja kielenkäyttö on kuitenkin nähty toissijaisena. Uutiset julkaistaan sisällön vuoksi, ei ilmaisun. Uutiskirjoittamisen parista nousee ajatus siitä, että kirjoittaminen on ainoastaan materiaalin saattamista kirjalliseen muotoon. Se on nähty ”varsinaisen jutun teon” jälkeen tapahtuvana raportointina eikä prosessina, jossa syntyisi jotain uutta. Uutiskirjoittamisessa pyritään neutraaliin ilmaisuun, teks-

tin ymmärrettävyyteen ja oikeakielisyyteen. Uutinen on asiapitoinen, tiivis, helppolukuisen, standardirakenteinen ja muuttamiskelpoinen. (Okkonen 1980, 209; Luostarinen 2002, 24.)

Toimittajalta vaaditaan laajaa tekstilajien tuntemusta. Tapani Huovila (2005, 124) jakaa toimitukselliset tekstit kolmeen ryhmään: objektiivisuuteen pyrkiviin juttuihin, kuten uutiset; subjektiivisiin juttuihin, kuten mielipidekirjoitukset, kolumnit ja pakinat; sekä näiden välimuotoihin, kuten reportaasi, featurejuttu ja erilaiset kaunokirjalliseen kerrontaan perustuvat jutut. Genret kuitenkin muuttuvat ja elävät jatkuvasti, ja toimittajan työhön kuuluu tuntea genret sekä niiden muuttuvat vaatimukset. Eri genrejen tuntemus ja hallinta liittyvät tiiviisti toimittajan työhön, miltä pohjalta toimittajan voi olla luontevaa laajentaa genrerepertuaariaan myös journalismin ulkopuolelle.

3 Kirjoittajat media-alan myllerryksissä

3.1 Media-ala nyt

Journalismin sanotaan olevan kriisissä. Ainakin se on muutoksessa monella tapaa, ja mediatalojen täytyy oppia ja uskaltaa keksiä uusia toimintatapoja. Perinteiset uutismediat menettävät yleisöjään, erityisesti nuoremmat ikäryhmät eivät lue juurikaan sanomalehtiä (Allan 2010, 42). Suurin syy mediamarkkinoiden muutokseen on levikin ja mainosrahojen lasku, kun internet on mullistanut median kuluttamisen tavat (Nikunen 2011, 25).

Kari Koljosen (2013, 45) mukaan journalismia on luonnehdittu epätyypilliseksi liiketoiminnaksi, sillä siinä yksityisten omistajien kaupalliset pyrkimykset on sovitettu yhteen yhteiskunnallisten tehtävien kanssa. (Ks. myös Witschge 2013, 167) Kilpailutaloudessa journalismin tärkeimmäksi arvoksi on pelkistynyt taloudellinen menestys siinä missä aiemmin se oli vain yksi näkökulma journalismin arviointiin. Journalismi on tuote, jota valmistetaan, kaupataan ja kulutetaan kuin mitä tahansa muuta hyödykettä. Tällöin kaupalliset intressit painavat yhä enemmän myös journalistisessa päätöksenteossa.

Kari Koljonen (2013) jakaa väitöskirjassaan journalismin kriisin kuuteen osa-alueeseen. Journalismin kuusi kriisiä ovat kaupallistumisen lisäksi viihteellistyminen, kaventuminen, yhdenmukaistuminen, kyseenalaistuminen ja teollistuminen. Näiden kriisien myötä journalistien ammatti-identiteetti on hukassa (Koljonen 2013, 42). Viihteellistymisellä Koljonen (2013, 47) tarkoittaa sitä, että julkisen palvelun tehtävän toteuttaminen on pitkälti väistynyt viihdyttämisen tieltä. Ilta- ja aamulehtimäiset uutiskriteerit, joissa aiheet ja näkökulmat valitaan yleisön kiinnostuksen perusteella, ovat levinneet myös muuhun mediaan. Koventunut kilpailu mainostajista, lähteistä ja yleisöistä on johtanut sisältöjen yhdenmukaistumiseen (Koljonen 2013, 52).

Kaventumisella Koljonen tarkoittaa sitä, että julkisuudessa sellainen tila, jossa puhutellaan mahdollisimman laajaa kansanjoukkoa, on kaventunut. Tutkijoiden mukaan julkisen keskustelun ongelmat muodostavat ennen pitkää uhan demokratian toimivuudelle. (Koljonen 2013, 49.) Kyseenalaistumisen kriisillä Koljonen (2013, 54) tarkoittaa, että yleisö ei enää luota journalismiin samalla tavalla kuin ennen. Kriittisyys mediaa kohtaan on kasvanut ja uutisiin suhtaudutaan varauksellisemmin.

Johanna Vehkoo (2011, 12–34) jakaa journalismin kriisin eksistentiaaliseen kriisiin ja sosio-ekonomiseen kriisiin. Eksistentiaalinen kriisi tarkoittaa sitä, että perinteinen media ei ole enää monopoli-asemassa tiedonvälittämisessä ja julkisen keskustelun ylläpitämisessä. Sosio-ekonominen kriisi taas on noidankehä, jossa mediayhtiöt menettävät mainostajia muille verkkotoimijoille. Tämän vuoksi mediayhtiö karsii kuluja, mikä heikentää journalismin laatua, mikä vähentää lukijoita ja mainostuloja entisestään. Vehkoon (2011, 35) mielestä media on horroksessa, jossa se ei uskalla investoida uuteen ja yrittää ainoastaan suojella vanhaa.

Kauko Pietilä kuvaa toimittajien työhön yhä enemmän vaikuttavia kaupallisia vaatimuksia ulkojournalistisiksi tavoitteiksi. Ulkojournalistisia ovat myös esimerkiksi mediatalojen omistajien ja päälliköiden tavoitteet. Pietilän mukaan itsetarkoituksellista journalismi on silloin, kun sitä harjoitetaan sen itsensä vuoksi, sitoutumatta mihinkään ulkojournalistiseen tarkoitukseen. (Pietilä 2014, 146–147.) Mielestäni ajatus itsetarkoituksellisesta journalismista kytkeytyy kiinnostavasti myös keskusteluun taiteen ja kulttuurin merkityksestä. Myös taiteen piirissä usein ajatellaan, että taide on itseisarvo eikä sillä välttämättä tulisi olla esimerkiksi myynnillisiä päämääriä.

Mediayhtiöt kärvistelevät talousvaikeuksissa ja monessa talossa YT-neuvottelut seuraavat toisiaan. Tämän tutkimuksen tekohetkellä muun muassa Otavamedia käy läpi yhteistoimintaneuvotteluita lehtiperhe kerrallaan ja sekä Aller Media että Sanoma Media Finland ovat ilmoittanut aloittavansa neuvottelut (Marttinen 2018 & Konttinen 2018). Muutosten seurauksena toimitukset pienenevät, mutta niiden tulee tehdä samat työt kuin aieminkin. Tämä näkyy paineen ja kiireen tuntuna sekä huonontuneena, ahdistuneena ja epävarmana ilmapiirinä. (Nikunen 2011, 32.)

Toimittajien arkinen työ on muuttunut yhä kiireisemmäksi. Heiltä vaaditaan joustavuutta, nopeutta, ja enemmän vähemmillä resursseilla. Tulee pystyä tekemään juttuja eri välineisiin ja deadline on jatkuva. Aikaa on vähemmän esimerkiksi tutkivaan työhön tai faktojen tarkistukseen. Myös tiimityö ja hierarkia toimituksissa lisääntynyt, minkä myötä toimittajien autonomisuus kapenee. (Kantola 2011, 115–116; Nikunen 2011; Witschge 2013, 162; Seppänen & Väliverronen 2012, 161.) Jatkuva muutos on arkipäivää. Tutkijat ovat huolissaan siitä, että kasvaneet vaatimukset nopeudesta vaarantavat journalismin laadun

sekä työhyvinvoinnin. Uudenlaisessa toimituskulttuurissa rivitoimittajalla ei ole tilaa käyttää asiantuntemustaan ja mielikuvitustaan. (Koljonen 2013, 57.)

Markkinointi ei ole perinteisesti kuulunut journalistin työnkuvaan, mutta viime aikoina kaupallisuus on lisääntynyt toimittajien työssä. Se näkyy erityisesti verkkoympäristössä esimerkiksi niin sanottuna klikkijournalismina sekä kilpailuna näkyvyydestä, yleisöistä ja maksavista asiakkaista. Tämä näkyy sisältöä koskevissa valinnoissa. (Malmelin & Villi 2015, 73–74.) Verkkoympäristössä olisi mahdollista tehdä monenlaista audiovisuaalista tai vuorovaikutteista sisältöä, joka voisi olla yhtä syvällistä ja perusteellista kuin printti-median sisällötkin. Käytännössä verkon ja teknologian täyttä potentiaalia ei hyödynnetä toimituksissa. (Witschge 2013, 165.)

Yhtenä markkinavetoisuuden ilmenemismuotona on pidetty sitä, että journalismin ja mainonnan rajat hämärtyvät. Yleisön voi olla vaikea erottaa, milloin on kyse mainonnasta ja milloin journalismista. Uutismediassa vakava, populaari, tunne, järki, yksityinen ja julkinen sekoittuvat toisiinsa. (Koljonen 2013; 46, 53.) Erilaisten uusien maksettujen mediasisältöjen myötä mainostaminen, markkinointi, viestintä ja journalismi sekoittuvat (Ks. Esim. Luoma-aho 2015, 12; Taiminen 2015, 21).

Journalismin rajat liukenevat myös siksi, että kiristynvä kilpailu ja taloudelliset vaikeudet ovat johtaneet kasvavaan alihankintaan viestintätoimistoilta ja freelancereilta. Sitä mukaa journalistiset työt siirtyvät enenevässä määrin perinteisen journalismin ulkopuolelle. Esimerkiksi sidosryhmälehtiä toteutetaan organisaatioviestinnän ja journalismin välimaastossa sekä lehtien erilaisia liitteitä ja erikoisosastoja mainonnan ja journalismin välimaastossa. (Ks. Esim. Palletvuori 2004).

Monelle toimittajalle työn reunaehdot ovat käyneet liian ahdistavaksi. Kokemukset liiasta kiireestä, siitä ettei pysty antamaan työssä parastaan, työ ei tyydytä ja luovuudelle jää yhä vähemmän tilaa, ajavat monen journalistin vaihtamaan alaa tai laajentamaan repertuaariaan. Fakta on myös se, että perinteinen journalismi esimerkiksi sanomalehdissä ei enää työllistä samalla tavalla kuin aiemmin. Journalistiliiton arvion mukaan yli 20 % perinteisistä journalistitöistä on hävinnyt vuoden 2007 jälkeen (Huldén 2018). Toisaalta tätä tut-

kimusta tehdessä taloudessa eletään jälleen nousukautta. Journalistiliiton mukaan työttömyys on viime vuosina vähentynyt, mutta vakituisten työpaikkojen määrä alalla ei ole lisääntynyt (Huldén 2018).

Nuoret toimittajaopiskelijat kasvavat suoraan uudenlaiseen tiukkaan työrytmiin, jossa korostuvat verkkotyöskentely ja sosiaalinen media. *Nuoret journalistit* -tutkimuksessa jopa 71 % kyselyyn vastanneista opiskelijoista arvelikin, että työskentelee tulevaisuudessa todennäköisesti muissa kuin toimittajan tehtävissä. (Kolari 2011, 51.) Toimittajaopiskelijat omaksuvat koulutuksesta eetoksen, jossa riippumatonta journalismia pidetään yhteiskunnallisena toimijana ja demokratian kulmakivenä. Työelämässä tämä eetos törmää raadolliseen bisnestodellisuuteen. (Herkman 2009, 47.) Jokapäiväisessä työssä toimittajat törmäävät siihen, miten perinteiset arvot ja alan traditio kohtaavat nykykäytännön ja sitä määrittävät kaupalliset paineet (Witschge 2013, 161).

Puhutaan nettisukupolvesta, diginatiiveista, luovasta sukupolvesta ja y-sukupolvesta. Oli käsite mikä hyvänsä, nuoret työntekijät kasvavat erilaiseen työntekemisen kulttuuriin. He myös eroavat aiemmista sukupolvista niin työntekijöinä kuin kuluttajinakin. He työskentelevät ennen kaikkea toteuttaakseen itseään. Toisaalta työ ei ole enää nuorille arvo ylitse muiden, vaan työn tulee istua muuhun elämänpiiriin vapaa-ajan ja harrastusten rinnalle. (Kolari 2011, 59.) Nämä toiveet taas eivät istu päällikkövetoiseen toimituskulttuuriin, jossa nettijuttuja suolletaan kuin liukuhihnalta. Liian intohimoinen ja kriittinen työntekijä putoaa kelkasta. (Kolari 2011, 64.)

Moni siis toteuttaa haaveensa kirjan kirjoittamisesta, siirtyy viestintäyrittäjäksi tai liikkuu sekä journalismin ja kirjallisuuden että viestinnän ja markkinoinnin alueilla. Nykyisin puhutaan paljon siitä, miten arvojen merkitys työn tekemisessä korostuu. Sekä työntekijät tahtovat työskennellä omia arvojansa vastaavissa tehtävissä ja yrityksissä, että työnantajat tahtovat työntekijöitä, jotka sitoutuvat yrityksen arvoihin. Monissa toimittajan työtä käsittelevissä tutkimuksissa, erityisesti opiskelijoille suunnatuissa, korostuvat työn tekemisen motiiveina mahdollisuus tehdä mieluista ja itseilmaisullista työtä (Kolari 2011, 55; Jyrkäinen 2008; Lehtonen 2013).

Toisaalta työn mielekkyys ja merkityksellisyys voi koostua monesta asiasta. Se voi liittyä työn eettisyyteen tai siihen, että työntekijä voi käyttää laajasti omaa osaamistaan. Se voi

myös liittyä työkuulttuuriin eli työn arvoihin. Työkuulttuuriin taas sisältyy sekä yleinen työn eetos eli käsitykset oikeasta ja väärästä, organisaatiokulttuurit sekä professionaaliset kulttuurit. (Kolari 2011, 67.)

Samaan tapaan kuin journalismissa vastakkain ovat journalismin ideologia sekä media-yritysten liiketoiminta, myös kirja-alalla ovat vastakkain kulttuuriset arvot ja taloudellinen kannattavuus. Myös kirja-alan sanotaan olevan kriisissä tai ainakin murroksessa. Kivijalkakauppojen sijaan kirjoja ostetaan marketeista ja nettikaupoista. Markettien on halvempaa ostaa samaa kirjaa monta kappaletta kuin yhtä paljon useita eri teoksia, joten valikoima supistuu. Kirjailijoiden on yhä vaikeampi saada teoksia näkyville kirjakaupoissa. (Hiidensalo 2016.)

Printtimedian murros vaikuttaa kirja-alan siten, että kulttuurijuttujen ja kritiikkien tila on kaventunut. Yksittäisellä kriitikolla on yhä enemmän valtaa. (Hiidensalo 2016.) Lisäksi kirjat kilpailevat ihmisten ajanviettotavoista esimerkiksi sosiaalista mediaa ja suoratoistopalveluita vastaan. Karo Hämäläinen on kritisoinut *Imagessa* (Valkama 2016) sitä, etteivät kirjallisuusihmiset osaa myydä kirjoja. Hänen mielestään kirjoja tulisi markkinoida aggressiivisemmin:

”Kirja-alalle on perinteisesti tullut kirjallisuusihmisiä, joille on lyöty myyntisalkku käteen.” Numerotaidottomuus tuntuu Hämäläisen mukaan olevan jopa ylpeilynaihe. Osa kulttuuriväestä on joko pihalla talouden lainalaisuudesta tai esittää tyhmää käyttäköseen järjestelmää hyväkseen. Huonosti myyviä kirjoja perustellaan taiteellisella arvolla, jota niillä ei välttämättä ole.

Kirjoja julkaistaan Suomessa edelleen paljon, yli neljä tuhatta nimikettä vuodessa (Suomen kustannusyhdistys 2018b). Kirjojen myynti on kuitenkin ollut tahmeaa useana vuonna. Vuonna 2017 kirjojen myynti oli hienoisessa nousussa, mistä on kiittäminen sähköisiä kirjoja ja erityisesti äänikirjoja. Äänikirjojen suoratoistopalvelut, kuten BookBeat ja Storytel ovat lyöneet läpi ensin Ruotsissa ja nyt myös Suomessa. (Suomen kustannusyhdistys 2018a, Kirjakauppaliitto, STT, Svenska förläggareföreningen.)

3.2 Sielut markkinoilla

Sekä journalismi että PR-toiminta ovat ammatillistuneet toisen maailmansodan jälkeen, mikä on vahvistanut tehtävien eriytymistä. Toimittajien professionalisoituminen on tapahtunut koulutuksen, lainsäädännön ja alan itsesääntelyn kautta mutta myös diskursiivisissa käytänteissä. Keskeinen osa ammatillistumista ovat journalistin ohjeet, jotka syntyivät 1960-luvun lopulla. Myös yhteisöviestintä on ammatillistunut samassa tahdissa. Suomen Tiedottajien liitto on tunnustanut kansainvälisen koodiston, joista Ateenan koodi syntyi vuonna 1965. Viimeisimmät Viestinnän eettiset ohjeet ovat vuodelta 2015. (Järvi 2016, 83.)

Kun jokin on ”pelkkää pr:ää”, se on jotain pinnallista ja epäaitoa. PR-työllä on negatiivinen kaiku. Termi herättää konnotaatioita vilpillisyydestä ja totuuden venyttämisestä, tai on vähintäänkin jotain epäilyttävää. (Coombs & Holladay 2007, 5–7.) Toimittajat usein näkevätkin PR-työn journalistisille arvoille vastakkaisena. Tiedotustoiminta ja journalismi toimivat eri periaatteilla: tiedottajan tehtävänä on tuoda organisaatiosta esiin toisia puolia ja piilottaa toisia. Tiedotustyö ja toimitustyö ovat kuitenkin myös riippuvaisia toisistaan. Suhdetta on kuvattu muun muassa symbioottiseksi tai ”kolikon kahdeksi puoleksi.” (Lehtonen 1998, 122; Macnamara 2014, 6.) Samaan aikaan suhtautuminen vastapuoleen on nihkeää. Monet tutkijat ovat huomanneet, että toimittajat usein jopa kiistävät käyttäneensä PR-materiaalia juttujensa lähteenä (Macnamara 2014, 10).

Muun muassa Nick Davies (2008, 52) on kuvannut teoksessaan *Flat Earth News*, miten uutisprosessi on uhattuna, kun mediayhtiöiden taloudelliset paineet vaikeuttavat toimittajien vapautta ja ammatillista asemaa. Silloin toimittajat tulevat entistä alttiimmiksi PR-toiminnalle, uutistoimistojen materiaalille ja muiden tiedotusvälineiden uutisille. Myös suomalaisen tutkimuksen mukaan yli kolmannes uutisista hyödynsi ulkopuolisten tuottamaa PR-materiaalia, lähes kolmannes pohjautui uutistoimistojen aineistoon ja melkein viidennes oli lainattu muilta tiedotusvälineiltä (Järvi 2016, 86).

Journalistien suhtautumista viestintäihmisiin kuvaa osuvasti Noora Mattilan (2013) artikkeli *Takinkääntäjä*, joka kertoo entisestä tutkivasta journalistista, nykyisestä viestintäkonsultista Harri Saukkomaasta. Saukkomaa kuvaa ”takinkääntöään” esimerkiksi näin: ”Olin aina pitänyt viestintäkonsultteja alhaisimpana ihmislajina, alkulimasta seuraavina

olioina. [...] Minulla ei ollut kokemusta siitä, en tiennyt mitä he tekevät.” Saukkomaa myös arvelee, että ”toimittajien ammatti-identiteettiä vahvistaa se, että heillä on ’yhteinen vihollinen’, viestintäihmiset.” Alanvaihtoaan Saukkomaa kuvaa sanoin: ”Vähän kuin olisi eronnut uskonnollisesta kultista.”

Selkeä rajanveto ”meihin” ja ”muihin” on yksi tapa sosiaalisesti konstruoida eli rakentaa ja ylläpitää omaa ammatti-identiteettiä. Diskurssi eli tapa puhua toimittajista ja viestintäihmisistä vastakkaisina, toistensa vihollisina, on ennen kaikkea tapa kuvata ja representoida eroa ”meidän” ja ”muiden” välillä. (Hall 1999, 98.) Näkisin myös, että puhetapa on keino tai pyrkimys suojella journalistisia arvoja mediamaailmassa, joka on koko ajan pinnallisempi, kaupallisempi ja viihteellisempi.

Mattilan (2013) mukaan Saukkomaa ”halusi tehdä [viestintäkonsultin] työnsä niin, että tiedotus olisi avointa ja rehellistä.” Viestinnän ammattilaisten järjestön ProComin Viestinnän eettiset ohjeet ohjaavatkin muun muassa viestinnän avoimuuteen, vuorovaikutteisuuteen, läpinäkyvyyteen, rehellisyyteen, totuudenmukaisuuteen ja luotettavuuteen (Viestinnän eettiset ohjeet). Sekä Journalistin ohjeissa että Viestinnän eettisissä ohjeissa keskeistä on uskottavuus (Järvi 2016, 83).

Jaakko Lehtonen (1998, 122) tiivistää, että sekä journalisti että PR-henkilö noudattavat oman professionsa eettisiä ohjeita ja pyrkivät totuudenmukaiseen, olennaiseen ja monipuoliseen tiedonvälitykseen. Journalisti haluaa kuitenkin ensisijaisesti seurata yhteiskunnan muutoksia ja kertoa niistä yleisölle, kun taas PR-työn tavoitteena on pohjimmiltaan vaikuttaa yleisön asenteisiin niin, että se tukisi organisaation toimintaa. Näin tiedottajan ja toimittajan suhteeseen sisältyy aina eettinen ongelma. Objektiviivisuuspyrkimyksistään huolimatta myös journalismi on kuitenkin aina joidenkin yhteiskunnallisten toimijoiden resurssi, jota esimerkiksi asiantuntijaorganisaatiot käyttävät julkisuustyönsä pohjana (Järvi 2016, 84).

Koska toimittajan ja viestintäammattilaisen työt nähdään usein toisilleen vastakkaisina, puhutaan myös ”aidan toiselle puolelle hyppäämisestä” tai ”hypystä pimeälle puolelle”. Moni toimittaja kokee, että jos hän alkaisi tehdä viestintä- tai markkinointityötä, hän ”myisi sielunsa”. Taitaville kirjoittajille ja muille sisällöntuottajille on kuitenkin koko ajan entistä enemmän kysyntää, sillä mainostavat suosivat median muun sisällön kanssa

samaan muotoon kirjoitettua natiivimainontaa. Journalismin ja yhteisöviestinnän välinen raja on alkanut liudentua ja toimittajia rekrytoidaan koko ajan enemmän viestintäyrityksiin (Järvi 2016, 82).

Natiivimainonta ja muut sponsoroidut sisällöt ovat nyt erityisen pinnalla markkinoinnissa ja mainonnassa, sillä ne koetaan vähemmän ärsyttäväksi kuin perinteinen keskeyttävä mainonta. Kimmo Taiminen määrittelee natiivimainoksen maksetuksi sisällöksi, joka ”on samankaltaista alkuperäisen sisällön kanssa, ulkoasultaan yhtenäistä muuhun sivuston sisältöön nähden ja jonka luonne vaihtelee mediakontekstin mukaan”. Brändit ja organisaatiot voivat vaikuttaa nyt siellä, minne perinteisesti vain journalisteilla on ollut pääsy. Sisältömarkkinoinnilla taas tarkoitetaan brändin itsensä tuottamaa sisältöä omiin kanaviinsa. (Taiminen 2015, 21.)

Toimittajille on siis tarvetta, sillä he osaavat kirjoittaa natiivimainontaa ja sisältömarkkinointia juttujen ja tarinan muotoon (Järvi 2016, 83). Tarinat ovat vallanneet markkinoinnin, sillä ne vetoavat ihmisiin. Mainosten lisäksi tarinoita tarvitaan esimerkiksi yritysten historiikkeihin, vuosikertomuksiin, organisaatiotarinoihin. Niina Repo (2014, 255) kirjoittaa: ”Yritysmailmassa on ymmärretty tarinoiden voima ja mahdollisuudet. Millainen historia meidän yrityksellämme on? Millaisia tarinoita tuotteisiimme ja niiden käyttäjiin liittyy?”

Aina ei voidakaan tehdä selvää ”perinteistä” jakoa toimittajiin ja tiedottajiin. Uusia sekä lehtitaloille että erilaisille organisaatioille palveluksiaan myyviä viestintäalan yrittäjiä on kritisoitu siitä, että heidän ammatti-identiteettiään organisaatioviestinnän ja journalismin kentällä on epäselvänä. On jopa epäilty heidän toimintansa moraalisuutta. Kovasti trendikkäät viestintätoimistot nähdään perinteisen journalismin uhkaajina ja niiden työntekijät mielletään ”’aidan molemmilla puolilla’ loikkiviksi epämääräisiksi tekijöiksi.” (Palletvuori 2004, 2–6.)

Mediatutkija Mark Deuze on tuonut keskusteluun käsitteen mediatyö, jolla tarkoitetaan kaikkea media-alan organisaatiossa tehtävää työtä, joka kohdistuu sisältöjen, tuotteiden palvelujen ja brändien suunnitteluun, tuotantoon ja markkinointiin. Suomessa käsite ei ole vakiintunut, mutta se kuvaa hyvin alaa, jossa media-ammattilaisilta edellytetään yhä monipuolisempaa osaamista. Mediatyöllä voidaan tarkoittaa monia asioita. Ensinnäkin

sitä, että eri mediatoimialan sektorit integroituvat entistä tiiviimmin osaksi laajaa verkostoa. Toiseksi medialiiketoimintaan liittyvät toiminnot, kuten luovuus ja kaupallisuus, yhdistyvät aiempaa enemmän. Kolmanneksi, sisältöjä ja palveluja luodaan entistä enemmän yhteisesti, jolloin myös yleisö ja mainostajat ja muut yritykset osallistuvat sisältöjen tuotantoon ja jakeluun. (Malmelin & Villi 2015, 59–61.)

Esimerkkejä uusista viestintäalalle syntyneistä ammateista ovat bloggaajat, tubettajat ja muut sosiaalisen median vaikuttajat. Nuoremmalle sukupolvelle ammattikunta ja heidän tekemänsä sisältö on jo arkipäivää, mutta epäilijöitä löytyy. Tämä näkyy esimerkiksi keväällä ja kesällä 2018 kirjablogeissa käydyssä keskustelussa, jossa pohdittiin sitä, voisiko kirjabloggaaja ansaita blogillaan samalla tavalla kuin lifestylebloggaajat. Keskustelussa oltiin pääosin sitä mieltä, että arvioista maksaminen tekisi mielipiteistä epäilyttäviä ja epäaitoja. (Ks. Kirsin kirjanurkka -blogi.)

Keskustelusta paistoi esiin tausta-ajatus siitä, että kirjallisuus ja taide on jotain pyhää, johon ei rahaa saa sotkea. Monelle kirjabloggaajalle tuntuu olevan sydämen asia, että heidän bloggaamisensa on ainoastaan harrastus, jota he tekevät omaksi ilokseen. Sen sijaan esimerkiksi Bibbidi bobbidi book -blogissa (bibobook.fi) tuotiin esille eriävää näkökulmaa siitä, että kirjablogilla pitäisi halutessaan pystyä tienamaan kuten muillakin blogeilla. Bloggaamisesta aiheutuu myös kuluja. Bibbidi bobbidi book -blogin kirjoittajat ovat myös ammatiltaan toimittajia, jonka kautta lähestymistapa aiheeseen voi olla erilainen.

Toimituksiin tulee jatkuvasti arviokappaleita kirjoista, eikä se velvoita toimituksia mihinkään – kirjoittamaan positiivista arviota tai edes antamaan teoksille näkyvyyttä. Samalla tavalla esimerkiksi naistenlehtien toimituksiin lähetetään jatkuvasti vaikkapa meikkejä ja muita tuoteutuuksia. Tietysti yksittäisenä bloggaajana paineet voi olla suuremmat, varsinkin jos kustantajat alkaisivat myös Suomessa arviokappaleiden lisäksi maksaa kirjojensa näkyvyydestä blogeissa ja sosiaalisessa mediassa. Myös journalismi on riippuvainen mainostajista, mikä saattaa vaarantaa objektiivisuuden. Lisäksi ilmaiseksi saadut tuotteet saattavat kaventaa mediassa näkyvien brändien kirjoja, jos esillä ovat vain ne tuotteet, joita toimituksiin on lähetetty.

Jaap Van Ginneken (1998, 72) esittää teoksessaan *Global News*, että journalismi on ”nuoren ihmisen ura”. Moni aloittaa toimittajana, mutta siirtyy myöhemmin parempipalkkaihin viestinnän tehtäviin. Ginnekenin teos on vanha, mutta ilmiö on edelleen nähtävissä. Todennäköisesti siirtyminen viestinnän tai markkinoinnin tehtäviin tapahtuu nykyään entistä nopeammin, sillä niillä aloilla työtehtäviä on yksinkertaisesti enemmän. Yhdysvaltojen työvoimatilastoista vastaava virasto Bureau of Labor Statistics (BLS) ennustaa PR-asiantuntijoiden tarpeen kasvavan yhdeksän prosenttia vuosina 2016–2026, sillä organisaatioille on entistä tärkeämpää tavoittaa yleisöjä, huolehtia suhteista asiakkaisiinsa sekä ylläpitää mainettaan ja näkyvyyttään.

3.3 Identiteetti ja työelämä

Tässä tutkimuksessa identiteetillä tarkoitetaan yksilön käsitystä siitä, kuka ja millainen hän on, ei ole tai haluaisi olla. Ihmisen tapaa kokea yksilöllisyytensä ja minuutensa on pidetty suhteellisen pysyvänä ja jatkuvana, mutta yhteiskunnan modernisoitumisen myötä ajatus vakaasta, yhtenäisestä ja eheästä identiteetistä on hylätty. On hyväksytty ajatus siitä, että identiteetti on monikerroksinen, kompleksinen ja jatkuvasti neuvottelujen kohteena. Vaikka kokemus minuudesta olisi pirstaleinen ja muuttuva, ihmisellä on silti tarve ylläpitää eheää käsitystä itsestään ja maailmasta. (Jokinen 2010, 70–71.)

Narratiivisissa lähestymistavoissa identiteettiin ajatellaan, että luomme ja rakennamme identiteettiämme omaelämäkerrallisissa tarinoissa, joita kerromme itsellemme ja muille (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 33). Narratiivista lähestymistapaa on käytetty paljon ammatillisen identiteetin ja asiantuntijuuden kehittämisessä, sillä oman ammatillisen tarinan rakentaminen on mainio keino reflektoida omaa osaamista ja asiantuntijuutta (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 41). Kertomuksia ei kuitenkaan tule pitää ”todellisina” kuvauksina, sillä aina valitsemme mitä kerromme ja jätämme kertomatta. Käsitys itsestä kuitenkin muovautuu vähitellen, kun sitä tuotetaan kertomuksena. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 43.)

Kirjoittajille narratiivinen lähestymistapa identiteettiin on erityisen luonnollista. Kuten Hannele Huovi (2007, 36) kuvaa:

Mutta ihmisen aivojen ominaisuus on luoda kertomuksia, täydentää elämän outoja aukkoja, nähdä tapahtumissa johdonmukaisuutta vaikka väkisin. Mitä epävarmemmaksi elämä käy, sitä varmemmin ihmiset sukeltavat tarinoihin ja uivat monen median tarinatulvassa. Ja kirjailijan aivot ovat virityneet tarinankerrontaan, ne ampaisevat liikkeelle kuin nuorten miesten mopo.

Kirjoittaminen on myös monelle luonteva tapa rakentaa ja muovata identiteettiään. Tämä näkyy muun muassa Jokisen ”modernien kirjoittajatyypin” kohdalla: heille kirjoittaminen on identiteetin muokkaamisen väline. Oman itsen tutkiskelu on tärkeä elementti myös monelle kirjoittamisen harrastajalle tai muun muassa terapeutin kirjoittamisen piirissä. Pauliina Vanhatalon (2009, 22) mukaan

kirjoitus on semioottinen väline, jonka perustavanlaatuisia ominaisuuksia ovat tekstin näkyvyys, pysyvyys, kuljetettavuus, hitaus, mahdollisuus harjittuun tuottamiseen ja etäisyys lukijasta. [...] Sommittelun hitaus ja yksityisyys sekä valmiiseen tekstiin syntyvä etäisyys tekevät mahdolliseksi tutkia identiteetin kaltaisia haastavia, herkkiä ja monitahoisia ilmiöitä.

Joillekin työ on keskeinen osa persoonallista identiteettiä, toisilla väline muiden, keskeisempien elämänarvojen toteuttamisessa (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 32). Ammatillinen identiteetti tarkoittaa ihmisen elämänselityksensä perustuvaa käsitystä itsestä ammatillisena toimijana. Se kuvaa monitasoisesti ihmisen ja työn välistä suhdetta. Sitä, millaisena yksilö ymmärtää itsensä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen ja millaiseksi hän haluaa niissä tulla. Ammatilliseen identiteettiin kuuluvat myös se, mihin ihminen kokee kuuluvansa ja samaistuvansa, mikä hänelle on tärkeää ja mihin hän sitoutuu työssään. Ammatilliseen identiteettiin sisältyvät myös työhön liittyvät arvot, etiikka, tavoitteet ja uskomukset. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 26; Eteläpelto 2009, 90.)

Niin sanotut kutsumusammatit, jollaisina kirjailijan ja toimittajan töitä on pidetty, kytkeytyvät tiiviisti ihmisen identiteettiin. Ne eivät ole pelkästään ammatillisia rooleja, vaan kuten Tuominen (1998, 45) kuvailee, ne ”ulottu[vat] syvälle persoonallisuuden ytimeen ja sävytt[ävät] ihmisenä olemista.” Usein kirjailijoille ja muille taiteilijoille ongelmallista identiteettiä tai identiteetin pohdiskelua ja pyörittelyä on pidetty suorastaan tyypillisenä. Sellaisista kysymyksistä, kuten kuka minä olen ja mikä on paikkani maailmassa, syntyy tarve tutkiskella itseä ja todellisuutta taiteen keinoin. (Tuominen 1998, 46.)

Kutsumus- tai intohimoammattiin liittyy myös työhön sitoutuminen. Tamara Witschgen (2013, 167) mukaan yksi tapa määritellä ammattitaito on, että se on kestävä, inhimillistä halua tehdä työnsä hyvin työn itsensä vuoksi. Hänen mukaansa tällainen ammattitaito on journalismissa hyvin läsnä. Witschgen mukaan journalisteilla on sisäistä paloa ja ammatitilpeyttä, joka saa heidät työskentelemään laadukkaasti journalismin eteen ja sitoutumaan työhönsä.

Journalists have a certain drive that is not easily traced back to their status, money or anything particularly material. Their notion of quality in journalism suggests a particular pride that they take in their work.

Noviisivaiheessa ammatillisen identiteetin rakentumisessa korostuu työyhteisöön sosiaalistuminen. Ammatillinen identiteetti rakentuu silloin ensisijaisesti omaksumalla yhteisön toimintatavat, arvot ja normit sellaisenaan. Vaikka yksilön persoonalliset uskomukset ja näkökulmat eroaisivat paljonkin yhteisön vastaavista, sosiaalistuminen voi olla vahvaa. Kokemuksen myötä yksilöllinen ja persoonallinen saa lisää painoarvoa ammatillisen identiteetin rakentumisessa. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 44.) Tätä kuvaa muun muassa Harri Saukkomaa: ”Toimittajan identiteetti on minussa hirveän syvällä, koska olen aloittanut niin nuorena” (Mattila 2013).

Jaap van Ginneken (1998, 65–81) kuvaa toimittajan sosiaalistumista ammattiin kolmiportaisena. Ensimmäisellä tasolla sosiaalistutaan kulttuuriin ja alakulttuuriin, kuten kansallisuuteen. Toiseksi sosiaalistutaan ammattikuntaan, jolla on tietynlainen tapa tehdä asioita ja katsoa maailmaa. Kolmanneksi sosiaalistutaan omaan työpaikkaan ja sen käytänteisiin. Vaikka toimittajat usein pitävät itsenään vapaina ja autonomisina, he ovat aina jollain tavalla riippuvaisia organisaatiosta, jolle he työskentelevät. Kollegat ovat yhteisö, joiden kanssa toimittaja viettää aikaa päivittäin ja joiden ajatuksiin hän peilaa omia ajatuksiaan.

Yhteiskunnan ja työelämän muuttuessa koko ajan korostetaan vahvalle ammatti-identiteetille vastakkaisia asioita, kuten moniammatillisuutta, ammatillisten rajojen ylityksiä, liikkuvuutta, joustavuutta, elinikäistä oppimista ja jatkuvaa uusiutumista. Käytännössä työntekijän käsitykset itsestään suhteessa työhön ovat kuitenkin tulleet entistä tärkeämmäksi. Koska palkkatyö on entistä yrittäjämäisempää, työntekijältä edellytetään yksilöl-

lisesti rakentuvaa identiteettiä. Koska tarve tunnistaa ja markkinoida omaa osaamista kasvaa, tarvitaan tietoisuutta omasta ammatillisesta identiteetistä. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 27.)

Työelämän epävarmuus ja pätkätyöt eivät mahdollista pitkäjänteistä ammatillisen identiteetin rakentamista tai sitoutumista johonkin pysyvään ammattikuvaan, ammatilliseen yhteisöön tai työhön. Työelämän epävakaisuus on tehnyt myös ammatti-identiteeteistä epävakampia ja puhutaan myös palkkatyön ja työorganisaatioiden identiteetikriisistä. Työntekijältä odotetaan usein kohtuutontakin muuntautumista. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 27–28; Eteläpelto 2009, 92.)

Tutkimusten mukaan työn ja yhteiskuntaelämän muutokset ovat johtamassa jossain määrin siihen, että ammatti-identiteetit ovat haurastuneet. Ammatti-identiteettien sijaan onkin kuvaavampaa puhua työidentiteeteistä, joka on laajempi käsite kuin ammatti-identiteetti. Se kattaa myös työorganisaation arvoihin, tavoitteisiin ja palkkaukseen liittyvät sidokset. Työidentiteetit muuttuvat elämän mukana ja niiden merkitys vaihtelee elämän eri vaiheissa. Ne ovat siis dynaamisia ja niiden intensiteetti vaihtelee. Työidentiteetti on vain yksi kaikista muista kilpailevista identiteeteistä. (Eteläpelto 2009, 109, 139.)

Monet nuoret aikuiset ovat kyseenalaistaneet perinteisen lineaarisen uraputkiajattelun. Perinteinen palkkatyö nähdään liian sitovana ja uraputken koetaan vievän sisältöä elämältä. (Jokinen 2010, 169.) *Proteaaninen urakäsitys* kuvaa käsitystä yksilöllisistä, monipuolisista ja muuntautumiskykyisistä urapoluista. Englanninkielisessä tutkimuksessa erotetaan kolme termiä, joilla erotetaan proteaarisen uran käsite (protean career); proteaarinen uraorientaatio eli asenne, joka ei välttämättä toteudu käyttäytymisenä (protean career orientation); sekä yksilön urapolku, joka käsittää proteaanisen uran käsitteen piirteitä (protean career path). Proteaanisesti orientoituneet ihmiset korostavat onnistuneen uran määrittelyssä työtyytyväisyyttä, itsen toteuttamista ja henkilökohtaisia saavutuksia. Subjektiiivisella uramenestyksellä tarkoitetaan henkilön itsensä kokemusta onnistumista ja työtyytyväisyyttä ulkoisista seikoista, kuten asemasta ja palkkauksesta riippumatta. (Lasila-Merisalo 2015, 12–13.)

Y-sukupolven eli vuosina 1980–1995 syntyneiden suhtautuminen työelämään on erilaista kuin aiempien sukupolvien. Työelämää tutkineen Tuomo Alasoinin (2010, 19) mukaan

työn mielenkiintoisuudesta, työn tarjoamista mahdollisuuksista osallistua ja vaikuttaa sekä työn yhteensopivuudesta niin omien arvojen kuin oman elämäntilanteen kanssa on tullut entistä tärkeämpiä ihmisiä motivoivia ja heidän sitoutumistaan edistäviä tekijöitä. Saman suuntaisia tuloksia saatiin myös työeläkealojen ja Kelan teettämässä tutkimuksessa kesällä 2018. Y-sukupolvi ei sitoudu työnantajaansa, vaan pitää silmät auki jatkuvasti uusien työmahdollisuuksien varalta. (Tela.fi.)

Jokisen (2010, 169) mukaan voidaankin kysyä, onko perinteisen palkkatyön kyseenalaistaminen oikeastaan selviytymiskeino nykyisessä yhteiskunnassa ja työelämässä? Kun kaikki on niin epävarmaa, korostetaan hedonistista ja boheemia suhtautumista työntekoon, itseilmaisua, työssä viihtymistä ja mukavuutta. Jokinen kysyy: ”[V]oiko postmoderni, ammattitietoinen kirjailijuus olla ”aito” kirjailijana toimimisen tapa vai onko se olosuhteiden pakosta opeteltu puhetapa[?]” (Jokinen 2010, 169.)

Myös Lassila-Merisalo (2015, 45) kyseenalaistaa proteaanisen uraorientaation olevan aina yksilön oma valinta. Enemmänkin se on ehkä keino sopeutua nykyiseen, jatkuvasti maailman mukana muuttuvaan työelämään, jossa mikään ei ole pysyvää. Myös työtä media-alalla tutkinut Rosalind Gill on todennut, että työntekijät mukautuvat ulkoisiin olosuhteisiin sillä, että he muuttavat ulkoiset pakot sisäisiksi hyveiksi. Gillin mukaan on syntynyt uusi ihannetyöntekijä, joka omistautuu työlleen täysin. Hän listaa kymmenen media-alaa määrittävää piirrettä, joita ovat työlle omistautuminen, yrittäjäyys, pätkätyöt, suhteellisen matala palkka, pitkät työajat, jatkuva itsensä päivittäminen, omaehtoinen opiskelu, epämuodollisuus, epätasa-arvo sekä epävarmat tulevaisuuden näkymät. Kun yksilöllisyydestä, joustavuudesta, markkinahenkisyydestä ja itse pärjäämisen eetoksesta tehdään hyveitä, tilanteeseen on helpompi sopeutua. (Seppänen & Väliverronen 2012, 155–156.)

Tietotyön nykyistä olemusta voidaan kuvata sanalla prekariaatti, jolla tarkoitetaan ”yleisesti sellaisen työn aluetta, jolla ei ole (enää) määriteltävissä pysyviä työsuhdetta, palkkaa ja työpäivän pituutta koskevia sääntöjä” (Berardi 2006, 73). Berardi toteaa teoksessaan *Tietotyö ja prekaari mielentila*, että työsuoritusten prekaarisuus ei ole sinänsä uutta, mutta ne tekniset ja kulttuuriset olosuhteet, joissa tietotyötä nykyisin tehdään, ovat. Berardin mukaan työntekijän persoona on hajonnut ja kadonnut, ja ”hänen aikansa on orja”.

Berard myös kritisoi voimakkaasti käsitystä työelämän vapaudesta. Hänen mukaansa vapautta ei ole olemassakaan ja elämme ”posthumaanin digitaalisen orjuuden aikaa”. (Berard 2006, 74–75.)

Työmarkkinoille on kaikesta tästä johtuen tullut uusia asemia. Erja Kolari puhuu pakko- tai näennäisyrittäjyydestä sekä hybridi- ja portfolioyrittäjyydestä. Jälkimmäisillä hän tarkoittaa tilannetta, jossa ihmisellä on jatkuva haku päällä ja monia työn- tai toimeksiantajia rinnakkain ja peräkkäin. Kolari jakaa työsuhteet suojatumpiin (tyypillisiin) ja vähemmän suojattuihin (epätyypillisiin). Hän kuvaa, että työ tietoisuuksiin, älyllistyy, subjektivoituu ja affektivoituu. Työssä täytyy siis pistää peliin koko persoona. (Kolari 2011, 66.)

Nykyiselle työelämälle onkin ominaista esimerkiksi jatkuva kouluttautuminen, ajan ja alan seuraaminen sekä jatkuva läsnäolo muun muassa sosiaalisessa mediassa. Tämä korostuu tietotyöläisten ja asiantuntijoiden kohdalla. Esimerkiksi toimittajan ja kirjailijan ammatit koetaan niin kokonaisvaltaisesti, että niitä ei voi koskaan ’ottaa pois päältä’. Työn ja vapaa-ajan rajat eivät ole selviä. Työ on elämäntapa. (Ks. esim Lehtonen 2013, 55.)

Työelämän ilmiötä, jossa korostuu liikkuva ja notkea asiantuntijuus, on kutsuttu menestyskulttuuriksi. Menestyskulttuurissa työlle omistautuminen nousee entistä keskeisemmäksi yksilön elämässä. (Lehtonen 2013, 21.) Työn vaatimukset, jatkuva läsnäolo, kognitiivinen rasitus ja työelämän epävarmuus vaikuttavat negatiivisesti työhyvinvointiin. Esimerkiksi Journalistiliiton vuonna 2010 alle 35-vuotiaille toimittajille teettämässä työhyvinvointikyselyssä joka kolmas oli hakenut ammattiapua masennukseen ja uupumukseen (Lappalainen 2010).

Sekä toimittajan että kirjailijan työ koetaan kuitenkin usein kutsumusammateiksi niin voimakkaasti, että työhön liittyvät negatiiviset ilmiöt jossain määrin hyväksytään tai niihin sopeudutaan. Kaikesta tietotyön rasituksesta huolimatta heidät on kuitenkin huomattu muita työntekijäryhmiä tyytyväisemmiksi työhönsä (Lehtonen 2013, 50).

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tutkimusongelmana on selittää, millaisia käsityksiä ja asenteita ammattikirjoittajilla on työstään ja itsestään kirjoittajina. Tutkimuskysymykset ovat:

- Millainen ammatti-identiteetti näillä ammattikirjoittajilla on ja mihin ammattikuntaan he kokevat kuuluvansa?
- Miten kirjoittajat ovat päätyneet työskentelytapansa ja kuinka tyytyväisiä he ovat työhönsä?

Minua kiinnostaa myös, millä kaikilla kentillä ammattikirjoittajat operoivat, mitä harmaita alueita näiden välille syntyy ja syntykö työskentelytavassa ristiriitoja. Oletukseni on, että eri genrejen ja ammattikuntien välillä sujuvasti liikkuvilla kirjoittajilla on jotain yhteistä. Paitsi että he ovat joustavia ja kameleonttimaisia, hallitsevat laajan valikoiman genrejä ja tyylejä, heidän kirjoittajaidentiteeteissään ja suhteessaan kirjoittamiseen täytyy olla jotain samaa. Kirjoittaminen käsitetään ikään kuin metataitona samaan aikaan, kun se on myös työn ydin.

Vertaan aineistoani Elina Jokisen (2011) väitöskirjassaan esittelemiini kirjoittajatyyppeihin ja peilaan aineistoani aiempaan tutkimukseen toimittajan ja kirjailijan työstä.

4.2 Identiteettien tutkiminen

Tutkimukseni on laadullinen vertaileva tapaustutkimus, jonka aineistonhankintamenetelmänä on teemahaastattelu. Teemahaastattelu on ihmistieteissä laajasti käytetty menetelmä. Kun halutaan tietää, mitä joku ajattelee jostain, on tehokkainta kysyä sitä häneltä. (Eskola & Vastamäki 2015, 26.) Teemahaastattelu tuntui luontevalta valinnalta aineistonhankintamenetelmäksi myös siksi, että olin työssäni toimittajana tehnyt paljon haastatteluja jo aiemmin.

Teemahaastattelu etenee ennalta määriteltyjen keskeisten teemojen varassa. Haastattelun aihepiirit on määritelty, mutta kysymysten muoto, järjestys ja laajuus saattavat vaihdella.

Teemahaastattelu tuo haastateltavien äänen kuuluviin mutta myös huomioi sen, että tieto tuotetaan aina tilanteisesti ja merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48; Eskola & Vastamäki 2015, 29.) Tutkimuksen kehyksenä on siis käsitys sosiaalisesta konstruktionismista, eli siitä että todellisuus on sosiaalisesti rakennettua.

Identiteettien tutkimiseen sopii luontevasti narratiivinen tutkimusote, sillä kertomukset ovat ihmiseen sisäänrakennettu tapa, jolla rakennamme minuuttamme. Kertomuksellisuus, oman elämän pohdinta ja reflektio ovat ihmisen perustavanlaatuisia ominaisuuksia. Sitä pidetään ihmiselle lajityypillisenä tapana hahmottaa todellisuutta ja itseään. Tarinoiden kertominen on paitsi persoonallisen ja ammatillisen kasvun väline myös tutkimusmetodi. (Heikkinen 2015, 248; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 156) Narratiivisuus liittyy myös tiiviisti kirjoittamiseen, joten kirjoittavien ihmisten identiteettejä on mielekästä tutkia heidän itsestään tuottamien tarinoiden kautta.

Äänitetty haastatteluaineisto litteroitiin. Koska kiinnostukseni kohdistui haastattelujen asiasisältöön, en kokenut kovin yksityiskohtaista litterointia tarpeelliseksi ja jätin pois esimerkiksi täytesanoja, toistoa ja sanojen hakemista. Litteroin kuitenkin kaikki haastateltavien puheenvuorot sellaisenaan. Omat puheenvuoroni litteroin välillä hieman tiivistäen, sillä en kokenut tarpeelliseksi myöskään tutkia tarkemmin sitä, miten kysymyksen muotoilu vaikutti vastaukseen. Litteroitua aineistoa oli 68 liuskaa.

Haastateltavat eli informantit löytyivät niin sanottua lumipallo-otantaa hyödyntäen. Otin aluksi yhteyttä muutamaan henkilöön, joiden uraa olin seurannut muun muassa sosiaalisessa mediassa. Heidän suostuttua haastatteluun, kysyin, osaisivatko he ehdottaa lisää mahdollisia haastateltavia. Jatkoin lumipalloilua, kunnes olin saanut seitsemän haastateltavaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 59–60.) Heidät haastateltuani päädyin siihen, että määrä oli sopiva.

Usein haastattelujen määrässä huomioidaan kylläntyminen, eli kun haastattelut alkavat toistaa itseään, niitä on todennäköisesti tarpeeksi (Eskola & Vastamäki 2015, 42). Minulla oli vielä muutamia nimiä, joihin en ehtinyt ottaa yhteyttä. Kaiken kaikkiaan otin yhteyttä kahdeksaan henkilöön, joista yksi ei vastannut haastattelupyyntöön. Lähestyin haastateltavia sähköpostitse (liite 1).

Pyrin löytämään informantteja, joiden toimiala olisi mahdollisimman laaja. Aluksi rajasin haastateltavat yrittäjiin ja freelancereihin, mutta pian huomasin sen olevan liian tiukka rajaus. Sen jälkeen otin yhteyttä myös työsuhteessa oleviin kirjoittajiin, jotka kuitenkin työskentelivät tai olivat työskennelleet vähintään kolmella eri alalla eli tekivät päivätyönsä lisäksi myös jotain muuta kirjoittamistyötä.

Tutkimuksen haastatteluaineisto kerättiin tammi–maaliskuussa 2018. Haastatteluja oli seitsemän, ja niiden kesto vaihteli 40–64 minuutin välillä. Yhteensä haastattelumateriaalia tuli 5 tuntia 54 minuuttia. Pyrin toteuttamaan haastattelut kasvokkain, mutta kaksi tehtiin puhelimesta haastateltavasta johtuvista syistä. Haastattelupaikkoina toimivat kahvilat, kirjasto ja haastateltavien työpaikat. Paikka valikoitui sen perusteella, mihin haastateltavan oli helppo tulla ja missä olisi mahdollisimman rauhallista haastattelun äänittämistä varten.

Haastattelut tallennettiin kahdella laitteella: sanelimella sekä älypuhelimessa olevalla sovelluksella. Toinen tallenne tuli tarpeen yhden haastattelun kohdalla, jossa sanelin oli ottanut niin paljon häiriötä ilmeisesti vieressä olevasta puhelimesta, ettei haastattelusta paikoin saanut selvää. Pyysin haastateltavilta kirjallisen suostumuksen haastatteluun osallistumisesta sekä haastateltavien nimien käytöstä tutkimuksessa. Tästä valinnasta enemmän luvussa 4.4.

Haastattelu eteni etukäteen suunnittelemini teemojen mukaan (liite 2), joista olin valmistellut useita kysymyksiä etukäteen. Ensin kysyin taustatietoja, kuten ikää, koulutusta ja nykyistä työtilannetta. Sen jälkeen kyselin käytännön työstä, työtehtävistä ja työskentelytavoista, jonka jälkeen etenin syvemmin identiteetteihin ja rooleihin. Seuraavaksi käsiteltiin arvoja työn taustalla ja viimeiseksi haaveita ja toiveita tulevaisuuden suhteen.

Käytännössä haastattelujen sisällöissä painotus vaihteli, sillä usein yksi kysymys avasi haastateltavaa kertomaan asioista hyvin laajasti. Tästä syystä kysymyksissäni tuli jonkin verran toistoa, mutta se auttoi pääsemään aiheessa vielä syvemmälle. Kaikkien haastateltavien kanssa käsiteltiin samat teemat, mutta osa haastateltavista oli puheliaampia ja reflektioivampia kuin toiset. Sen vuoksi haastattelujen kesto vaihteli melko paljonkin, jopa

25 minuuttia. Jokaisen haastattelun lopussa kysyin, tuleeko aiheeseen liittyen vielä mieleen jotain, mutta haastateltavat eivät juuri nostaneet uusia teemoja itse esiin.

Aineiston analyysimenetelmänä käytän teemoittelua sekä sisällönanalyysia. Teemoittelussa aineisto järjestetään litteroinnin jälkeen uudestaan teemoittain niin, että jokaisen teeman alla on kunkin informantin vastaus aiheeseen (Eskola & Vastamäki 2015, 43; Eskola, 194). Analyysini on aineistolähtöistä eli tutkielman teoriaosuus täydentyi analyysivaiheessa. Ilmiöpohjaisessa tutkimuksessa ei ole yhtä suurta, vaan useita pieniä teorioita sekä käsitteitä, jotka ohjaavat tutkijan tulkintaa. (Eskola, 189.) Tutkielma sisältää myös omaa reflektointiani aiheesta.

4.3 Aineisto: laaja-alaisia ammattikirjoittajia

Haastateltavani olivat iältään 31–48-vuotiaita ja heidän keski-ikänsä oli 37 vuotta. Haastateltavista yks oli mies ja kuusi naista. Viisi haastateltavista asui ja työskenteli pääkaupunkiseudulla, yksi Tampereella ja yksi Turun seudulla. Haastateltavista kaksi oli haastatteluhetkellä työsuhteessa ja viisi yrittäjiä. Yrittäjistä neljä työllisti ainoastaan itsensä, yksi työskenteli kahden muun osakkaan kanssa perustamassaan luovassa toimistossa.

Kaikki haastateltavat työskentelivät tai olivat työskennelleet kirjoittamisen parissa usealla eri ammattialalla. Kaikki työskentelivät tai olivat työskennelleet toimittajina työsuhteessa tai freelancerina, printissä ja verkossa, sanoma- tai aikakauslehdissä. Haastateltavien taustoissa painottui freelance-pohjainen työ sekä aikakaus- ja elämäntapajournalismi.

Haastateltavista kuusi oli kirjailijoita. Kuudesta kaksi oli esikoiskirjailijoita, kaksi viimeisen parin vuoden aikana esikoisteoksensa mutta jo toisenkin kirjan julkaisseita, ja kaksi niin sanotusti vanhoja tekijöitä. Yhdellä haastateltavista on ollut kustannussopimus, mutta projekti jäi kesken.

Haastateltavista viisi teki aktiivisesti myös kaupallisia sisältöjä, kuten asiakaslehtiä, bränditarinoita, sosiaalisen median sisältöjä ja markkinointia, suunnittelutehtäviä, pr-työtä, strategiatyötä tai konseptointia. Kahden haastateltavan pääasiallinen tulonlähde oli oma

blogi tai verkkosivu ja sinne tehtävät kaupalliset sisällöt. Kaikilla haastateltavilla oli kokemusta jonkinlaisista viestintätehtävistä, kuten tiedottamisesta.

Kaksi haastateltavista oli työskennellyt opettajana, lisäksi monen työtehtävistä nousi esiin erilaiset koulutus-, ohjaus- ja mentorointitehtävät ja esiintymiset. Lisäksi kirjoittamis- ja media-alan työtä oltiin tehty kustannustoimittajana, kääntäjänä, televisiosarjoissa, valokuvaajana, stailaajana ja reseptiikan suunnittelijana. Suurimmalla osalla haastateltavista oli myös laaja koulutustausta.

Anna-Kaari Hakkarainen on yksi luova toimisto Gutin perustajaosakkaista. Gut tekee brändäystä, sisältöstrategioita, konseptisuunnittelua, markkinointi- ja sisältökonsepteja, eksklusiivisia julkaisuja sekä sisällöntuotantoa. Haastatteluhetkellä Hakkarainen siis työskenteli yrittäjänä kaupallisten sisältöjen parissa. Iltaisin ja viikonloppuisin hän kirjoitti proosaa. Hakkaraisen esikoisteos *Verkko* julkaistiin vuonna 2011. Sen jälkeen on julkaistu romaanit *Purkaus* (2014) ja *Kristallipalatsi* (2016). Aiemmin Hakkarainen on työskennellyt pääasiassa aikakauslehdissä toimittajana, toimitussihteerinä, toimituspäällikkönä ja päätoimittajana. Hakkarainen on opiskellut viestintää, journalistiikkaa, elokuvatuotantoa, visuaalisen kulttuurin tuntemusta ja kirjoittamista.

Eeva Kolu on yrittäjä ja vapaa kirjoittaja, joka haastatteluhetkellä työllisti itsensä pääasiassa tekemässä omaa verkkomediaansa (uusimuusa.fi). Hän teki myös muuta kaupallista viestintää, harvakseltaan lehtijuttuja sekä valokuvausta, stailausta ja sosiaalista mediaa. Aiemmin Kolu on kirjoittanut monta vuotta omia blogeja, kolumneja ja työskennellyt pääasiassa freelancetoimittajana muun muassa naistenlehdissä, matkailu-, ruoka- ja sisustuslehdissä. Kolu on tehnyt myös reseptiikkaa, kustannustoimittamista ja käännöstitä. Hän on opiskellut käännöstiedettä, oikeustiedettä ja tiedotusoppia.

Hannele Lampela on vapaa kirjailija ja toimittaja. Vuonna 2016 julkaistiin kaksi hänen esikoiskirjaansa: lastenkirja *Prinsessa Pikkiriikki* sekä opas *Täydellinen vaatekaappi tuhlaamatta*. *Prinsessa Pikkiriikin talvi* ilmestyi vuonna 2017 ja 2018 julkaistaan *Prinsessa Pikkiriikin astetta paremmat iltasadut*. Lisäksi Lampela työskentelee freelancerina aikakauslehdissä ja copywriterina. Aiemmin hän on työskennellyt pitkään onlinetoimittajana ja -tuottajana sekä tehnyt muun muassa televisiosarjoja. Lampela on opiskellut tanssia, käsikirjoittamista ja journalismia.

Karita Sainio on yrittäjä, kirjailija ja PR-toimisto Sugar Helsingin perustaja. Haastatteluhetkellä hän oli vastikään jäänyt pois Sugar Helsingistä, työllisti itsensä erilaisilla pienillä projekteilla ja kirjoitti kolmatta kirjaansa. Sainion esikoisromaani *Me emme elä samassa maailmassa kuin te* ilmestyi vuonna 2016 ja tietokirja *Hyvin eletty* vuonna 2017. Aiemmin Sainio on työskennellyt koodaajana sekä freelancetoimittajana asiakaslehdissä ja naistenlehdissä. Sainio on opiskellut tietojenkäsittelyä.

Karoliina Sallinen on bloggaaja ja kirjailija. Sallinen pitää suosittua *Kolmistaan*-blogia ja hänen esikoisromaaninsa *Tee-se-itse-vauva* ilmestyi vuonna 2016. Jatko-osa *#vauva-vuosi* julkaistiin vuonna 2018. Lisäksi Sallinen työskenteli haastatteluhetkellä copywriterina suunnittelu- ja bränditoimisto H23 Agencyssä. Aiemmin hän on työskennellyt yhdeksän vuotta äidinkielen opettajana sekä toimittajana ja kolumnistina kaupunki- ja aikakauslehdissä. Sallinen on koulutukseltaan äidinkielen opettaja.

Roope Lipasti on kirjailija ja toimittaja. Hän on julkaissut parisen kymmentä lasten- ja aikuistenkirjaa ja saanut useita palkintoja ja ehdokkuuksia. Lisäksi hän työskentelee kolumnistina, pakinoitsijana ja freelancetoimittajana pääasiassa sanomalehdissä, kirjoittaa näytelmiä, kuunnelmia, oopperoita ja monenlaisia tilaustöitä. Lipasti on kirjoittanut muun muassa sketsejä ja työskennellyt tiedottajana sekä mainostoimistossa. Kirjailijan työhön liittyen hän tekee vierailuja esimerkiksi kouluissa ja kirjastoissa. Lipasti on opiskellut suomen kieltä ja kotimaista kirjallisuutta.

Soili Pohjalainen työskenteli haastatteluhetkellä projektikoordinaattorina Tikkurilan seurakunnassa ja kirjoitti toista romaaniaan. Pohjalaisen esikoisromaani *Käyttövehkeitä* julkaistiin vuonna 2016. Hän myös opetti luovaa kirjoittamista Tuusulan kansalaisopistossa. Aiemmin Pohjalainen on työskennellyt tiedottajana, sanataideohjaajana Vantaan sanataidekoulussa sekä toiminut pitkään freelancetoimittajana kirjoittaen sanomalehtiin, kaupunkilehtiin ja aikakauslehtiin. Pohjalainen on opiskellut tiedottamista, kulttuurituotantoa sekä kirjoittamista.

4.4 Tutkimuksen eettiset valinnat

Tutkimuksissa pyritään usein haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseen. Tässä tutkimuksessa päätin kuitenkin luopua pyrkimyksestä, sillä kaikkien haastateltavieni tausta ja työ ovat niin erilaisia, että anonymiteetin saavuttaminen olisi ollut mahdotonta. Vaikka en olisi käyttänyt haastateltavien nimiä, moni olisi silti voinut tunnistaa heidät, sillä kaikki ovat enemmän tai vähemmän julkisuudessa kirjailijoina ja toimittajina. Jos anonymiteetti olisi haluttu säilyttää, olisin joutunut karsimaan niin paljon tietoja pois, että tutkimuksessa ei olisi enää ollut mieltä.

Koska oma elämäntarina on keskeinen osa ihmisen minuutta, se voi olla myös hyvin haavoittuvaa ja tutkijan tekemät tulkinnat voivat herkästi tuntua loukkaavilta (Hänninen 2015, 181). Vaikka tässä tutkimuksessa on kysymys ihmisten identiteeteistä, aihe ei kuitenkaan ole äärimmäisen arkaluontoinen. Vaikka intohimoammatti voi olla tiivis ja syvällinen osa ihmisen persoonaa, ammatillisuus ei kuitenkaan ole niin yksityinen tai intiimi aihe kuin jotkin muut identiteetin alueet.

Riskinä tietysti on, että koska haastateltavat eivät voi kertoa kokemuksistaan anonymiteetin suojassa, he saattavat jättää jotain mainitsematta tai sensuroida sanomisiaan puhuessaan esimerkiksi työnantajista. Tämä oli yksi syy, jonka vuoksi yritin aluksi rajata informantit freelancerina työskenteleviin, mutta jouduin luopumaan siitä. En kuitenkaan ainakaan huomannut, että haastatteluissa olisi rajattu jokin aihe pois tämän vuoksi, tai että haastateltavat eivät esimerkiksi olisi halunneet vastata joihinkin kysymyksiin.

Aina tutkimushaastattelua tehdessä tulee ottaa huomioon haastattelutilanteen kontekstisidonnaisuus ja tilannekohtaisuus. Haastateltava saattaa vastata jossain määrin siten, miten kuvittelee haastattelijan haluavan. Haastattelutilanteessa myös luodaan aina uutta tarinaa, narratiivia itsestä ja omasta identiteetistä. Kuten Stanton Wortham on kuvannut: ”puhujat eivät vain kerro itsestään vaan myös toteuttavat itsensä haastattelun vuorovaiikutuksessa.” Yhtä lailla kuin kertominen on valmiin tunnustamista, se on myös etsimistä ja uuden luomista. (Aaltonen & Leimumäki 2010, 208.)

Haastattelu ei koskaan ole objektiivinen tutkimusmenetelmä, sillä haastateltava luo samalla tietynlaista ihanneminää ja konstruoi oman versionsa todellisuudesta. Myös haastattelija tuo oman subjektiivisen tulkintansa sekä haastattelutilanteeseen että aineiston analyysiin ja tulkintaan. Kaikkia ratkaisuja tutkimuksen eri vaiheissa ohjaa tutkijan käsitys kertovasta subjektista. (Aaltonen & Leimumäki 2010, 219.)

Itse haastattelijana en ollut täysin ulkopuolisen tutkijan roolissa, sillä asetun jossain määrin kollegiaaliseen asemaan informanttien kanssa. Minulla oli jo ennestään paljon tietoa tutkittavasta aiheesta ja se kiinnostaa minua myös henkilökohtaisista syistä. Pyrinkin kiinnittämään huomiota siihen, etten ohjailisi haastatteluja liikaa tai toisi esiin omia näkemyksiäni. Haastattelutilanteet olivat kuitenkin melko keskustelunomaisia: saatoin esittää lisäkysymyksiä ja keksiä esimerkkejä spontaanisti haastattelutilanteessa, kuitenkin haastateltavalle mahdollisimman paljon tilaa antaen. Toin paikoitellen esiin myös omia kokemuksiani pyrkien sillä rakentamaan luottamusta haastateltavan kanssa.

Aaltonen ja Leimumäki (2010, 219) toteavatkin, että neutraali ja kertomusta häiritsemätön haastattelija ei ole kovinkaan mielekäs ohjenuora. Sitä olisi mahdollista toteuttaa vain silloin, jos kertoja nähdään identiteettinsä sisältävänä säiliönä tai jos käsitys kertovasta subjektista on romanttinen, autenttisella omalla äänellään puhuva yksilö. Myös Ruusu-vuori ja Tiittula (2005; 29, 51) painottavat vuorovaikutuksen merkitystä tutkimushaastattelussa. Heidän mukaansa neutraalius voi olla perusteltu pyrkimys, mutta haastattelu on kuitenkin vuorovaikutustilanne, jossa toinen ei voi olla pelkästään passiivinen kuuntelija.

5 Tulokset: ”Parasta on keittää kahvia ja juoda sitä kahvia ja kirjoittaa, siinä se on”

5.1 Kirjoittajaksi kasvaminen

5.1.1 Kirjoittaminen intohimona

Kaikki haastateltavat kertoivat itsestään melko tyypillistä kirjoittavan ihmisen tarinaa, jossa intohimo kirjoittamiseen on löytynyt jo lapsena. Määrittävinä tekijöinä oli muun muassa se, että kirjallisuus oli ollut läsnä lapsuudessa ja kotona oli luettu paljon. Useimmilla kirjoittaminen oli kulkenut mukana siitä asti, kun oli oppinut lukemaan ja kirjoittamaan. Moni mainitsi kirjoittaneensa ensimmäiset ”kirjansa” jo lapsena, kuten Soili Pohjalainen:

Mä oon ollut ehkä ekaluokkalainen, kun mä muistan tehneeni ekan kirjan, jonka mä oon sitten kuvittanut ja kiinnittänyt yhteen, nitonut tai jollain, varmaan langoilla. Ja muistikuvan mukaan mä oon vienyt sen pyörällä vanhempien työpaikalle silleen, että tässä se nyt on. Että kyllä se on hyvin varhain. Tietysti ihmiset jotka lukee, ne jossain vaiheessa varmasti rupee kirjoittaa ja mulle on luettu hyvin pienestä asti. (Soili Pohjalainen.)

Vanhempien lisäksi vaikutusta oli myös opettajilla. Esimerkiksi Karoliina Sallinen mainitsi, että on saanut lapsesta asti palautetta siitä, että ”se on se mun juttu ja et mä oon hyvä siinä.” Sekä Roope Lipasti että Hannele Lampela kuvasivat, miten kirjoittaminen ei löytynyt vielä lapsuudessa, mutta nuoruudessa lukion äidinkielen opettajan kannustuksen myötä.

Mä en koskaan tiennyt osaavani kirjoittaa, mutta mulla on aina ollut tosi hyvä mielikuvitus. [...] Et oikeastaan vasta lukiossa meillä oli luovan kirjoittamisen kurssi, jossa se opettaja oli, että nyt ei tarvi välittää pilkuista eikä muista säännöistä, että nyt vaan kerrotte hyvän tarinan. Se vei mut ihan mennessään, et sit mä vaan kirjoitin ja kirjoitin ja kirjoitin ja huomasin, et täähän on niin ihanaa hommaa, ettei voi ollakaan. Sain myös tosi hyvää palautetta sieltä opettajalta ja silloin mä vasta tajusin, et hei mähän oon oikeastaan aika hyvä tässä tarinankerronnassa. (Hannele Lampela.)

Haastateltavat kuvasivat usein alalle tuloaan toisaalta luonnollisena, onnekkaiden sattumusten ja hyvän tuurin seurauksena, toisaalta määrätietoisen työskentelyn tuloksena. Usein yksi työ kuten TET-harjoittelu, lukion jälkeisenä välivuonna toimituksen sihteerinä työskentely tai oma blogi olivat toimineet porttina, jotka olivat johtaneet uusiin alan töihin. Näin kertoo esimerkiksi Eeva Kolu alalle päätymisestään:

Mun ihan ensimmäinen kolumnikeikka [...], mä en oikein vieläkään tiedä, miten se oikein tuli. Sieltä tuli mulle sähköpostia ja kysyttiin, et olisinko mä kiinnostunu. Ne oli nähny mun juttuja netissä, kun olin kirjottanu omaa blogia, ja sitten mä luulen, että siitä lähti sellainen lumipalloeefekti. [...] Ne on aina tullu silleen vähän vahingossa – no ei vahingossa, en mä halua käyttää tota sanaa, koska mä oon tehnyt aina tosi paljon töitä. Enemminkin aina silleen, että yksi työ on johtanut toiseen. (Eeva Kolu.)

Karoliina Sallisella taas opiskeluaikana tehdyt toimittajan työt johtivat oman kolumnin kautta blogin perustamiseen, joka haastatteluhetkellä oli hänen pääasiallinen tulonlähteenä. Roope Lipasti aloitti tekemällä juttuja ainejärjestölehteen ja suorittamalla siviilipalveluksen ylioppilaslehdessä.

Mulla on mennyt jotenkin kauhean... tuurilla on menty, mutta jotenkin jälkikäteen katsoen aika loogisestikin. [...] Tossa tuuriasiaassa kannattaa muistaa semmonen urheilutotuus, että hyvällä pelaajalla on vähän tuuriakin. Kun kysyit siitä, että mä en oo koskaan sanonut ei, niin siitä seuraa se, että mahdollisuuksia tulee tosi paljon. Mitä enemmän tulee mahdollisuuksia, mitä enemmän yrittää, niin kyllä sieltä sitten aina joku onnistuukin ja sit avautuu joku uusi polku. Tavallaan se on sitä tuuria, mutta ehkä se on myös itse tehtyä tuuria ainakin osittain. (Roope Lipasti.)

Anna-Kaari Hakkarainen aloitti avustamaan paikallislehteä yläkouluiäkisenä TET-harjoittelun kautta ja teki partion lippukunnan lehteä. Alalle päätymiseen vaikutti isän ammatti.

Mun isä oli kans kirjailija ja toimittaja, et mä oon tiennyt joskus 8-vuotiaana, mikä on ingressi ja millainen on hyvä otsikko. Tavallaan mä aina ajattelin, et mä en halua toimittajaksi, se oli jotenkin niin itsestään selvä ammatinvalinta. Mut mä koko mun sekalaisen opiskelutaustan ajan eläin itseni niillä toimittajan hommilla. Sit mä vaan jossain vaiheessa löysin itteni vakariduunista. [...] Mut mä en ikinä tehny sitä päätöstä, et mä ajattelen, että ryhdynpä toimittajaksi. Se vaan jotenkin meni, silleen tosi luontevasti. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Monelle haastateltavalle ensimmäisten työkeikkojen saaminen on vaatinut paljon työtä ja sinnikkyyttä. Toki freelancerin ja yrittäjän työ vaatii jatkuvaa yrittämistä ja oman osaamisen myymistä. Monialaisen ammattikirjoittajan työelämätaidoista ja osaamisesta enemmän luvussa 5.3.3. Esimerkiksi Hannele Lampela kuvaa opiskelunaikaista työnte-koaan seuraavasti:

Kun mä menin tonne Haaga-Heliaan, aloitin oikeastaan saman tien tekee freelancerina. [...] Aika paljon tein tietoisesti töitä sen kanssa, että sain jal-kaa oven väliin samalla kun opiskelin, ja sitten mun opiskelut kyllä venäh-tikin vähän sen työnteon vuoksi. (Hannele Lampela.)

Myös Karita Sainio kertoo, että ensimmäisen jutun saaminen kesti pitkään:

Yksi mun ystävä kirjoitti niille, niin mä sitä kautta, pommitin sitä toimitus-päällikköä tosi pitkään, että sain sen ekan jutun, ja sit mä sain. (Karita Sai-nio.)

Vaikka intohimo on suuri, suhde kirjoittamiseen oli joillain ollut myös myrskyisä tai mat-kan varrella oli ollut epävarmuutta ja epäuskoa omaan osaamiseen. Esimerkiksi Anna-Kaari Hakkarainen kuvasi fiktion kirjoittamiseen liittyviä pelkoja ja rimakauhua. Taitei-lijaperheessä kasvamisesta syntyi paineita, jotka pistivät kirjoittamisen tauolle kymme-neksi vuodeksi.

Oli kauhee himo kirjottaa, mut mä en pystynyt siihen ja sit mulla oli ihan hirvee epäonnistumisen pelko, et jos mä nyt oikeesti rupeen kirjottaa ja ta-vottelee sitä unelmaa, mitä jos mä epäonnistun. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Haastateltaville kirjoittaminen oli kaiken työn tekemisen keskiössä. Se määrittäi kaikkea sitä, mitä tehtiin ja se koettiin myös kaikkein mieluisammaksi osa-alueeksi työn tekemi-nessä. Sama tulos on saatu myös aiemmissa toimittajan työtä ja toimittajaopiskelijoita koskevissa tutkimuksissa. Suurimpia motiiveja hakeutua alalle ovat olleet mahdollisuus työskennellä luovasti ja nauttia kirjoittamisesta (Mäenpää 2015, 14–15). Esimerkiksi Jyrki Jyrkiäisen (2008, 20–26) tutkimuksessa kirjoittaminen nähtiin työn ytimenä ja sitä arvostettiin kovasti.

Esimerkiksi Karita Sainio kuvaa: ”Parasta on keittää kuppi kahvia ja juoda sitä kahvia ja tehdä, kirjoittaa, se se ehkä on.” Myös Karoliina Sallinen toteaa: ”Se että mä oon yksin

sen Wordin kanssa, ni se on se juttu.” Se oli myös laajemmin suuri osa elämää, identiteettiä ja yksinkertaisesti tapa olla olemassa. Kirjoittamista kuvailtiin sisäänkirjoitettuna, syvästi tyydytystä tuovana asiana, tapana jäsentää maailmaa ja ajatella.

Jos mä en sais kirjoittaa, jos multa vietäis kynät ja paperit pois niin elämä ei ehkä ois kovin mielekästä enää sit. Et se on vaan tarve. Tarve laittaa asioita muistiin. (Soili Pohjalainen.)

Proosan kirjoittamisessa se on semmonen kokemus siitä et elämä on jotenki suurempaa. Se on mulle tapa saada jokainen päivä tuntuu syvemmältä ja täydemmältä ja tiheemmältä. Laajemmalta. Se on mulle myös tosi voimakkaasti semmosta minuuden jäsentämistä ja omien ajatusten jäsentämistä ja maailman jäsentämistä et mistä tässä kaikessa on loppujen lopuks kyse. Toisaalta ihan samasta asiasta on kyllä kyse toimittajuudessa. Jollain tavalla yrittää antaa muotoa sille, että mistä tässä elämässä on kyse. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Kirjoittaminen onkin usein nähty myös identiteettityönä, tapana tutkia ja rakentaa omaa minuutta. Jokisen (2010) jaottelussa kirjoittajaidentiteetin pohdiskelu ja sen rakentaminen kirjoittamalla kuuluu erityisesti modernien kirjailijatyyppeiden piirteisiin. Moderniin puhetapaan liittyy myös käsitys taiteen sisäsyntyisyydestä ja kirjoittamisesta kutsumuksena.

Mä luulen et itse asias kaikkii ihmisiin yhdistää se, et on jollain tavalla tarve kommunikoida sitä omaa totuutta ja niitä omii ajatuksii maailmaan. Kirjoittajille kirjoittaminen on se tapa, joilleki muille se on joku muu. [...] Kyl se on mulle nimenomaan sitä semmosta maailman ja oman sisäisen maailman jäsentämistä. Ja jotenki sitä tilan ottamista. [...] Se paikka, missä mä oon voinu ajatella et munkin ajatuksilla on väliä ja munkin ajatukset on arvokkaita ja jotenkin se, et mä oon olemassa. Et mulle se on ollu semmonen paikka, missä on saanu olla olemassa. Ja se on sitä edelleen. (Eeva Kolu.)

Niin sanotun arkisen puurtamisen lisäksi parhaaksi asiaksi työssä kuvattiin usein hetkiä, jolloin kirjoittaminen sujuu helposti, kun tuntuu että jokin loksahda kohdalleen, kun löytää jollekin kokemukselle, havainnolle tai tunteelle muodon. Haastateltavat arastelivat kutsua kokemusta inspiraatioksi tai flow’ksi, mutta ilmiön kuitenkin tunnistivat kaikki. Itse kirjoittamisen tapahtuman lisäksi mieluisammaksi alueeksi työssä kuvattiin usein ideointi, tunne siitä, että idea pälkähtää päähän tai ongelmaan löytyy ratkaisu esimerkiksi lenkillä tai saunan lauteilla.

Siinä missä toiset kuvasivat kirjoittamista melkein puhtaaksi ihanaksi ja nautinnolliseksi, moni myös kertoi kirjoittamisen vaikeudesta, hitaudesta ja tuskaisuudesta. Tämä liitettiin lähinnä proosan, erityisesti romaanin kirjoittamiseen.

Ehkä se menee niin, et mitä enemmän opit siitä kirjoittamisesta niin sitä vaikeammaksi se muuttuu. En oo varmaan ainoa, joka on miettiny, että miks tekee jotain semmosta, mikä on hirveen vastenmielistä ja sit kuitenkin haluaa tehdä sitä. Et sehän on tosi tuskasta ja vaikeeta ja ahdistavaa ja hankalaa ja sit kuitenkin... Et mä haluan kirjottaa. Se tuntuu vähän paradoksaaliselta. No ei koskaan harmita, kun on kirjottanu. Mä oon verrannu sitä avannossa käymiseen, et sekään ei koskaan kaduta, mut pitää vaan jättää aivot sinne laiturille ja mennä vaan sinne kylmään veteen ni sit on hyvä mieli jälkeinpäin. (Soili Pohjalainen.)

Samalla kun romaanin kirjoittamista pidettiin kaikkein haastavimpana, kirjoittamisen kuningaslajina, sitä kuvattiin usein myös kaikkein eniten tyydytystä antavaksi genreksi.

Vaikka mä sanoinkin et [proosan] kirjottaminen on vaikeeta, ni sit toisaalta se on ainoa asia, mistä mä saan semmosia hyvän olon fiiliksiä, mitä mä en saa mistään muusta. (Karita Sainio.)

Haastateltavia kuitenkin yhdisti se, että kirjoittaminen koettiin kaikkein mielekkäimmäksi tavaksi hankkia rahaa. Muun muassa Roope Lipasti kuvaa suhdettaan kirjoittamiseen seuraavalla tavalla:

Kyllä mulla on semmonen aika mutkaton suhtautuminen kirjoittamiseen, että mä teen sitä siksi, että mä saan siitä elantoni kohtuullisen helposti ja niin et mä nautin siitä mitä mä teen. Sit se seuraava kysymys on, et jos se raha otettais pois niin tekisinks mä sitä silti. Ni kyl mä luulen et mä tekisin sitä silti. (Roope Lipasti.)

5.1.2 Työ ja luovuus

Kirjailijan työtä ja roolia siis arvostettiin kovasti. Romanttiseen taiteilijamyettiin suhtauduttiin kuitenkin kaksijakoisesti. Myönnettiin, että toisilla on enemmän taipumuksia, kuten mielikuvitusta, luovuutta ja hoksaamiskykyä, mutta korostettiin, että niitä voi treenata. Todettiin, että kirjailijuus on ammatti siinä missä muutkin: arkista työtä, joka vaatii istumista, tekemistä ja harjoittelua. Voimakkaasti kritisoitiin käsitystä nälkätaiteilijasta eli ajatusta siitä, että koska työtä tehdään intohimosta, siitä ei tarvitsisi maksaa. Häiritseväenä koettiin myös ajatus siitä, ettei kirjailija saisi olla taloudellisesti menestynyt.

Toisaalta se, miten kirjoittamista kuvattiin sisäsyntyisenä ja elämää olennaisesti määrittävänä asiana, myötäilee romanttista taiteilijamyyttä. Muun muassa Anna-Kaari Hakkarainen kuvasi itseilmaisun tarvetta sisäsyntyisenä pakkona. Myös Karita Sainio kuvaili kirjoittamista sisäänkirjoitetuksi sekä missiokseen, johon hänen sisäinen kompassinsa johtaa.

Mä omalta kohdalta sen tiedän, että kyl mä oon aina tienny et musta tulee kirjailija. [...] Niin pitkään kun muistan, mulla on ollut semmonen todella suuri sisäsyntyinen pakko yrittää sanoilla saavuttaa... Tai jotenki se ei oo siihen kirjoittamiseen, vaan jotenkin semmonen vahva kokemus siitä, että maailmassa on ehkä jotain enemmän ku tää mitä me nähdään ja että sanoilla ehkä pystyy saamaan edes ihan vähän kiinni siitä, mistä tässä, mikä se on se juttu. [...] Ois jotenkin tosi vaikee kuvitella, että mä olisin pystynyt elämään elämäni ilman että... tekee sitä. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Se kirjan kirjoittaminen, vaikka hidasta onkin ja näin, niin se on kuitenkin se mun missio, tai sisäinen kompassi johtaa siihen suutaan. Et vaikka se on vaikeeta, niin mulle ei omasta mielestäni oo vaihtoehtoja. Et mun pitää se itselleni tehdä. (Karita Sainio.)

Soili Pohjalainen kuvaili kirjoittamista ja kirjailijuutta ”oman polun kulkemisena.” Hän kuvasi, että kun kulkee omaa polkuaan, tulee hyvä olo itsestä. Kustannussopimuksen saamisesta tuli ”valtava suuri tyytyväisyys.”

Tuli semmonen syvästi hyvä, tyytyväinen, sellainen hiljainen tyytyväinen, valtava suuri tyytyväisyys. Et se polku, mitä mä oon kulkenu, se onkin ollut ihan oikea, et se on niinkun kannattanut, että sain mitä halusin. Koska kyllä... Mäki oon kuitenkin panostanut siihen aika paljon. En oo esimerkiks lähteny luomaan uraa vaan oon hoitanu lapsia kotona ja ollu vähän freelancetoimittajana ja harrastanu kirjottamista ja jotenki niinku tähdänny siihen semmoseen kirjailijuuteen tosi paljon. [...] Et onhan tässä välillä tullu semmonen olo et onks tässä mitään mieltä, että kannattaako näin jatkaa... Mutta, niin. Kyllä se tietysti aina kun kulkee semmosta omaa polkua, ni itsestä tulee niinku hyvä olo. (Soili Pohjalainen.)

Suhtautuminen taiteilijuuteen liittyi tiiviisti myös haastateltavien omaan työskentelytapaan ja temperamenttiin työskennellessä. Ne, jotka olivat nopeita ja kurinalaisia kirjoittajia, korostivat myös proosan kirjoittamista enemmän työnä muiden joukossa. Osa taas tarvitsi työskentelylleen enemmän aikaa, vapautta ja ”haahuilua”. Haahuilusta lisää luvussa 5.3.1. Muun muassa Karita Sainio pohti romanttista taitelijamyyttä näin:

Monihan pystyy siihen, et kirjottaa ja sanoo et se on työtä. Mut onhan se semmosta et sä kuulostelet omia aivoja, ja mulle se ainakin vaatii sitä loputonta haahuilua ja semmosta omassa päässä olemista ja siihen liittyy se vapaus. [...] Et joo, kyl siinä on semmosta taikaa mun mielestä. (Karita Sainio.)

Roope Lipasti kuvasi, ettei kirjailijuus ole ollut hänelle koskaan erityisesti haave tai tavoite, mutta hän koki, että tarinoiden kertomiseen hänellä kuitenkin on jonkinlainen tarve.

Mä en ehkä ota sitä taiteilijuutta, tai se ei oo mulle taiteilijuutta, mut kyl se ehkä sit kuitenkin viime kädes aika semmost samaa on, että... se on kivaa. Ehkä se on niin et mulla ei oo sellasta tarvetta kertoo ihmisille et miten maailma makaa, et se on vakavaa ja näin ja näin. Mut kyl mul on varmasti jonkinäkönen tarve kuitenkin kertoo juttuja. (Roope Lipasti.)

Soili Pohjalainen liitti kirjoittamiseen tarkkailijuuden, jonka vuoksi kirjoittajan roolista ei voi olla koskaan lomalla. Tämä kuvaa sitä, miten kirjoittaminen koetaan intohimona, työnä jota ei voi laittaa pois päältä. Niin sanotut kutsumusammatit eivät ole vain ammatillisia rooleja, vaan kytkeytyvät tiiviisti ihmisen identiteettiin ja ”sävyttävät ihmisenä olemista” (Tuominen 1998, 45).

Se tarkkailijan rooli on semmonen... [...] Siitä kirjoittajan roolista ei voi olla lomalla. Et jos mökillä vaikka istut laiturilla tai rantakalliolla ja sit sä näät jonkun linnun lentävän, joku kokemus mulla on, et mä en voi vaan nauttia siitä maisemasta ja siitä linnun lentämisestä, vaan mun pitää niinku et miten mä kirjoittaisin ton lokin, et miltä se näyttää ja miten mä tän. Et pitää monesti hakee niitä muistiinpanovälineitä tai kirjottaa ylös. [...] Tietylaista maailmasta irrallaan olao, et ei voi vaan heittäytyä vaan tekee sitä tästä kaikesta. (Soili Pohjalainen.)

Vaikka ajatukseen kärsivästä taiteilijasta suhtauduttiin hyvin kriittisesti, vastoinkäymiset koettiin myös asiaksi, jonka voi käyttää hyödyksi kirjoittamisessa. Osa koki, että kärsimyksestä ja ristiriidoista tulee luovaa energiaa ja sen, että on nähnyt paljon ja monenlaista elämää koettiin opettavan kykyä asettua muiden asemaan. Tämä on jatkumoa sille diskurssille, jossa kirjailijuudesta on aiemminkin puhuttu. Esimerkiksi Juhani Niemi (1991, 38) toteaa teoksessaan *Kirjallisuus instituutiona*, että ”[k]lassiseksi jäänyt kirjallisuus on monesti syntynyt kriisien paineista.” Tätä kirjailijat myös itse usein pitävät yllä.

Jos mä mietin omaa elämää ja kaikkia vastoinkäymisiä mitä mulla on ollut ja välillä kun oon miettinyt, että mikä merkitys näillä oikein on, niin yksi merkitys nimenomaan on se, että mä voin sanottaa niitä kokemuksia, jolloin

muut ihmiset jotenkin löytää itsensä niistä teksteistä myös. Mä en usko et mä oisin kauheen hyvä kirjoittaja, jos mun elämä olisi aina ollut kauheen ruusuiista. Mutta ajatus siitä, että ainoa tapa... [...] Se on tosi vaarallinen ajatus, et mun pitää olla onneton, jotta mä voin olla hyvä mun työssä. Koska jos meillä on sellanen uskomus, niin silloin me todennäköisesti ollaan aika onnettomia. (Eeva Kolu.)

Haastateltavat eivät siis ottaneet romanttista taiteilijamyyttiä annettuna, mutta jonkinlainen mystifiointi tai kohtalonomaisuus paistoi osasta vastauksia. Kirjoittaminen näyttäytyy melkeinpä pyhänä, jonkinlaisena hengellisenä kokemuksena.

5.2 Kirjailija etsii kysymyksiä, toimittaja vastauksia

5.2.1 Korkealle arvostettu kirjailijuus

Useampi haastateltava kertoi esikoiskirjansa syntyneen jollain tavalla sattumalta tai hyvin pitkän ajan kuluessa. Parissa tarinassa kuvattiin, miten esikoisromaanin on jollain tapaa kirjoitettu koko elämä. Se on elänyt ja muuttunut matkan varrella, mutta jotain samoja teemoja tai henkilöitä on kulkenut mukana pitkään. Näin Soili Pohjalainen kuvaa esikoisteoksensa *Käyttövehkeitä* kirjoitusprosessia:

Sitä on kirjoitettu niin pitkän aikaa, että ei oikein osaa edes sanoa, missä se on alkanut. [...] Vuosien projekti, että sitä on kirjoitettu siellä ja täällä ja tuolla ja ei niin kauhean vakavasti aina ja siinä on ollu taukoja ja... Tai vakavasti silleen, että kyllähän mä oon sitä kustannussopimusta hinkunut varmaan koko pienen elämäni, mutta... Se on ollut ehkä enemmänkin haave siitä, et jos tästä tulis kirja. Kaiken elämän ohella. (Soili Pohjalainen.)

Jokin versio romaanista oli ollut Pohjalaisen pro gradu -tutkielman taiteellinen osa vuonna 2011, mutta Saana-niminen päähenkilö oli ollut mukana jossain vanhassa tekstissä jo vuonna 2005. Myös Karita Sainio kuvaa kirjoittaneensa vuonna 2016 julkaistun esikoisromaaninsa *Me emme elä samassa maailmassa kuin te* joskus kauan sitten:

Mä kirjotin sen, en edes tiedä, koska mä oon sen kirjoittanut sen ensimmäisen version. Siitä on pitkä aika. (Karita Sainio.)

Anna-Kaari Hakkaraisen esikoisromaanin *Verkko* syntyi lehtitekstiaiheen pohjalta.

Mä olin kirjottamassa juttua Viron majakoista ja rupesin ottaa siitä tosi paljon selvää. Sit se rupes tavallaan, sieltä rupes yhtäkkiä sikiämään proosaa,

et mun mieli ei pysyny siinä niinku lehtijutun... Siis mä tein siitä myös Oliviaan lehtijutun, mut tavallaan mun mieli ei pysyny siinä, rupeski tulee fiktioo sinne kohtausten väliin. Se oli tosi outo kokemus. Ja mä olin et okei mä en voi tehdä tänne juttuun, et tän pitää olla totta. Sit mä rupesin kirjoittaa sitä muualle. Ja siitä yhtäkkiä lähti kokonainen käsikirjoitus. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Monen haastateltavan vastauksissa tulee esiin se, miten ensimmäisen kustannussopimuksen saaminen on tuntunut jollain tapaa yllättävältä tai uskomattomalta. Ensimmäisen teoksen kirjoittamiseen kuuluu kokeiluluontoisuus, epävarmuus ja oman osaamisen testaaminen. Näin Roope Lipasti kuvaa kirjailijan työn alkuaikojaan:

Kirjahommat tuli mukaan sillä tavalla, [että] lapset oli pieniä silloin, tuli aika paljon luettua iltasatuja ja semmosta ja sitten tuli mieleen, että osaisikohan sitä kirjoittaa oikein kirjankin. Sit mä kokeilin lasten kirjaa kirjoittaa, ja se ilmesty 2006. (Roope Lipasti.)

Lipasti kertoo, että ensin lastenkirjojen ja sen jälkeen romaanien kirjoittaminen tuli kuvioidiin sen jälkeen, kun sanomalehtikirjoittaminen ”oli nähty”. Romaanin kirjoittamisesta tai julkaisemisesta hän ei varsinaisesti ollut haaveillut, kuten moni muu haastateltavista. Toisaalta joskus on hankala erottaa, mikä on oma unelma ja mikä ehkä jostain ulkopuolelta tullut ajatus. Eeva Kolu kokeili romaanin kirjoittamista, sillä hänelle tarjottiin kustannussopimusta, mutta hän päätyi jättämään projektin kesken.

Varmaan mun isoin kriisi kirjoittajana oli, kun mulle tarjottiin kustannussopimusta romaanista, ja mä olin totta kai silleen et joo! Mä en ollu ihan ehkä oikeesti varma, haluunks mä tehdä sen, mut mulla vaan oli semmonen olo, että pakkohan tähän on sanoo kyllä, et tää on se, mistä kaikki unelmoi. Ja sit siitä ei tullukaan hevon helvettiä siitä hommasta. Mulla oli semmonen fiilis, että mä yritän olla jotain, mitä mä en oikeesti oo, ainakaan siinä hetkessä, ja mä yritän taas jotenkin toteuttaa jotain sellaista unelmaa, joka ei ehkä oo kuitenkaan mun unelma. [...] Se käytiin sit läpi, ja sit mä totesin, et ihminen voi olla kirjoittaja, vaikka ei oiskaan kirjailija. (Eeva Kolu.)

Monen haastateltavan vastauksista nousi esiin kirjailijuuden arvottaminen korkealle tai tietynlainen glorifiointi. Moni totesi tuntevansa, ettei ole ”oikea kirjailija”, vaikka samaan aikaan se oli heille hyvin merkittävä asia. Muun muassa Anna-Kaari Hakkarainen ja Roope Lipasti totesivat, etteivät koe olevansa ”oikeita kirjailijoita”, koska tekevät niin paljon myös kaikkea muuta. Hakkarainen ja Lipasti ovat julkaisseet useita romaaneja,

kun taas Soili Pohjalaiselta oli haastatteluhetkellä ilmestynyt yksi kirja, Hannele Lampelalta kolme parin vuoden sisällä:

Mä en osaa ajatella itteeni kirjailijana, että esikoiskirjailija, se mä oon. Et suhtaudun edelleen silleen hyvin nöyrän varovaisesti siihen. [...] Jotenkin ajattelen edelleen, että se ei ole itsestään selvää, vaan jotain lahjaksi saatua, jos siinä onnistuu. (Soili Pohjalainen.)

Kyllä se [kirjailijuus] merkitsee tosi paljon. Mä en oikein osaa vieläkään myöntää itseäni kirjailijaksi. Se on niin, mä oon glorifioinu sen aika korkealle, että vaikee ajatella olevansa kirjailija, mutta kyllähän mä tietysti olenkin sitä. [...] Kun mä kirjoitin Pikkuriikin ja vähän puolivitsillä lähetin sen noihin kustantamoihin, niin olin siis hyvin yllättynyt, kun se sitten hyväksyttiin sinne kustannusohjelmaan. [...] Se oli kyllä hyvin suuri järkytys, ja mä kyllä varmaan leijuin pilvissä kaks vuotta sen jälkeen. (Hannele Lampela.)

Sen lisäksi, että moni koki, ettei ole ”kirjailija isolla koolla”, moni myös mainitsi, ettei pidä itseään ammattikirjailijana. Karita Sainiolla se liittyi työskentelyn hitauteen, työskentelytapoihin ja siihen, että hän piti esikoisromaaniaan amatöörimäisenä. Anna-Kaari Hakkarainen taas kertoi haluavansa pitää fiktion kirjoittamisen harrastuksena, sillä se on hänelle niin rakas, tärkeä ja nautinnollinen asia.

Tää varmaan erottaa mut semmosista ns. ammattikirjailijoista, jotka vaan kirjottaa fiktioo. Et se on mulle syvästi onnea tuottava asia. Se on mulle niinku... toinen maailma, missä mä saan hengittää vapaasti ja toteuttaa itteeni ilman et mun tarvii tehdä tietyn muotoista lehtijuttua tai kuunnella asiakkaan toiveita tai mitään, vaan se on se missä mä saan tehdä just sitä mitä mä itse haluan. Mun mielestä työhön liittyy semmonen, et sun pitää jotenkin ottaa muut ihmiset kauheen voimakkaasti huomioon. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Kirjailijan ammatin tai ennen kaikkea kirjallisuuden ja lajina romaanin arvostaminen näkyi myös haastateltavien tulevaisuuden haaveissa. Kaksi haastateltavista kertoi haluavansa kirjoittaa ”sen ihan sairaan hyvän kirjan”. Aikuisten romaania pidettiin haastavimpana lajina, jonka vuoksi sitä myös arvostettiin.

No kyl mä tavallaan arvostan eniten aikuisten kirjoja ja mä haluaisin tehdä semmosen aikuisten kirjan, josta Hesari menis ihan pähkinöiks. (Roope Lipasti.)

Toisaalta haaveiltiin myös siitä, että saisi kirjoittaa mahdollisimman monipuolisesti ja kokeilla eri lajeja, kuten näytelmiä, lyriikoita, televisiokäsikirjoituksia, sketsejä ja niin

edelleen. Tämänkin toiveen taustalla oli ajatus itsensä haastamisesta, jonka kautta saa parhaat onnistumisen kokemukset. Jokinen (2010) liittää monialaisuuden ja muuntautumiskykyisyyden postmodernien ammattikirjoittajien kirjoittajaidentiteetteihin. Posmoderni ammattikirjailija on kirjallisen alan ”duunari”.

Kirjailijan ammatin arvostus liittyi myös sen miellyttävyyteen. Esimerkiksi Hannele Lampela teki selkeän jaottelun siinä, että kirjojen kirjoittaminen on intohimolaji siinä missä toimittajan ja copywriterin työ on enemmän sitä, mikä tuo leivän pöytään. Lampela kuvasi, että kirjojen kirjoittaminen on ”sairaana kiva” ja ”mielettömän ihanaa”.

Et kyl jos mä pystyisin elää vaan kirjoilla, ni kyl mä kirjoittaisin vaan kirjoja. (Hannele Lampela.)

5.2.2 Toimittajan työ mahdollistajana

Monelle haastateltavista toimittajan työ näyttäytyi ennen kaikkea mahdollistajana, tienä kirjailijuuteen. Työ oli haastateltaville jo hyvin tuttua, joten sitä pidettiin helppona ja miellyttävänä tapana tienata elanto. Kirjailijan työhön verrattuna toimittajan hommat – ja myös copywriterin työ – nähtiin enemmän leipätyönä, kuten Hannele Lampela kuvaa:

Kyllä ne [lehti]jutut ja copywriterin työt on varmaan, siis toki ne on myös kiva mut kyl ne on mukana kuitenkin ensisijaisesti rahan vuoksi. (Hannele Lampela.)

Toisaalta tuotiin esiin myös se, että helppous ja mukavuus riippuu toki siitä, minkälaisia juttuja tekee. Toimittajan työtä on hyvin monenlaista ja moni haastateltavista totesi, että omat aiheet ovat kivoja ja kevyitä. Esimerkiksi uutisten tekeminen tai tutkiva journalismi eivät tuntuneet omalta. Aineistossani nouseekin esiin eronteko niin sanottuun ”kovaan journalismiin”, jolla voidaan tarkoittaa esimerkiksi päivittäistä uutistystä, poliittisia pohdintoja ja ajankohtaisia reportaaseja. Lassila-Merisalo (2009, 16) esittelee Iikka Malmbergin ajatuksen journalismin kahdesta tiedonintressistä, uroista ja naaraista. Urokset eli positivistit etsivät faktoja, numeroita ja prosentteja siinä missä naaraat eli hermeneutikot haluavat ymmärtää, eläytyä ja tulkita.

Näiden kahden tiedonintressin avulla voidaan tehdä jonkinlaista jaottelua erilaisiin journalistisiin juttugenreihin. Tämän tutkimuksen informantit oletettavasti työskentelevät jälkimmäisten parissa. Moni haastateltavista nosti esiin, ettei koe olevansa niin sanotusti sydänjuuriaan myöten toimittaja tai sellaista toimittajatyyppeä, joka on ”sielultaan toimittaja”. Tämä kertonee jälleen alalle hakeutumisen motiiveista: motivaatiotekijöinä on ensisijaisesti ollut pyrkimys itseilmasuun ja luovuuteen.

Vaikka toimittajuuden merkitys matkalla kirjailijuuteen korostui, myös toimittajuus itsessään oli monelle tärkeä. Esimerkiksi Hannele Lampela kertoi kokevansa itsensä edelleen vahvimmin toimittajaksi, koska se on ollut hänessä pisimpään ja koska hän on tietoisesti rakentanut sitä pitkään. Myös Soili Pohjalainen kuvasi, että toimittajana työskentely on ollut yksi haaveista elämässä.

Muistan kun oon ajatellu, et olispa ihan mahtavan super hienoo, jos pystyis tekee kirjottamisesta ammatin ja kirjottamaan kotoa käsin ja se unelma toteutui myös. Se ammattina kiehtoi ja siinä oli se kirjoittaminen. Sit se oli myös semmonen mahdollistaja, et mä saatoin esimerkiks hoitaa lapsia kotonna [...] Myös ihan semmonen tulonlähde, mut siinä on ollu se kirjottamisen elementti mukana. Mä en oo se perinteinen toimittaja, semmonen toimittajan palo multa puuttuu. Mut on seki ollu semmonen tärkee unelma ja haaveiden työ. (Soili Pohjalainen.)

Toimittajan työssä miellyttävää kirjailijan työhön verrattuna oli se, että tekstit saa nopeasti valmiiksi.

Mä tykkään kauheesti semmosista selkeistä jutuista. Lehtijutut on silleen kivoja, et sanotaan et nyt meet tonne ja haastattelet tota tosta ja tosta asiasta. Sit mä meen sinne ja mä oon tehny tätä niin kauan, et se on mulle tosi helppoo. Sit mä meen kotiin ja kirjoitan sen, siinä menee vartti ja se on siinä ja siitä saa hyvin rahaa. Sit se on ohi se homma, se on valmis, mä oon saanut valmistettua jotain valmista. Kirjat sen sijaan on ahdistavia, koska ne kestää niin helevetin kauan tulla valmiiks. (Roope Lipasti.)

Toimittajan työn parhaina puolina pidettiin helppouden ja tuttuuden lisäksi sitä, että pääsee paikkoihin, joihin tavallinen ihminen ei pääse ja tapaa erilaisia ihmisiä, joiden kanssa voi saada merkityksellisiä kohtaamisia. Kirjoittamalla näistä kohtaamisista saadaan pala merkityksestä vietyä eteenpäin, jolloin toimittajuus on tapa levittää empatiaa. Karoliina Sallinen koki myös bloggaajana tehtäväkseen laajentaa ihmisten ajattelua, tuoda uusia näkökulmia ja lisätä suvaitsevaisuutta. Jokisen (2010) jaotteluun vertailtaessa esiin siis

nousi sekä tarinankertojien että herättäjien piirteitä. Tarinankertojien tavoitteena on ensisijaisesti koskettaa lukijaa, herättäjän vaikuttaa ihmisten ajatteluun.

Kuten aiemmin kirjailijan työtä ja uraa käsitelleissä teoksissa, myös tämän tutkimuksen aineistossa toimittajuus siis nähtiin jollain tapaa kirjoittajakouluna matkalla kirjailijuu-teen. Toimittajataustan koettiin opettaneen ripeyttä, ammattimaista otetta kirjailijuuteen ja omien tekstien esille asettamista. Karita Sainio kuvaa toimittajataustan vaikuttaneen kirjoitustyyliinsä siten, että muiden tekstien editointi on saanut hänet editoimaan myös omia tekstejään.

Mä oon tosi hidas kirjoittaja. Mä oon ihan super minimalisti. Et mä en vaan pysty siihen et kirjottaa, et mä tavallaan vaan koko ajan hinkkaan, ni se liittyy myös varmaan siihen toimittajataustaan, et mä oon editoinut tosi paljon toisten tekstejä, ni sit ku se tavallaan jää päälle se editointi. (Karita Sainio.)

5.2.3 Menevätkö fakta ja fiktio sekaisin?

Moni kuvasi, että heidän toimittajana työhönsäkin liittyy jonkinlaista kirjailijuu-utta. Soili Pohjalainen totesi, että tarinat ovat se mikä kiinnostaa sekä toimittajana että kirjailijana, mutta eri tavalla eri rooleissa. Eeva Kolu ja Roope Lipasti puhuivat faktan ja fiktion vä- lisestä harmaasta alueesta esimerkiksi kolumni-, pakina- ja blogiteksteissä. Toimittajan roolissa tehtyyn tekstiin tulee silloin mukaan kaunokirjallisia elementtejä ja lähtökohtana on objektiivisuuden sijaan ennemminkin subjektiivinen näkökulma.

Mua on aina kuitenkin enemmän kiinnostanu sellanen vähän jopa fiktion rajoilla häilyvä. Et asiat on... ne ei oo fiktioo, ne on totta, mut kuitenkin niissä käytetään paljon kaunokirjallisia tehokeinoja. [...] Mä en ehkä hir-veen vahvasti samaistu sellaseen tosi faktapitoiseen objektiiviseen journa- lismiin. Mun jutut on aina ollu vähän harmaalla alueella. [...] Mä en niinku kauheesti pyri peittelemään sitä, et se on maailma sellasena ku minä näen sen. Ehkä mä ennemminkin korostan sitä, et se on mun kokemus. (Eeva Kolu.)

Mulle toimittajuus on ehkä semmosta hyvien, pienten tarinoiden kirjoitta- mista ja keksimistä. Kyllä se menee lähemmäks semmosta kaunokirjalli- suutta. En tarkota et se olis fiktiota, vaan sillä tavalla et jos tehdään juttu jostain mielenkiintoisesta ihmisestä, niin osataan kirjoittaa se et se on ku romaania lukis. Tai et keksitään joku tosi hauska, hieno uus näkökulma jo-

honki juttuun ja tehään siitä semmonen juttu, et se viihdyttää ihmisiä aamupalapöydässä niin et ne nauraa. Se on sitä mun toimittajuuttani. (Roope Li-pasti.)

Faktan ja fiktion rajapintoja journalismissa tutkinut Maria Lassila-Merisalo (2009, 11) määrittelee kaunokirjallisen journalismin faktatekstiksi, joka on kirjoitettu fiktiosta lainattuja kerrontatekniikoita soveltaen. Lassila-Merisalo käyttää myös termiä ei-fiktio yläkäsitteenä, jonka alle sopii erilaisia lajityyppjä elämäkerrasta matkakertoukseen. Yksi ei-fiktion lajityyppi on journalismi ja sen alle lukeutuva kaunokirjallinen journalismi. Se, mikä on kaunokirjallista journalismia, vaatii tapauskohtaista arviointia. (Lassila-Merisalo 2009, 14.)

Kaunokirjallisia tekniikoita ovat erilaiset kirjallisuudentutkimuksesta tutut elementit. Lassila-Merisalo (2009, 20–27) luettelee perinteisiä eepisen kerronnan perusmuotoja, jotka ovat suora kerronta, kuvaus, dialogi, eepinen tilanne sekä eepinen kohta. Uudempiä kertomistapoja ovat muun muassa tajunnanvirtatekniikka ja eläytymisesitys. Esimerkiksi näitä erittelemällä voi päästä selville siitä, onko journalismi kaunokirjallisia tekniikoita hyödyntävää. Kaunokirjallisen journalismin piirteisiin kuuluu tyypillisesti myös tekstissä läsnä oleva, näkyvä ja tunnistautuva kertoja, siinä missä ihanteellinen uutiskertoja on näkymätön ”epähahmo”. (Lassila-Merisalo 2009, 35).

Lassila-Merisalon (2009, 18) mukaan kaunokirjallisia tekniikoita käyttävä kirjoittaja ei kuitenkaan luovu pyrkimyksestä totuudellisuuteen, vaan usein päinvastoin. Kirjoittaja kokee saavuttamansa kaunokirjallisten tekniikoiden avulla korkeamman totuudellisuuden tason. Tällainen kokemus on havaittavissa esimerkiksi Eeva Kolun kuvatessa sitä, miten hän pyrkii kirjoittamaan tekstiä, joka on aitoa ja totta:

Mä pyrin aina siihen, että... Se teksti, et siin on jotain aitoo. En tarkota sitä, et se olis faktaa, mut se et siinä on jotain et se tulee jostain aidosta paikasta. [...] Et niissä ois jotain, mikä on totta. On se sit fiktioo tai faktaa, niin se et se tuntuu mulle itselle siltä, et se on totta. Et mä en tavallaan kirjota jotain, minkä takana mä en voi seistä. (Eeva Kolu.)

Suurin osa haastateltavasta ei kokenut heillä olevan selkeitä erilaisia rooleja kirjoittamisessa tai ainakaan että niiden kanssa tulisi hankaluuksia. Anna-Kaari Hakkarainen koki kuitenkin hänellä olevan selvästi erilaiset toimittajaminä ja kirjailijaminä. Se oli aiheuttanut ongelmia esimerkiksi tehdessä henkilöjuttua toisesta kirjailijasta.

Tosi erilainen puoli musta on esillä silloin kun mä kirjotan proosaa versus silloin, kun mä teen jotain asiakastyötä. Sit saattaa tulla joskus sellasia, et nää kaks maailmaa vähän niinku risteää, ni sit mulle tulee semmonen vähän rooliristiriita. Esimerkkinä mä muistan, kun joskus olin haastattelemassa Juha Itkosta, tein siitä pitkää henkilöjuttua. Ku mä oon muiden kirjailijoiden kanssa, niin mulla tavallaan tulee se mun proosaminä voimakkaasti esille. [...] Sit ku mä tulin sieltä haastattelusta pois, ni mä olin et ei helvetti, et mulla ei oo mitään... et mä en oo muistanu kysyy sellasia kysymyksiä, mitä mä oisin tarvinnu, jotta mä oisin saanu siitä vetävän, tarinallisen, hyvän featurejutun. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Siinä missä Lipasti ja Kolu kuvasivat heidän toimittajana tekemiensä töidenkin lähestyvän kaunokirjallisuutta, Hakkarainen erotti nämä kaksi selkeästi toisistaan. Hakkarainen kuvasi, että toimittajana hän pyrkii ajattelemaan koko ajan jutun vastaanottajaa, miettimään miten kirjoittaa juttu niin, että lukija ymmärtää sen mahdollisimman hyvin. Toimittajan tulee löytää asioista niiden logiikka ja selittää maailmaa, siinä missä kirjailija ennemminkin esittää kysymyksiä.

Et mun mielestä hyvä lehtijuttu ei oo sellanen, joka jättää vaan hitosti kysymyksiä, vaan et se pitää tuoda tosi selkeesti, et ihminen ymmärtää mistä tässä on kyse. Siinä on musta kaks tosi erilaista tapaa kirjoittaa ja jäsentää maailmaa. [...] Eihän kirjailijan tehtävä oo selittää maailmaa, vaan ehkä nimenomaan löytää niitä uusia kysymyksiä. Ja tavallaan törmäyttää asioita yhteen ja saada jotain ihan uutta syntymään sinne törmäyskohtaan. Sit taas toimittaja ehkä bongaa niitä törmäyskohtia ja pyrkii selittää, mistä siinä on kyse. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

5.3 Kirjoittajat työssä

5.3.1 Haahuilijan ammatti-identiteetti

Kaikkia haastateltavia yhdisti se, että heillä ei ollut selkeää yksiselitteistä ammatti-identiteettiä. Identiteetit olivat muuttuvia ja joustavia ja ne vaihtelivat sen mukaan, mitä kulloinkin tekee, tai se muokkaantui jatkuvasti uusien aluevaltausten myötä. Kysymystä ”mihin ammattikuntaan identifioidut eniten?” seurasi usein pitkä pohdinta aiheesta. Se vaikutti olevan asia, jota he eivät olleet miettineet, mikä ehkä kertoo myös siitä, etteivät he

koe tärkeäksi määritellä itseään tietyn ammattikunnan edustajaksi. Kuitenkin esimerkiksi Eeva Kolu kertoi, että asia tulee esiin ajoittain ja esimerkiksi hänen käyntikortissaan ei lue mitään titteliä, sillä hän ei tiedä mikä se olisi.

Pitkällisen pohdinnan jälkeen, haastateltavat päätyivät erilaisiin vaihtoehtoihin. Ainoastaan kirjailija mainittiin kaksi kertaa, muita nimikkeitä olivat kirjoittaja, tarinankertoja, yrittäjä, bloggaaja ja viestijä. Valinta saattoi perustua siihen, mikä kuvasi tarpeeksi kaikkia erilaisia asioita, mitä haastateltava teki työkseen (kirjoittaja, tarinankertoja, viestijä, yrittäjä), mitä hän arvosti eniten (kirjailija) tai millä hän oli saavuttanut eniten (bloggaaja).

Moni ajatteli, että kirjoittajat lähtökohtaisesti usein ovat ”haahuilijoita”, joita ei ole määriteltävissä yhteen ammattikuntaan. Harva tekee vain yhtä ja samaa asiaa tai kirjoittaa vain yhtä lajia, vaan moni on sekasotku erilaisia identiteettejä. Roope Lipasti vertasi kirjoittajaa puuseppään, joka tekee sellaisen tilaustyön mikä häneltä kulloinkin tilataan. Tämä istuu hyvin myös Jokisen (2010) luokitteluun postmoderneista ammattikirjoittajista, kirjallisen alan duunareista tai ”käsityöläiskirjailijoista.” Anna-Kaari Hakkarainen koki, että kirjailijuus on tärkeä osa hänen identiteettiään, mutta ei välttämättä ammatti-identiteettiä.

Et tavallaan se mun ammatti on, et mä teen asioita, jotka kiinnostaa mua. Se sit vähän vaihtelee, et milloinkin kiinnostaa. Esimerkiks tää meidän firma, niin jo lähtökohtaisesti mä en ajattele, et mä välttämättä viiden vuoden kuluttua... Mä todennäköisesti teen samojen ihmisten kanssa töitä, mut mä ajattelen et ehkä viiden vuoden kuluttua meillon joku ihan toinen juttu. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Kokeileva ja jopa leikkisä ote työelämään tuli esiin monien haastateltavien puheessa. Ei pidetty niin tärkeänä sitoutumista yhteen ammattialaan, vaan koettiin vapauttavana se että sitä voi vaihdella, tehdä välillä jotain muuta ja mahdollisesti palata takaisin aiemman työn pariin myöhemmin. Esimerkiksi Karita Sainio kertoi Sugarin olleen hänelle alusta asti viiden vuoden projekti. Hän kuvasi työelämää yleisemminkin leikkinä, jossa voi kokeilla erilaisia asioita.

Mulle se on täysin leikkiä. Koska sitähan se on, et aikuiset ihmiset leikkii toistensa kanssa et eihän tää oo mitään muuta, tai siis ainaki meidän alalla

kun me ei tehdä mitään kirurgisia operaatioita tai tällaista. Ollaan tosi hyvässä asemassa täällä Suomessa, et voi sanoo näin ja tehdä niin. (Karita Sainio.)

Haastateltavat kokivat usein, että kirjoittajana heillä on jonkinlainen tehtävä, vastuu, tai ainakin toive siitä, että he pystyisivät vaikuttamaan ihmisten ajatteluun. Monelle tärkeä arvo oli lisätä suvaitsevaisuutta, avoimuutta tai ymmärrystä. Haluttiin saada kuuluviin itselle tärkeitä asioita ja herättää ihmisissä tunteita ja ajatuksia. Esimerkiksi Karita Sainio kuvasi rooliaan työelämässä näin:

Mä koen sen sillai et se on [...] mun tehtävä tuoda esille vaihtoehtosia tapoja elää [...] Mä koen et mä oon semmonen aktivisti, et se on mun rooli työelämässä, vaikka se onkin tosi kaupallinen aktivisti. Mutta mä en halua tehdä minkään muun asian edestä työtä. (Karita Sainio.)

Vaikuttamaan pyrkivä kirjoittaja löytyy Jokisen (2010) luokittelussa modernien kirjailijatyyppeiden alatyypeistä nimellä ”herättäjät”. Jokinen (2010, 151–154) kuvaa, että herättäjille kirjoitustyössä tärkeintä on lukijoiden opettaminen, kasvattaminen ja kaikenlainen vaikuttaminen. Herättäjän – tai Sainion sanoin aktivistin – motiivit ovat yhteiskunnallisia, pyrkimyksenä on omalta osalta vaikuttaa ihmisiin ja maailmaan. Samanlaisia motiiveja on löydetty myös toimittajaopiskelijoille tehtävissä kyselyissä (Mäenpää 2015, 14–15). Mark Deuzen (2007) määrittelemiin journalismin keskeisiin arvoihin kuuluu julkinen palvelu, jonka voisi ajatella kytkeytyvän vaikuttamisen ja ”herättämisen” kanssa yhteen.

Suurin osa haastateltavista koki, että heillä ei joko ole sen kummempia rooleja kirjoittaessaan tai että roolit ovat niin koherentit, ettei ongelmia niiden vaihtelussa tule. Esimerkiksi Hannele Lampela kuvaa, että hänessä on sekä vahva taiteellinen puoli että vahva myynnillinen puoli. Hänen mukaansa kysymys on näkökulmasta.

Monet ajattelee, et sä et voi tehdä sekä kaupallista että ei-kaupallista tekstiä yhtä aikaa, kyllä sä voit kun se on vaan siitä näkökulmasta kiinni. Mulla on semmonen tietty rooli silloin, ku mä oon copywriterina, et mä pystyn kattoo asioita hyvin kaupallisesta ja myynnillisestä näkökulmasta, ja silloin mä otan sen taidon itelleni käyttöön. Mut sitten kun tehdään lehtijuttuja tai kirjoja, ni siihen ei voi sitä kaupallisuutta mennä missään nimessä sotkemaan et sen arvokkuus lähtee niin eri asioista. (Hannele Lampela.)

Myös Malmelin ja Villi (2015, 75–76) toteavat, että yhteiskunnallisen ja kaupallisen mediatyön tuotoksia tulee arvioida erilaisilla kriteereillä. He ennustavat, että tulevaisuudessa

erilaiset mediatyön lajit saattavat eriytyä entistä selvemmin luotettavaan ja yhteiskunnan toiminnalle tärkeään journalismiin sekä kaupalliseen ja kuluttajälähtöiseen mediatyöhön. Elämäntapajournalismi on kiinnostavasti näiden kahden jäsenyyksen välissä, mutta me-
nossa koko ajan kaupallisempaan suuntaan.

Toisilla oma ääni on niin voimakas, että he kokevat olevansa aina sama kirjoittaja kaikkia genrejä kirjoittaessaan. Esimerkiksi Eeva Kolu kuvaa, että hän tuo jokaiseen tekstiin oman tyyhinsä ja ajattelutapansa, oli se sitten blogiteksti, lehtijuttu tai kaupallinen juttu. Se onnistuu, koska häneltä ei tilata sellaisia töitä, joissa haluttaisiin jotain muuta. Siihen taas liittyy vahva henkilöbrändi ja oman aseman vakiinnuttaminen kirjoittajana.

Henkilöbrändi oli asia, joka haastateltaville oli syntynyt melko itsestään. Eeva Kolu pohti, että se liittyy muun muassa siihen, että hän on ollut aina tarkka omista jutuistaan ja omasta äänestään. Lisäksi hän oli yksi ensimmäisiä bloggaaja-toimittajia. Blogissa ollaan esillä reilusti omilla kasvoilla ja persoonana sekä puhutaan asioista usein subjektiivisesti. Myös Roope Lipastilla on melko vahva henkilöbrändi, josta on keskusteltu myös kustantajan kanssa. Kirjailijoilla oma brändi tai kirjojen tyyli liittyykin tiiviisti kirjojen myyntiin. Yleisö hämmentyy, jos tutulta kirjailijalta tulee yhtäkkiä jotain erilaista. Samaa haastetta käsittelevät muun muassa Hannele Huovi ja Niina Repo teoksessa *Kirjailijapuheen-
vuoroja* (toim. Levola 2007; ks. myös luku 2.2).

Kirjailijoille helposti lyödään semmonen leima. Et toi on dekkaristi pam, toi on se hauska tyyppi pam, toi on se vakava tyyppi jolta tulee hienoja kirjoja. Ja sit kriitikot eikä yleisö pysty näkemään, et jos Leena Lehtolainen yrittää tehdä jonkun muun ku Maria Kallio -dekkarin, ni sieltä tulee äkkiä kuraa niskaan, että mitä helvettiä sä oikein teet et nyt Maria Kallio kehiin. Niinku nyt mulla tuli se Ruotsinlaiva-kirja just ja Turun Sanomien kriitikko ei vaan päässy yli, et se monta kertaa sano et tää ei oo yhtään hauska kirja. Ei se ollukaan hauska kirja, se oli vakava kirja. Mut hän ei päässy siitä olenkaan yli, se oli kauhee asia. Mikä on outoo. (Roope Lipasti.)

Karita Sainio taas puhuu mieluummin persoonan puolista kuin rooleista.

Mä oon tehny tietokirjan ja romaanin ja ne on kaks tori erilaista, et ehkä se kuvaa mua persoonanakin, että on niinku ying ja yang, vähän niinku meissä muissakin. Että on erilaisia puolia, mikä tulee ulos erilaisina teoksina. (Karita Sainio.)

Fiktio kirjoittaminen poikkeaa toimittajan tai copywriterin työstä ainakin työn rytmien kannalta. Lehtijuttu tai kaupallinen teksti ovat lyhyempiä ja niiden tekemisen tahti on usein hektinen tai ainakin nopea. Moni haastateltavista kuvasi sitä, että kirjan kirjoittaminen vaatii loputonta haahuilua ja laiskotteluakin. Hannele Lampela kertoi, että hän pystyy yhdistämään toimittajan ja copywriterin työt sekä mekaanisemmat kirjaan liittyvät työt, kuten käsikirjoituksen tarkistamisen toisiinsa, mutta kirjan kirjoittaminen vaatii oman sille pyhitetyn aikansa.

Kun tekee kirjaa tai ylipäänsä luovempaa tekstiä, sitä pitää jauhaa niin paljon ja monesti se osa sitä työtä on, että ajattelee jotain ihan muita juttuja [...] ja se alitajunta siellä työstää sitä hommaa ja sit se yhtäkkiä putkahtaa sun päähän. Että sä et voi pitää kiirettä, kun sä kirjoitat kirjaa. [...] Sen takia mä just hain niitä apurahoja siihen, koska siinä ei pysty tekemään mitään semmosta työtä, mikä elättäis sua sen aikaa. (Hannele Lampela.)

Moni haastateltavista kuitenkin pystyi yhdistämään kirjan kirjoittamisen muihin töihin ja osa koki myös tarvitsevansa päivätyötä tai muuta työtä, joka pitää kiinni elämässä ja antaa sille kehykset. Toinen työ voi tuoda esimerkiksi materiaalia kirjoittamiseen sekä kontakteja muuhun maailmaan. Myös Juhani Niemi (1991, 72–73) kirjoittaa: ”kirjailijat tarvitsevat kokemuksia yhteiskunnasta ja niitä he voivat saada vain osallistumalla työelämään.” Haastateltavat, jotka tekivät todella paljon erilaisia töitä ja samaan aikaan, kuvasivat olevansa myös temperamentiltaan nopeita.

5.3.2 Miksi freelancer? Arvot työn taustalla

Selvää oli, että kaunokirjallisia tekstejä tai kirjoja kukaan haastateltavista ei kirjoita rahan vuoksi, sillä niistä saatavat tulot olivat kaikilla pienet. Tämä myötäilee myös Suomen Kirjailijaliiton (2018b) teettämän tulotutkimuksen tuloksia, joissa kirjailijoiden kaunokirjallisesta työstä saamien tulojen mediaani oli 4800 euroa vuonna 2017. Suurimman viipaleen kokonaistuloista kirjat muodostivat Roope Lipastilla, joka kertoi, että noin puolet hänen tuloistaan koostuu kirjojen myynnistä ja kirjoihin myönnetyistä apurahoista. Toinen puoli koostui pakinoista, kolumneista ja muusta ”sälästä”.

Haastatteluhetkellä yhden tai kaksi kirjaa julkaisseita olivat Hannele Lampela, Soili Pohjalainen, Karita Sainio ja Karoliina Sallinen, joten heidän kirjailijan uransa oli vielä melko

alussa ja tilanne voi jossain vaiheessa muuttuakin. Hannele Lampela elätti itsensä lehti-jutuilla ja copywriterin töillä, mutta hän oli myös hakenut ja saanut apurahoja kirjojen kirjoittamiseen. Karita Sainion tulot taas koostuvat ”omista projekteista”, joita hän ei halunnut avata sen kummemmin. Soili Pohjalainen oli haastatteluhetkellä työsuhteessa, mutta aiemmin hän on elänyt pitkään freelance-tuloilla ja hetken aikaa apurahalla. Pohjalainen myös voitti esikoisteoksellaan Kalevi Jäntin palkinnon.

Kaunokirjalliset tulot, ne on kyllä ihan semmonen, ei niillä eläisi mitenkään... Et se on semmonen ihan pieni kiva lisäansio. Et toki sain merkittävän palkinnon, mut ei sellasten varaan voi laskea et ne on sit vaan semmosia... onnekkaita sattumia, jos sellanen kohdalle sattuu. Mut toki se apuraha kolmelle kuukaudelle ni olihan sekin merkittävä summa, mut ihan puhtaasti jostain kirjamyynnistä... Ne on ihan todella pieniä puroja. (Soili Pohjalainen.)

Anna-Kaari Hakkarainen on julkaissut useampia romaaneja, mutta hänelle kirjoittaminen on silti enemmänkin harrastus eikä tavoitteenakaan ole rikastua kirjoittamisella. Jokisen (2010) jaottelussa Hakkarainen on tämän tutkimuksen informanteista ainoa, joka voisi asettua ”oppineiden esteetikkojen” joukkoon, joiden työskentely perustuu ensisijaisesti esteettisiin kriteereihin. Näin Hakkarainen kertoo tulojensa jakautumisesta:

No se kirjojen osuus on ihan naurettavan pieni. [...] Se on tietty eri asia jos hakis jotain isoja apurahoja, mut sit taas mä en oo hakenu niitäkään ku sit taas mulle sopii tosi hyvin tää et on tää palkkatyö, joka tuo mulle sellasen tietyl taval kehukset ja rungon arkeen. Et sit jos mulla ei olis tätä niin mä tiedän et mä oisin paljon jotenki neuroottisempi ja ahdistuneempi. [...] Jos mä haluisin sillä tavallaan rikastuu, ni mähän kirjottaisin ihan toisen tyyliisii. [...] Jos siis ajattelis et sil ois niinku ns pakko elää, ni sithän ois järkevää yrittää tehdä jotain vaik dekkareita tai jotain siis sellasii mis ois joku ees pieni mahku saada tiäksä isompii lukijamäärii. Mut mähän teen semmost [...] tai-deproosaa. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Haastateltavista Karoliina Sallinen ja Eeva Kolu elivät pääasiassa oman blogin tai sivuston kautta tulevilla tuloilla. Sallinen bloggasi haastatteluhetkellä Lily-sivustolla, jossa hänellä oli lukijamäärään perustuva pohjapalkka. Lisäksi hän teki kaupallista sisältöyhteistyötä blogiinsa ja Instagramiin. Lisäksi hän työskenteli mainostoimistossa ja teki satunnaisesti koulutus- ja juontokeikkoja. Apurahoja hän ei ollut hakenut. Myös Eeva Kolu elätti haastatteluhetkellä itsensä pääosin omalle sivustolleen tekemällä sisällöntuotannolla.

Kyl mä oon siinä mielessä tosi onnekaassa asemassa, et se mun oma kirjoittaminen ja muu sisällöntuotanto, mitä mä teen tosi omilla ehdoille, esim sinne mun omalle saitille, ni se on kyllä leijonanosa et mistä mun tulot koostuu. Sit jonku verran tulee ihan yksittäisistä kirjoituskeikoista ja tota... Sit usein pari kertaa vuodessa saattaa olla joku isompi kaupallinen kokonaisuus, mistä tulee, mikä on sit semmonen isompi projekti, mistä tulee sit kerralla semmonen könttä. (Eeva Kolu.)

Kysyttäessä haastateltavilta, miksi he ovat valinneet freelancerina tai muutoin monesta eri palasta koostuvan työskentelytavan, vastauksista nousi toistuvasti eteen muutamat yhteiset arvot. Näitä arvoja työskentelytavan taustalla olivat vapaus, rehellisyys ja työn merkityksellisyys. Lisäksi esiin nousi enemmänkin luonteenpiirteisiin liittyvä ominaisuus, uteliaisuus.

Uteliaisuus ja kiinnostus erilaisia asioita kohtaan oli saanut monet valitsemaan tai ajautumaan työskentelytapaansa. Osa kuvasi sitä myös tietynlaiseksi ahneudeksi. Ilmeisesti rahaa harvoin on liikaa ja toisaalta työteliään ihmisen voi olla mahdollista tienata freelancerina enemmän kuin tekemällä vastaavia tehtäviä työsuhteessa. Esimerkiksi Roope Lipasti kuvaa syitä siihen, miksi on päätyntä freelanceriksi näin:

Mä tykkään kauheesti, oon kiinnostunu monista asioista. Ois kamalaa olla vaan toimittaja ja joka vuos tekis vaan sen saatanan katupölyjutun ja sit sen juhannusjutun ja se niinku käy tylsäks. Et on kiva et on monenlaisia juttuja. Sit mä olen myöskin aika semmonen työteliäs ihminen et mä tykkään tehdä töitä. [...] Se ei ole asia mitä mä olen varsinaisesti silloin alun perin ajatellut, mut onhan se niin et sit jos tekee monii juttuja ja jos niis nyt pärjää ja jos niitä töitä riittää, ni kyl siitä enemmän rahaa saa ku et jos olis kuukausipalkkaisessa työssä. (Roope Lipasti.)

Myös Eeva Kolu kertoi, että työskentelytavan taustalla saattaa olla se, että kiinnostuksen kohteita on yksinkertaisesti paljon. Kirjoittamisen lisäksi Kolu esimerkiksi valokuvaa, tekee stailauksia ja reseptiikkaa.

Mä oon myös sen asian kans kamppaillu aika monta vuotta, et miks mä en oo löytäny sitä mun omaa juttua ja mikä se nyt vois olla ja miten mä nyt löytäisin sen ja sit mä vaan jossain vaiheessa tajusin, et ehkä kaikil ihmisillä ei vaan oo yhtä juttua tai yhtä intohimoa. Et mä luulen et mä oon vähän sen tyyppinen ihminen et mun pitää aina tehdä vähän jotain kaikkee. (Eeva Kolu.)

Uteliaisuus ja jonkinlainen ahneus nousi esiin erityisesti sellaisten haastateltavien vastauksista, jotka harvemmin sanoivat työtarjouksille ei. Mukana kuvattiin olevan myös nöyryyttä, palveluhenkisyttä ja ehkä pelkoakin siitä, että jos tarjouksia ei enää tulekaan. Esimerkiksi Karoliina Sallinen kuvaa:

Musta on niin ihanaa, et mä oon saavuttanu semmosia juttuja mistä mä oon aina haaveillu, et tulee semmonen olo et mä haluun ottaa tästä kaiken irti kerran mä olen päässy tällaseen... tilaan, että ihmiset halu lukee niitä tai ostaa niitä tai et ei halua niinku omalla laiskuudella ryssiä sitä mahdollisuutta, minkä on saanu. (Karoliina Sallinen.)

Toinen vastauksista esiin noussut motiivi freelancerina työskentelylle oli vapaus. Vapaa kirjoittajana voi olla suurempi mahdollisuus valita, millaisia juttuja kirjoittaa ja elää niin sanotusti oman totuutensa mukaan. Vapauden tarpeen voisi kytkeä löyhästi myös Mark Deuzen (2007) määritelmään autonomiasta journalismin keskeisenä arvona. Autonomialla journalismissa tarkoitetaan sekä journalismin riippumattomuutta esimerkiksi vallanpitäjistä tai mainostajista, mutta myös yksittäisen toimittajan vapautta tehdä omaa työtään koskevia päätöksiä.

Toisaalta aineistossa vapaudella tarkoitetaan myös käytännöllisempää vapautta esimerkiksi työaikojen ja työympäristön suhteen. Esimerkiksi Eeva Kolu pohtii, että tarve omaan päätösvalttaan liittyy hänen herkkyyteensä: jos ei saa itse valita työskentely-ympäristöään, hän alkaa voida huonosti.

Toinen selkeästi esiin noussut arvo työskentelyn taustalla oli rehellisyys, avoimuus tai riippumattomuus. Moni kuvasi, että heille työssä tärkeää on jonkinlainen totuus ja aitous. Että se, mitä tekee olisi jollain tapaa totta. Riippumattomuutta, aitoutta ja rehellisyyttä pystyy toteuttamaan paremmin itsenäisesti kuin työsuhteessa, mikä monelle haastateltavista oli myös suuri tekijä työskentelytapansa valitsemisessa.

Kuten Hannele Lampela summaa: ”Totta kai silloin kun on vakityössä, niin kyllähän se vähän on niin, että se kenen leipää syöt niin sen lauluja laulat.” Kun työssään pystyy olemaan vapaa ja rehellinen, se tuntuu merkitykselliseltä. Erityisesti Anna-Kaari Hakkarainen puhui työn merkityksellisyyden tärkeydestä kertoessaan heidän yrityksensä perustamisesta:

Käytiin jossain kahvilla ja just puhuttiin siitä et ei vitsi et ois ihanaa, et pystyis ehkä just tarkemmin rajaamaan et mitä tekee. Et ei joutuis tekee asioita, joihin ei usko. Ja jotenkin sellanen [...] vaan tuupataan sisältöjä sisältöjen tekemisen vuoks, et se on tosi turhauttavaa. [...] Turhauttavaa tehä asioita, joista ei oo mitään hyötyä yhtään kellekään. Sit jos sä oot jonkun toisen leivissä ni sit on vähän vaikeempi tavallaan vetää niitä rajoja, ku tehtävänä on tuottaa mahdollisimman paljon myyntii sinne yritykselle. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Lähes kaikki kertoivat, että omat arvot vaikuttavat paljon siihen, ottaako jotain työtä vastaan vai ei. Moni mainitsi esimerkiksi asiakasyritysten eettisyyden, on tärkeää että kirjoittajana pystyy seisomaan brändin tai asian takana. Esimerkiksi Anna-Kaari Hakkarainen kertoo heidän yrityksensä arvoista ja lähtökohdista seuraavalla tavalla:

Ku meil ei oo aikomuksenakaan kasvaa, et ei oo tiäks pakko haalii kaikkee mahdollista duunii mitä saa, vaan pystytään silleen valikoimaan et meille riittää, et me saadaan nostettuu palkkaa ja saadaan oltuu kivois tiloissa ja saadaan tehdä merkityksellisii juttui, et se on meille kaikki kaikessa. Halutaan tehdä siis juttuja, mihin me oikeesti uskotaan ja mist me ollaan niinku aidosti innoissamme. Et me ei tehä mitään semmosta bulkki. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Yksi haastateltavista erosi selkeästi asennoitumisessaan siihen, miten työtehtävät valikoidut. Roope Lipasti kertoi, että hänen lähtökohtanaan on aina ollut, että kaikkeen sanotaan kyllä.

Mullon semmonen ajatus, et aina kun sanoo joo, eihän ne kaikki työt oo kivoja, eikä niistä aina saa kauheesti rahaa, mut yleensä niistä aina seuraa jotain, et sit vaikka tapaa jonkun uuden ihmisen tai sit siit tulee joku törmäys johonki suuntaan, et must tuntuu et koko mun työurani on aika pitkälti perustunu siihen, et mä oon aina sanonu joo. [...] Viime kädessä ne on kuitenkin ollu aina aika hyvii juttuja ja on kuitenkin menty aina eteenpäin. (Roope Lipasti.)

5.3.3 Monialaisen ammattikirjoittajan työelämätaidot

Haastateltavien joukosta erottui kaksi tapaa suhtautua työn määrään. Osa haastateltavista teki todella paljon töitä, osa taas suojeli enemmän omaa jaksamistaan ja valitsi työnsä tarkkaan. Toiset pystyivät tekemään pitkiä päiviä ja esimerkiksi kirjoittamaan proosaa

muun työn ohessa, toiset taas kokivat, että kaunokirjallisen tekstin tekeminen vaatii paljon aikaa ja tilaa syntyäkseen.

Karoliina Sallinen, Roope Lipasti ja Anna-Kaari Hakkarainen kertoivat kirjoittavansa kaunokirjalliset tekstinsä melko tiukan rytmin puitteissa. Roope Lipasti oli haastateltavista ainoa, joka sanoi päivänsä ja viikkojensa olevan melko samanlaisia. Aamupäivällä hän kirjoittaa kirjaa, sitten pitää lounas- ja liikuntatauon ja iltapäivällä tekee lehtijuttuja tai jatkaa kirjan kirjoittamista. Illalla hän vielä palaa lukemaan sitä, mitä on aiemmin päivällä kirjoittanut.

Muut haastateltavat totesivat, ettei ole samanlaista päivää tai viikkoa. Proosan kirjoittamisen suhteen Sallinen ja Hakkarainen kuitenkin olivat kurinalaisia. Sallinen kertoi:

Silloin ku mä teen kirjaa aktiivisesti, ni mä teen puolet viikosta kirjaa ja puolet viikosta muuta. [...] Se on jännä juttu se aika, et sit niinä kuukausina ku tekee kirjaa ni blogin tekemiseen riittää tai on pakko riittää se kaks tai kaks ja puol päivää viikossa, mut sillon ku mulla ei oo sitä kirjaa ni sit mulla menee siihen kuitenkin koko viikko. [...] Et aika menee siihen mitä sitä niinku on. (Karoliina Sallinen.)

Kirjan kirjoittamisen lisäksi Sallinen luettelee työtehtävikseen tekstien suunnittelua, kirjoittamista, kuvauksiin osallistumista, blogikommentteihin ja sähköposteihin vastaamista, yhteistyökumppaneiden ja mediamyyntien kontaktoimista ja tapaamisia. Myös Hakkaraisen päivät ovat vaihtelevia sisältäen esimerkiksi asiakaspalavereita, konseptien suunnittelua, kirjoittamista, tiedotteita, editoimista, haastattelujen sopimista ja tekemistä. Työpäivän jälkeen hän kirjoittaa proosaa.

Mä oon täällä [töissä] ja sit mä meen kotiin, mä oon lasten kanssa, ja sit mä kirjotan illalla siis aina 9–10 suurinpiirtein, 9–11. [...] Mä kirjotan ihan joka ikinen päivä. [...] Pidän sellasesta rytmistä kiinni. Mul meni niin monta vuotta [...] et mä tiäks vaan mielessäni mietin et sit joskus ku mulla on aikaa kirjottaa fiktioo. Ni sit jotenki just tajus sen, et ei mul tuu koskaan olee semmost aikaa. Ni sit mä oon tavallaan vaan repiny sen jokaisesta päivästä. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Suunnitelmallisia kirjoittajia ei myöskään vaivaa tyhjän paperin kammo tai ainakin he pääsevät siitä helposti yli. Esimerkiksi Karoliina Sallinen sanoi, ettei kirjoittamiseen ryhtyminen ole enää ongelma, koska se on niin rutiinia. Lopputulos ei kuitenkaan välttämättä

ole sitä, mitä olisi halunnut. Samaa kertoi Roope Lipasti, joka totesi, että ikinä ei käy niin, ettei olisi saanut mitään kirjoitettua: ”Vähintään jonku paskan liuskan saanu aikaseks, jos ei muuta.” Anna-Kaari Hakkaraisella oli hyvät menetöt päästä tyhjän paperin kammosta. Hän esimerkiksi aloittaa keskeltä tekstiä, jos aloitus tuntuu vaikealta.

Sit usein ku mä oon tavallaan väkipakolla kirjottanu jotain, ni usein se läh-teeki sit vaan jotenki vetämään. Mun mielest tärkeintä on se et alkaa vaan tehdä. Et vaan kirjottaa yli sen kauhun. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että monesta palasta koostuvassa työskentelytavassa onnistuakseen ei tarvitse olla äärimmäisen kurinalainen, sillä suurempi osa haastateltavista sanoi, ettei heillä ole tiukkoja rutiineja. Tosin silloin kun he kirjoittivat kirjaa, he keskittyivät pelkästään siihen esimerkiksi apurahan turvin. Soili Pohjalainen, Hannele Lampela ja Karita Sainio kertoivat tarvitsevansa kaunokirjallisen tekstin kirjoittamiseen tilaa ja mahdollisuutta haahuiluun. Sainio korosti luovaa laiskottelua muillakin luovilla aloilla.

Luovalla alalla mä uskon siihen aivojen haahuiluun, koska nehän ei lopeta koskaan sitä työskentelyä. Et mun mielestä se on työnantajan näkökulmasta hyvä et ihminen haahuilee ja antaa niitten asioiden mennä eikä vaan koko aika sammuta tulipaloja. [...] Kyl mä katon et jotku ihmiset on kyllä aika super ihmisii, et jollain lailla ihailen omiakin ystäviä, et ne saattaa vetää 15-tuntisiakin päiviä. Mulle on jotenkin tosi tärkeetä se laiskottelu ja et ei ois niin kiire. (Karita Sainio.)

Soili Pohjalainen kuvasi rajatun ajan merkitystä, loputon haahuilukaan ei ole hänen mielestään kirjoittamiselle ideaalein tilanne. ”Pakko on paras muusa, kuten tiedetään,” hän sanoi. Pohjalainen myös koki, että kun käy päivätöissä, on kiinni elämässä ja tavallaan saa myös aineksia kirjoittamiseen.

Mulle ei varmaan sopis se et mä eläisin jossain omassa taiteiljakuplassa et no niin, mä täällä taiteilen, et mulla loppuis aiheet ja ideat aika äkkiä. (Soili Pohjalainen.)

Freelancerina tai yrittäjänä työskentely vaati haastateltavien mielestä erityisesti taitoa johtaa itseään, tietynlaista itsekuria sekä organisointitaitoja. Omasta ajankäytöstä tulee huolehtia paitsi siten, että kaikki tulee tehtyä, mutta myös siten että ehtii levätä ja lomailakin. Että töitä on tarpeeksi muttei liikaa.

Se kaikista hankalin taito on, minkä kans tosi monet friikut kamppailee, on se itsensä johtaminen [...] Ensinnäkin et sä saat jotain aikaseks, mut sit se et sä maltat levätä. Se jatkuva tasapaino sen kans, et sä teet juttuja, mut et ne työt ei jotenki nielase sitä koko elämää. (Eeva Kolu.)

Toinen taito, mitä freelancerina ja yrittäjänä työskentely erityisesti vaatii, on epävarmuuden sietokyky. Koska tulot ovat epäsäännöllisiä, on helpompaa, jos ei ole kovin kontrollifriikki tai kaipaa kuukausipalkan tuomaa taloudellista turvaa. Moni kuvasi, että tulee olla tietynlaista luottamusta elämään ja siihen, että asiat järjestyvät. Sirpaleista koostuvat tulot voivat vaatia hyvinkin tarkkaa budjetointia.

Kyllähän se vaatii aika paljon siis rohkeutta ja luottoa siihen, et asiat tulee menemään hyvin, koska tää on siis hyvin epävarmaa työtä et vähänkää heikkohermoisempi vois olla aika helisemässä välillä. Koska tää on, nyt esimerkiksi mä en tiedä onks mulla rahaa kolmen kuukauden päästä. (Hannele Lampela.)

Ylipäättään freelanceriksi tai yrittäjäksi jättäytyminen päivätyöstä vaatii rohkeutta ja heittäytymistä. Tulee punnita, painaako taloudellinen vakaus ja turvallisuus vaakakupissa enemmän kuin vapaus hyvine ja huonoine puolineen. Esimerkiksi Hannele Lampela kuvaa freelanceriksi ryhtymistä seuraavalla tavalla:

Mä sain itse asiassa potkut. Meillä oli YT-neuvottelut, hyvin monennet. [...] Siinä vaiheessa, ku mä jäin ensimmäistä kertaa äitiyslomalle, mä olin tuottaja ja lifestylekoordinaattorina työskentelin. Sit kun mä palasin töihin niin mä palasin toimittajaksi [...] Mä olin sit noi esikoiskirjat tehny ja oli kyllä palo itellä että halus, koska oli tavallaan itellä semmonen olo, että ehkä oli menny vähän taaksepäin siinä työelämässä [...] se ei antanu se työ samalla tavalla niin paljon ku ennen ja sit ku se kirjojen maailma oli totta siis vieny mut ihan mennessään. [...] Se oli semmonen asia, et se oli pyöriny mulla tosi paljon mielessä, mutta kun on asuntolaina ja pieni lapsi, ni en sit uskaltanu vakityöstä jättäytyä mut he teki sen päätöksen mun puolesta. (Hannele Lampela.)

Lisäksi freelancerina tai yrittäjänä työskentely vaatii paljon luovuutta, seikkailumieltä, uteliaisuutta ja kokeilunhalua. Uusien ideoiden kehittäminen on jatkuvaa. Se vaatii myös joustavuutta, avoimuutta, ahkeruutta ja sinnikkyyttä.

Se varmaan vaatii semmost avoimuutta. [...] Et pitää suhtautua niinku avoimesti siihen, et tää nyt on tämmönen duuni ja toi on tommonen toisenlainen duuni. [...] Lahjakkuutta suurempi asia on se, et pitää tehdä sitä asiaa ni sit

oppii pikku hiljaa. Et en mä oo varmaan koskaan ollu kuitenkaa mikään superlahjakkuus eikä must sellasta tuu. Mut mä olen sinnikäs ja jaksan tehdä ja puurtaa. (Roope Lipasti.)

Pitää olla semmonen aito tavallaan innostuminen siihen hommaan [...] semmonen energinen ja iloinen ja eteenpäin pyrkivä. [...] Koko ajan myös kattoo ympärilleen, et mitä ympärillä tehdään ja avarakatseinen. [...] Pitää olla vähän myös hullun rohkee, et uskaltaa lähtee siihen ja luottaa, et asiat järjestyy. No itse asias mä sanoin väärin, siis se, et on valmis tekee töitä sen eteen, et asiat järjestyy. (Anna-Kaari Hakkarainen.)

Yrittäjänä on hyvä hallita erilaisia taitoja, on hyödyllistä osata kirjoittamisen lisäksi esimerkiksi ottaa myös kuvat. Lisäksi yrittäjänä tarvitsee erilaista taloushallinnon osaamista, esimerkiksi kirjanpitoa ja verotukseen ja hinnoitteluun liittyviä asioita. Lisäksi mainittiin, että työssä pitää olla hyvä pärjätäkseen, sillä kilpailu on kovaa.

Tietysti sä aina juttu kerrallaan lunastat paikkasi olla olemassa, että kauheen monta kertaa ei voi mokata. Et sit loppuu työt. (Soili Pohjalainen.)

6 Päätäntö

6.1 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millainen ammatti-identiteetti on monialaisilla ammattikirjoittajilla. Mihin ammattikuntaan he kokevat kuuluvansa, miten he ovat päätyneet työskentelytapaansa ja kuinka tyytyväisiä he ovat työhönsä? Oletukseni mukaisesti kirjoittajien ammatti-identiteetit olivat joustavia ja jatkuvassa muutoksessa. He eivät kokeneet kuuluvansa selkeästi mihinkään yhteen ammattikuntaan, vaan ”haahuilevansa” genrestä toiseen.

Työskentelytapaansa he olivat jollain tapaa ajautuneet heille tärkeiden arvojen ohjaamina. Näitä arvoja olivat muun muassa aitous, rehellisyys, merkityksellisyys ja vapaus. Freelancerina tai yrittäjänä näitä arvoja pystyy toteuttamaan huomattavasti paremmin kuin työsuhteessa. Sen vuoksi kirjoittajat olivat myös yleisesti tyytyväisiä työhönsä. Kirjoittaminen oli heille hyvin tärkeää ja tekemisen keskiössä. He suhtautuivat työhönsä intohimoisesti. Osalla haastateltavista työn imu näyttäytyi kovana työtahtina.

Olin myös kiinnostunut siitä, millä kaikilla kentillä ammattikirjoittajat operoivat, mitä harmaita alueita näiden välille syntyy ja syntykö työskentelytavassa ristiriitoja. Kiinnostava aineistosta esiin noussut piirre on se, että kukaan informanteistani ei työskentele tai ole työskennellyt niin sanotun kovan journalismin eli esimerkiksi uutisten parissa. Tämä tukee tulkintaa siitä, että alalle päätyminen motiivit liittyvät heillä ennen kaikkea kirjoittamiseen ja itseilmaisuuksi esimerkiksi yleisön palvelun sijaan.

Esiin tuli faktan ja fiktion rajankäynti: kaunokirjallisten elementtien käyttö journalistisessä tekstissä. Tällöin tekstit olivat käytännössä kolumneja tai pakinoita, joissa on jo lähtökohtaisesti mukana subjektiivinen toimittaja-kertoja toisin kuin joissain muissa journalistisissa genreissä, kuten uutisessa. Kirjailijan ja toimittajan roolit saattoivat sekoittua myös tekstin näkökulmaamisessa: siinä missä kirjailija esittää kysymyksiä, toimittajan tulisi pyrkiä enemmänkin vastaamaan niihin.

Aineistossa käsiteltiin myös bloggaamista, kaupallista sisällöntuotantoa ja tiedottamista. Niiden rajankäyntiin journalismin kanssa en kuitenkaan aivan päässyt haastatteluissa käsiiksi. Haastateltavat eivät kokeneet kaupallisten sisältöjen ja esimerkiksi journalismin tekemisen välillä vaikeuksia tai rooliristiriitoja. Heille tuntui olevan selvää ja helppoa vaihtaa tekstin näkökulmaa sen tarkoituksen mukaan. Ehkä journalismin ja markkinointiviestinnän liukeneminen toisiinsa näkyikin enemmän lukijan vaikeutena tunnistaa, missä genressä liikutaan?

Tutkimukseni tulokset myötäilevät aiempaa tutkimusta kirjailijan ja toimittajan työstä. Elina Jokisen (2010) luokittelu näyttää sopivan myös tähän tutkimukseen, tokikaan kaikkia Jokisen tyyppejä ei pro gradun laajuudesta löytynyt. Eniten näkyi tarinankertoja-tyyppistä postmodernia ajattelutapaa. Postmodernin kirjoittajan ihanteena on olla muuntautumiskykyinen ammattikirjoittaja. Tarinankertojat eivät välitä elitistisistä taidekäsityksistä ja haluavat ennen kaikkea koskettaa lukijaa. Jokisen postmoderneihin ammattikirjoittajiin kuuluvat myös oppineet esteetikot sekä instituution uudistajat. Ensimmäiseen tyyppiin kuuluvia piirteitä löytyi myös omasta aineistostani, jälkimmäiseen taas ei ollenkaan.

Sen sijaan aineistostani löytyikin piirteitä Jokisen (2010) jaottelun modernista puheta-
vasta. Jokisen mukaan moderniin puhetapaan liittyy käsitys taiteen sisäsyntyisyydestä ja kirjoittamisesta kutsumuksena. Omasta aineistostani löytyi piirteitä modernin kirjoittaja-
tyypin kolmannesta alatyypistä: herättäjistä. Herättäjille tärkeintä kirjoitustyössä on luki-
joiden opettaminen, kasvattaminen ja vaikuttaminen.

Oletukseni oli, että aineistoni monialaiset kirjoittajat suhtautuisivat työhönsä vieläkin käytännöllisemmin ja hylkäisivät romanttisen taiteilijamyytin totaalisesemmin. Melko paljon kuitenkin aineistosta nousi esiin käsitystä kirjoittamisesta sisäsyntyisenä, tarpeena ja kohtalona. Monet muut romanttiset käsitykset kuitenkin torpattiin, esimerkiksi käsitys inspiraatiosta tai se, ettei taiteen tekijälle tarvitsisi maksaa.

Perinteisiä journalismin ideologian mukaisia arvoja aineistosta löytyi vähän. Mark Deuze (2007) on luetellut journalismin arvoiksi julkisen palvelun, autonomisuuden, eettisyyden, objektiivisuuden ja ajankohtaisuuden. Aineistosta esiin nousseen vapauden arvon voisi kytkeä autonomisuuden arvoon. Vaikuttamisen arvon taas voisi liittää julkisen palvelun

arvoon. Myös aineistosta esiin nousseet arvot rehellisyys ja totuudellisuus voisivat osua yksiin eettisyyden arvon kanssa. Toimittajan ammatti näyttäytyi aineistossani kuitenkin ennen kaikkea yhtenä osana kirjailijuutta tai etappina matkalla kirjailijuuteen. Vaikka journalistin ammattia arvostettiin, ensisijaista oli kirjoittaminen.

6.2 Arviointi

Tämän tutkielman tavoitteena oli tutkia sellaisten ammattikirjoittajien ammatti-identiteettejä, jotka työskentelevät laajasti eri kirjoittamisaloilla kuten kirjailijoina, toimittajina ja kaupallisen sisällöntuotannon parissa. Koska kirjoittamisalan ammatti-identiteettejä ei ole tutkittu aiemmin näin laajasti, tutkimus syvensi alan itseymmärrystä alueella, josta ei ole vielä tutkimustietoa. Lisäksi se syvensi olemassa olevaa tietoa nykykirjailijoiden identiteeteistä sekä toimittajien suhteesta työhönsä. Seitsemän teemahaastattelun kokoinen aineisto ei riitä tekemään yleistettäviä johtopäätöksiä, mutta sen lisäksi että se tukee jo olemassa olevaa tutkimusta, se kuvaa monialaisten ammattikirjoittajien identiteettejä ja motiiveja työssään.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 233) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan taata kuvailemalla tutkimusten etenemistä yksityiskohtaisesti, avaamalla luokittelun syntyjuuret ja perusteet sekä tuomalla esimerkkejä haastateltavien sitaattien avulla. Luvussa 4 olen kuvannut tutkimuksen etenemisen yksityiskohtaisesti ja avannut myös tutkimuksen tekoprosessin aikana eteen tulleita tutkimuseettisiä valintoja. Luvussa 5 olen käyttänyt runsaasti sitaatteja litteroidusta haastatteluaineistosta.

Maria Lassila-Merisaloon mukaan journalismin koulutuksessa näkyvät yhä teollisen ajan ihanteet. Koulutus on muotoutunut palvelemaan ensisijaisesti uutistyötä ja sen taustalla olevia neutraaliuden ihanteita. Aikakauslehtikirjoittamisen kannalta tämä on ollut ongelma, koska aikakauslehtiin kirjoittaminen on erilaista. Aikakauslehtiin ei ole ollut helppoa löytää ammattitaitoisia kirjoittajia, ja yliopistosta valmistuneiden toimittajien koulutusta on jouduttu jatkamaan palkkaamisen jälkeen. (Lassila-Merisalo 2009, 86.) Oman kokemukseni mukaan ainakin Jyväskylän yliopistossa tarjotaan eri genrejen kirjoittamisen kursseja, mutta ne ovat yksittäisiä. Miten opinnoissa voisi suuntautua vielä enemmän tähdätäkseen aikakauslehtikirjoittamisen tai jonkin muun genren taitajaksi?

Erityisesti pohdin tätä kaupallisten sisältöjen kannalta. Esimerkiksi Kertojan ääni -podcastin jaksossa *Onko markkinoijan sielu mustempi kuin journalistin? Vieraana copywriter Ville Koivuniemi (25.8.2018)* todettiin, että hyviä kirjoittajia on paljon ja hyviä markkinoijia on paljon, mutta hyvin markkinoivia kirjoittajia ei välttämättä ole niin paljon. Copywritereille suunnattua koulutusta on vähän. Markkinointi-instituutissa voi tehdä tekstisuunnittelijan tutkinnon, mutta se on maksullinen ja ainoa oppilaitos Suomessa, joka tarjoaa vastaavaa tutkintoon johtavaa koulutusta. Suurimmalla osalla copy-writereista on kaupallisen tai viestinnän alan koulutus. (Ammattinetti.)

Onkin kiinnostavaa nähdä, millaisia koulutuspolkuja tulevaisuuden sisällöntuottajilla on. Alkaako koulutus vastata enemmän kysyntää ja tarjota enemmän kursseja tai jopa tutkin-
toja kaupallisten sisältöjen kirjoittamisesta? Tarvetta hyvillä kirjoittajille on varmasti aina, mutta se, millaisia sisältöjä he kirjoittavat, muuttuu. Yksi jatkotutkimusaihe voisikin olla spesifimmin se, millaisia taitoja tämän päivän copywriter tarvitsee työssään. Millainen rooli *kirjoittamisen taidolla* on hakukoneiden ja algoritmien maailmassa?

Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla monialaisten kirjoittajien työssäjaksaminen. Jaksaminen ja uupuminen ovat hyvin ajankohtaisia aiheita. Toimittajien kokemuksia on tutkittu muun muassa suhteessa alan muutoksiin ja laman seurauksiin. Entä freelancerit ja yrittäjät? Haastatteluja kuunnellessani mieleeni nousi välillä huoli haastateltavien jaksamisesta. Pitääkö alalla pärjätäkseen tehdä töitä joka päivä aamusta iltaan? Miten luoda uraa epävarmalla alalla pitäen samalla kiinni vapaa-ajastaan ja jaksamisestaan?

Jyväskylän yliopistossa on käynnissä monitieteinen tutkimushanke taiteen ja kulttuurin merkityksestä paikkoihin identifioitumisessa, yhteisöihin liittymisessä ja niistä ulos sulkemisessa. Tutkimusryhmä käyttää käsitettä kuulumisen kulttuurisuus. Hankkeen lähtökohtana on, että kuulumisen ja kiinnittyminen ovat osa paitsi yksilöllistä, myös yhteisöllistä ja kansakunnan identiteettiä. Tutkimusryhmä toteaaakin, että *kuuluminen* (engl. 'belonging') on käsitteenä haastanut ja osittain korvannut identiteetin käsitettä. Kuten aiemmin tässä tutkimuksessa toin esiin, on yhteiskunnan modernisoitumisen myötä luovuttu käsityksestä, että ihmisen olisi mahdollista muodostaa vakaa ja eheä identiteetti. Sen sijaan identiteetti on jatkuvan neuvottelun kohteena. Tämän vuoksi puhunkin tutkimuksessa yhden identiteetin sijaan identiteeteistä monikossa, joita voi yhdellä ihmisellä olla

useita. Yksi idea jatkotutkimukselle olisi tutkia ammatillisuutta kuulumisen käsitteen kautta. Miten ihminen kiinnittyy ammattiin ja vaihtaa ammatista toiseen? Minkä verran kiinnittymistä ylipäättään tapahtuu nykyisessä työelämässä ja tarvitaanko sitä?

Kirjallisuus

Painetut lähteet

Aaltonen, T. & Leimumäki, A. Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa Ruusu vuori, J.; Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 119–152.

Bennett, A. 2005. *The Author*. London & New York: Routledge.

Berard, F. 2006. *Tietotyö ja prekaari mielentila*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Coombs, W. T. & Holladay, S. J. 2007. *It's Not Just PR. Public Relations in Society*. Singapore: Blackwell Publishing.

Davies, N. 2008. *Flat Earth News*. Lontoo: Random House.

Deuze, M. 2007. *Media work*. Cambridge: Polity.

Deuze, M. 2005. What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. *Journalism* 6 (4), 442–464.

Donsbach, W. 2010. Journalists and their professional identities. Teoksessa Stuart, A. (toim.) *The Routledge Companion to News and Journalism*, 38–48.

Ekström, N. 2008. Tekijä kirjoittajakoulutuksessa. Teoksessa Haverinen, E.; Vainikkala, E. & Lahdelma, T. (toim.) *Tekijyyden ulottuvuuksia*. Jyväskylä: Nykykulttuuri. 209–224.

Ekström, N. 2011. Kirjoittamisen opettajan kertomus. Kirjoittamisen opettamisesta kognitiiviselta pohjalta. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Eskola, J. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus. 133–157.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus. 24–41.

Eteläpelto, A. 2009. Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa Eteläpelto, A.; Collin, K. & Saarinen, J. (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Helsinki: WSOY. 90–137.

Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2010. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Vantaa: Kansainvalistusseura. 26–43.

Ginneken, J. van. 1998. *Understanding Global News. A Critical Introduction*. London: SAGE.

Haavikko, R. 1980; 1991; 2000. *Miten kirjani ovat syntyneet 2–4*. Porvoo; Juva: WSOY.

Hall, S. 2002. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.

Heikkinen, H. L. T. 2015. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. 149–167.

Herkman, J. 2009. Journalismi markkinoilla. Konserni- ja mediajournalismia. Teoksessa Väliverronen, E. (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus. 32–49.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirvisaari, L. 2007. Kirjoittamisen vuodenaajat. Teoksessa Levola, K. (toim.) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki: Tammi. 13–23.

Huovi, H. 2007. Kirjailija, joka sai lapsen. Teoksessa Levola, K. (toim.) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki: Tammi. 24–43.

Huovila, T. 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.

Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusu-vuori, J. & Tiittula, L. *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 189–222.

Hänninen, V. 2015. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus. 160–178.

Jaakkola, M. 2013. Hyvä journalismi: Käytännön opas kirjoittajalle. Helsinki: Kansanva-
listusseura.

Joensuu, J.; Ekström, N.; Lahdelma, T. & Niemi-Pynttari, R. (toim.) 2008. Luova Laji. Jyväskylä: Atena.

Joensuu, J. 2008. Kirjoittaja, yhteisö ja laji – mikä? Teoksessa Joensuu, J.; Ekström, N.; Lahdelma, T. & Niemi-Pynttari, R. (toim.) *Luova laji*. Jyväskylä: Atena. 9–15.

Jokinen, E. 2010. Vallan kirjailijat: valtion apurahoituksen merkitys kirjailijoille vuositu-
hannen vaihteen Suomessa. Väitöskirja. Avain.

Jokinen, P. 2017. Sallittu keveys. Lifestyletoimittajan ammatti-identiteetin muodostumi-
nen ja rooli uutistoimituksissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Jyrkiäinen, J. 2008. Journalistit muuttuvassa mediassa. Tampere: Tampereen
yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö.

Järvi, U. 2016. Rajalla – Journalismin ja viestinnän uskottavuutta määritellään uudelleen.
Teoksessa *ProComma Academic 2016: Eettinen viestintä*. ProCom - Viestinnän amat-
tilaiset ry. 76–93.

- Kantola, A. (toim.) 2011. Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Karjula, E. (toim.) 2014. Kirjoittamisen taide ja taito. Jyväskylä: Atena.
- Kolari, E. 2011. Unelma-ammatin kuolema – nuoren journalistin kohtuulliset odotukset. Teoksessa *Muuttuvat mediat – haasteelliset sukupolvet*. Matikainen, J. (toim.) Helsinki: TAT-ryhmä/Infor Oy. 50–69.
- Koljonen, K. 2013. Kriisi journalismissa. Kansakunnan katastrofit ja muuttuva professio. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Konttinen, M. 2018. Sanoma Media Finland aloittaa yt-neuvottelut – enimmillään 80 työsuhdetta voi päättyä tai muuttua osa-aikaiseksi. Yle.fi. Verkossa <https://yle.fi/uutiset/3-10445127>. Luettu 13.10.2018.
- Kunelius, R. 2000. Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedotustutkimus* 23:3, 4–27.
- Kurikka, Kaisa (2006) Peili, lamppu ja vankila vai anonymiteetin utopia? Johdatusta tekijyyden teksteihin. Teoksessa Kurikka, Kaisa & Pynttari, Veli-Matti Tekijyyden tekstit. Helsinki: SKS. 15–37.
- Lahdelma, T. 2008. Uudenlaiseen tekijyyteen. Teoksessa Joensuu, J.; Ekström, N.; Lahdelma, T. & Niemi-Pynttari, R. (toim.) *Luova Laji*. Jyväskylä: Atena. 190–194.
- Lassila-Merisalo, M. 2009. Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Lassila-Merisalo, M. 2015. ”Muutin koko elämäni suuntaa.” Helsingin Sanomien säätiön stipendiohjelman vaikutus toimittajan urapolkuun. Jyväskylän yliopisto. Verkossa https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/47253/LassilaMerisalo_stipenditutkimus.pdf?sequence=3. Luettu 2.5.2017.
- Lehtonen, J. 1998. Yhteisöt ja julkisuus. Mainonnasta yhteiskunnalliseen keskusteluun. Teoksessa Kivikuru, U. & Kunelius, R. (toim.) *Viestinnän jäljillä*. 119–142.
- Lehtonen, P. 2013. Itsensä markkinoijat: nuorten journalistien urapolut ja yksilöllistyvä työelämä. Tampereen yliopisto: Tampere University Press.
- Levola, K. (toim.) 2007. Kirjailijan työmaat. Helsinki: Tammi.
- Luoma-aho, V. 2015. Läpinäkyvä? Teoksessa Luoma-aho, V. ja Karvonen, E. (toim.) *ProComma Academic 2015: läpinäkyvä viestintä*. ProCom - Viestinnän ammattilaiset ry. 10–19.
- Luostarinen, H. 2002. Moneksi muuttuva journalismi. Teoksessa Perko, T.; Salokangas, R. ja Luostarinen, H. *Median varjossa*. Jyväskylän yliopisto, Mediainstituutti. 22–29.
- Lähdesmäki, T.; Saresma, T.; Hiltunen, K.; Jäntti, S; Säaskilahti, N.; Vallius, A. & Ahvenjärvi, K. 2016. Fluidity and flexibility of ”belonging”: Uses of the concept in contemporary research. *Acta Sociologica*. 59 (3). 233–247.

Macnamara, J. 2014. Journalism & PR. Unpacking 'Spin', Stereotypes & Media Myths. New York: Peter Lang Publishing.

Mäenpää, J. 2015. Tulevaisuuden toimittajat. Journalistiopiskelijoille suunnatun surveyn tuloksia Suomesta. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto. Verkossa http://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98019/tulevaisuuden_toimittajat_2015.pdf?sequence=1. Luettu 2.5.2017.

Mörö, M. 2007. Ketjussa. Teoksessa Levola, K. (toim.) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki: Tammi. 114–129.

Niemi, J. 1991. Kirjallisuus instituutiona. Johdatus sosiologiseen kirjallisuudentutkimukseen. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Okkonen, A. 1980. Toimittajan työ I. Hämeenlinna: Karisto.

Palletvuori, K. 2004. Journalisti vai viestintäkonsultti? toimittajan ammattirooli viestintätoimistossa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Verkossa <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8548/G0000427.pdf?sequence=1>. Luettu 2.5.2017.

Parkkinen, S. 2007. Ensimmäiset 20 vuotta. Teoksessa Levola, K. (toim.) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki: Tammi. 144–152.

Pietilä, K. 2014. Journalismisidoksen vapaus. Epilogi. Teoksessa Luostarinen, Heikki & Raittila, Pentti. *Journalistin vapaus*. Tampere: Vastapaino. 142–158.

Pöyhtäri, R.; Väliverronen, J. & Ahva, L. 2016. Suomalaisen journalistin itseymmärrys muutosten keskellä. *Media & viestintä* 39 (2016): 1, 1–23. Verkossa <http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/971/937>. Luettu 20.2.2018.

Raittila, H. 2006. Kirjailijaelämää. Helsinki: WSOY.

Repo, N. 2014. Kirjailijan elämää. Teoksessa Karjula, E. (toim.) *Kirjoittamisen taide ja taito*. Jyväskylä: Atena. 249–266.

Ruusuvuori, J.; Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010 (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 46–83.

Schudson, M. 1995. *The Power of News*. Harvard University Press.

Seppänen, J. & Väliverronen, E. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Sirén, M., Leino, K. & Nissinen, K. 2015. *Nuorten media-arki ja lukutaito*. Pisa 2015. Koulutuksen tutkimuslaitos ja Sanomalehtien liitto.

- Svinhufvud, K. 2016. Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. Helsinki: Art House.
- Taiminen, K. 2015. Maksettujen mediasisältöjen läpinäkyvyys. Teoksessa Luoma-aho, V. ja Karvonen, E. (toim.) *ProComma Academic 2015: läpinäkyvä viestintä*. ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry. 20–31.
- Tuominen, T. 1998. ”Heillähän on jo kasvotkin.” Esikoiskirjailijatutkimus. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Vanhatalo, P. 2008. Minä! Kirjoittaja! Kirjoittajaidentiteetin haave ja haaste. Teoksessa Joensuu, J.; Ekström, N.; Lahdelma, T. & Niemi-Pynttari, R. (toim.) *Luova Laji*. Jyväskylä: Atena. 18–34.
- Varis, T.-L. 2007. Yksin yhdessä, syrjässä ja seassa. Teoksessa Levola, K. (toim.) *Kirjailijan työmaat*. Helsinki: Tammi. 222–256.
- Väliverronen, E. 2009. Journalismi kriisissä? Teoksessa Väliverronen, E. (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Väntönen, E. 2015. Helppo hyppy pimeälle puolelle? Notkistuva ammatti-identiteetti toimittajien alanvaihdoksen helpottajana. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Witschge, T. 2013. Transforming journalistic practice. Profession caught between change and tradition. Teoksessa Peters, C. & Broersma, M. (toim.) *Rethinking journalism. Trust and participation in a transformed news landscape*. Routledge. 160–172.

Verkkolähteet

- Alasoini, T. 2010. Mainettaan parempi työelämä. 10 väitettä työelämästä. Helsinki: Taloustieto. Verkossa https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2010/11/mainettaan_parempi_tyo1.pdf. Luettu 1.7. 2018.
- Ammattinetti. Copywriter. Verkossa http://www.ammattinetti.fi/amatit/detail/352_ammatti. Luettu 27.9.2018.
- Arts of belonging -tutkimushankkeen verkkosivut. Verkossa <http://artsofbelonging.org/>. Luettu 27.9.2018.
- Bibbidi bobbidi book -kirjablogi. Vielä kerran bloggaamisesta ja rahasta – kirjoistakin kirjoittamisesta pitäisi voida maksaa. Verkossa <https://bibobook.fi/2018/02/24/viela-keran-bloggaamisesta-ja-rahasta-kirjoistakin-kirjoittamisesta-pitaisi-voida-maksaa/>. Luettu 25.9.2018.
- BLS = Bureau of Labor Statistics. Public Relations Specialists. Job Outlook. Verkossa <https://www.bls.gov/ooh/media-and-communication/public-relations-specialists.htm#tab-6>. Luettu 21.9.2018.
- Hiidensalo, V. 2016. Kirjakauppa on murroksessa – miten käy kirjan? Kirjailija-lehti (2016): 2. Verkossa <https://www.kirjailijaliitto.fi/kirjailija-lehti-artikkeli/kirjakauppa-murroksessa-kay-kirjan/>. Luettu 23.7.2018.

Journalistin ohjeet. Julkisen sanan neuvosto. Verkossa http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/. Luettu 2.5.2017.

Kertojan ääni -podcast 25.8.2018. #51: Onko markkinoijan sielu mustempi kuin journalistin? Vieraana copywriter Ville Koivuniemi. Verkossa <https://soundcloud.com/kertojanaani/51-onko-markkinoijan-sielu-mustempi-kuin-journalistin-vieraana-copywriter-ville-koivuniemi>. Kuunneltu 27.9.2018.

Kirjailijaliitto 2018a. Jäseneksi-sivu. Verkossa <https://www.kirjailijaliitto.fi/liitto/jaseneksi/>. Luettu 30.6.2018.

Kirjailijaliitto 2018b. Tulotutkimus 2018. Verkossa <https://www.kirjailijaliitto.fi/medialle/tulotutkimus-2018/>. Luettu 27.9.2018.

Kirjakauppaliitto. Tilastotietoja-sivu. Verkossa <https://kirjakauppaliitto.fi/kirja-ala-suomessa/tilastotietoja/>. Luettu 23.7.2018.

Kirsin kirjanurkka -blogi. Kirjablogin kulut ja tulot. Verkossa <http://www.kirsinkirjanurkka.fi/2018/02/kirjablogin-kulut-ja-tulot.html>. Luettu 23.7.2018.

Lappalainen, M. 2010. Pahoinvointia. Journalisti 17/2010. Verkossa <http://journalistiliitto-fi.directo.fi/journalisti/lehti/2010/17/paakirjoitus/>. Luettu 11.5.2017.

Mattila, N. 2013. Takinkääntäjä. Journalisti 2/2013. Verkossa <http://journalistiliitto-fi.directo.fi/journalisti/lehti/2013/02/artikkelit/takinkaantaja/>. Luettu 2.5.2017.

Marttinen, M. 2018. Otavamedian yt:t päätökseen - Aller tähtää 20 hengen vähennyksiin. Journalisti.fi. Verkossa <https://www.journalisti.fi/ajankohtaiset/otavamedian-yt-t-paatokseen-aller-tahtaa-20-hengen-vahennyksiin/>. Luettu 12.9.2018.

Suomen kustannusyhdistys 2018 a. Kokonaismyynti 2012-2017, arvonlisäveroton nettomyynti kirjallisuuslajeittain. Verkossa: <http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?reportName=SalesHistoryGenresPrintAndDigital-C.xml&language=FIN>. Luettu 23.7.2018.

Suomen kustannusyhdistys 2018 b. Julkaistut uutuudet, painetut kirjat. Verkossa: <http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?reportName=FirstEditionsInPrint.txt&language=FIN>. Luettu 24.7.2018.

Svenska förläggareföreningen. Bokförsäljningen ökade med 4,2 procent under 2017. Verkossa <http://www.forlaggare.se/nyheter/bokforsaljningen-okade-med-42-procent-under-2017>. Luettu 24.7.2018.

STT. Äänikirjojen suosio heijastaa muuttuneita ajanviettotapoja. Verkossa <https://www.sttinfo.fi/tiedote/aanikirjojen-suosio-heijastaa-muuttuneita-ajanviettotapoja?publisherId=52570093&releaseId=64712251>. Luettu 24.7.2018.

Tela.fi. 2018. Työeläkealan tutkimus: Työpaikoilla tarvitaan jatkossakin eri sukupolvien taitoja. Tiedote verkossa https://www.tela.fi/tiedote/1/0/tyoelakealan_tutkimus_tyopaikoilla_tarvitaan_jatkossakin_eri_sukupolvien_taitoja. Luettu 1.7. 2018.

Valkama, H. 2016. Karo Hämäläinen: ”Kirjoja ei osata myydä”. Verkossa: <https://www.apu.fi/artikkelit/karo-hamalainen-kirjoja-ei-osata-myyda>. Luettu 21.9.2018.

Viestinnän eettiset ohjeet. ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry. Verkossa <http://pro-com.fi/viestintaala/ohjeet-ja-periaatteet/procomin-eettiset-ohjeet/>. Luettu 3.5.2017.

Haastattelut

Huldén, Simo/Journalistiliitto. Sähköpostiviesti 6.8.2018.

Liitteet (3)

Liite 1 Haastattelupyyntö

Hei!

Teen kaksoisgradua Jyväskylän yliopistossa kirjoittamisen ja journalistiikan oppiaineisiin. Tutkin, millainen ammatti- ja kirjoittajaidentiteetti on kirjoittajilla, jotka työskentelevät joustavasti monen eri tekstilajin parissa ja useammalla kuin yhdellä ammattialalla.

Kerään tutkimukseni aineiston haastattelemalla ammattikirjoittajia, jotka työskentelevät esimerkiksi toimittajina, kirjailijoina, sisällöntuottajina, tiedottajina ja bloggaajina. Haastateltaviani yhdistää siis se, että he ovat ns. kirjoittamisen sekatyöläisiä.

Olen seurannut uraasi jo jonkin aikaa ja uskon, että kokemuksillasi olisi gradulleni paljon annettavaa. Olisitko kiinnostunut ja ehtiväinen osallistumaan näitä aiheita käsittelevään teemahaastatteluun tämän kevään aikana?

Tekisin haastattelut mielelläni tammi-maaliskuun aikana, mutta myöhemminkin sopii. Asun Jyväskylässä, mutta matkustan tekemässä haastatteluja sovittuina aikoina.

Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin :-)

Ystävällisin terveisin,

Anniina Nirhamo

kirjoittamisen ja journalistiikan maisteriopiskelija

Jyväskylän yliopisto

Liite 2 Kirjallinen suostumus tutkimushaastatteluun

Suostun haastateltavaksi Anniina Nirhamon pro gradu -tutkielmaan aiheesta ammattikirjoittajien ammatti- ja kirjoittajaidentiteetti.

Suostun siihen, että haastattelussa luovuttamiani tietoja käytetään aineistona kirjallisessa pro gradu -tutkimuksessa ja vastaukset voidaan yhdistää minuun nimelläni. Antamiani tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Päiväys ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3 Haastattelurunko

Taustatiedot

Nimi, ikä

Koulutus (pääaine, sivuaine, valmistumisvuosi/kesken)

Nykyinen työtilanne: freelancer/yrittäjä/työsuhteessa?

Käytännön työ

Kerro työkokemuksestasi

Kerro nykyisistä työtehtävistäsi

Miten valitset työsi, millaisille jutuille sanot ei?

Kuvaile työviikkoasi (viikon kalenteri)?

Mistä tulosi koostuvat? (vaihtuvia/pysyviä toimeksiantajia? kuinka monia? apurahat?)

Miten ja miksi olet valinnut freelancerina/yrittäjänä työskentelyn?

Millaista osaamista ja luonnetta työskentelytapasi vaatii?

Mieluisimmat ja vähiten mieluisat työtehtävät?

Ammatti- ja kirjoittajaidentiteetti

Kerro suhteestasi kirjoittamiseen (koska aloitit, työ/harrastus/intohimo)

Mihin ammattikuntaan identifioitut eniten, mikä niistä on sinulle tärkein? Miksi?

Millaisia rooleja sinulla on kirjoittajana? Ovatko ne ristiriidassa keskenään?

Mikä genre on sinulle tärkein?

Miksi teet erilaisia juttuja?

Miten vaihdat roolista toiseen? Käykö se helposti? Vaihtelee työ rytmi? (kiire)

Millaisia onnistumisen tunteita koet työssäsi? (Miten kuvaillet niitä? Flow-kokemus, elämykset, intuitio, inspiraatio...)

Tuleeko tyhjän paperin kammoa?

Mitä toimittajuus/kirjailijuus sinulle merkitsee?

Koetko, että sinulla on brändi? (Millaisena ja mistä haluat tulla tunnetuksi?)

Miksi kirjoitat?

Mitä ajattelet ns. romanttisesta taiteilijamyyt

istä?

Arvot työn taustalla

Millaisiin ammatillisiin arvoihin sitoudut? (esim. journalistin ohjeet)

Millaisiin eettisiin periaatteisiin pyrit, toteutuvatko ne käytännössä?

Mitä riippumattomuus työssä merkitsee sinulle?

Tuleeko käytännön työssä vastaan ristiriitoja, millaisia?

Tuleeko kaupallisia paineita?

Syntykö työssäsi harmaita alueita eri lajien välillä? Liudentuvatko lajit toisiinsa?

Kuinka paljon kierrätät samoja teemoja eri genreissä?

Mikä sinulle kirjoittamisessa on ensisijaista? (oma taiteellinen työ/yhteiskunnallisuus/leipätyö)

Tulevaisuus

Miten haluaisit kehittyä?

Mistä haaveilet ammatillisesti, mitä vielä haluaisit tehdä?

Muuta, mitä?

Voinko ottaa yhteyttä, jos tulee lisäkysymyksiä?

